

محمد حسین شہریار

کلیات دیوان ترکی

(باضمام «حیدر بابا یا سلام»)

با مقدمه، تصحیح و تعلیقات
دکتر پرفسور حمید محمدزاده

انتشارات نگاہ انتشارات زرین

تهران - ۱۳۶۸

انتشارات زرّین

انتشارات نگاه

کلیات دیوان ترکی

سید محمد حسین شهریار

مقدمه و توضیح و تعلیقات دکتر پروفیسور حمید محمدزاده

چاپ دوم ۱۳۶۸

حروفچینی احمدی

چاپخانه ارژنگ

تیراژ ۵۷۰۰ نسخه

حق چاپ برای ناشرین محفوظ می باشد

انتشارات نگاه: خیابان انقلاب، فروردین - تلفن: ۶۴۰۸۹۷۱

انتشارات زرین: خیابان بهار - شهید کارگر (مزمین الدوله) - پلاک ۵۳

محمد حسین شہریار

تور کی دیوانی کلیاتی

(«حیدر بابا یا سلام» منظومہ سی ایبلہ)

دکتر پرفسور حمید محمدزادہ نین

مقدمہ، رداکتہ و ایضاح لاری ایبلہ

انتشارات نگاہ انتشارات زرین

تہران - ۱۳۶۸

شهریارین آنا دیلمینده شعر لری

اوتوز آلتی ایل بوندان اول، ۱۳۳۲- نجی ایلین اسفند آییندا، نوروز قاباغی آذربایجان خلقی ئوزشاعریندن اونودولماز بیرهدیه آلدی. بو، استاد شهریارین «حیدر بابایا سلام» اثری ایدی. حجمجه کیچیک، مضمونجا دولغون اولان بواثرین نشری ایچون او وقتکی تبریزین بوتون فرهنگی و پولیقرافیک گوجوندن و امکاملاریندان استفاده اولونموشدی- خطینی میرزا طاهر خوشنویس یازمیشدی، شکللارین رسام مرتضی نخجوانی چکمیشدی، گراورلرینی میرزا عبدالوهاب شعاری حاضرلامیشدی، حسین آقا زفرینین چاپخانا سیندا چاپ اولونموشدی، حسن تقویمی چاپین بوتون وسایلینی حاضرلامیشدی، مهدی روشن ضمیر، عبدالعلی کارنگ هریری آیریلیقدامقدمه یازمیش، شهریارین ئوزوده خلاصه شکلده اثرین یارانماسی حقیقده ایضاحات و ثریب اونو آذربایجانلیلارا تقدیم ائتمیشدی.

شهریار بوگوزل منظومه نی یازماقدان هله چوخ - چوخ اول

ئوزونون زنگین یارا دیجیلیغی ایله ایراندا شهرت قازانمیش ، حقلی اولاراق معاصر دورین حافظی لقبی کیمی عالی بیر مقام صاحبی اولموشدی. بوندان سونرا شاعر بیر سیرا عامللرین تأثیری آلتیندا وها میدان اول آنا سنین آرزو و ایستگی ایله «حیدر بابایا سلام» منظومه سینی قلمه آلمیشدی.

«حیدر بابایا سلام» شمس قیس رازی نین افاده سیله دئسهك «خوش طالع ایله دوغولموشدی». اثرین نشری ایله دیلر ازیبری اولماسی، عموم خلق محبتی قازانماسی ، سرحد لری آشیب تورك دیللی خلقلر آراسیندا یاییلماسی ، یوز لرله نظیر لرله قارشیلانماسی ، ماهینلار قوشولماسی ، عاشیق لارین سازیندا، مغنی لرین آوازیندا اوخونماسی بیر اولدی. بو ادبی حادثه دن ایلر ئوتوب کچندن سونرا شهریار آنا دیلینده اونلار لاینی اثر یازدی، فقط باخیب گوردو که ، هیچ بیر یسی «حیدر بابایا سلام» بویونا کلیب چاتمادی. چوخ احتمال که، شاعر آشاغیدا کی مصرع لاری یازماقلا بو حقیقتی اعتراف ائتمه لی اولدی:

باخ که (حیدر بابا) افسانه تک اولموش بیر قاف

من کیچینک بیر داغی سرمنزل عنقا ائله دیم.

دوغرودان دا (حیدر بابا) داغی بو اثرده افسانه وی بیر داغا چه ور یلدی، شاعر اوغلونو قوینونا آلیب «سرمنزل عنقا» اولان بیر قاف کیمی باشینی گو گلره او جانتدی.

بو معجزه یه اوخشار اثر ائله بیر زمان یارانندی که، طاغوتی قانونلار بویوک بیر خلقین دیلینه قیفیل وورموش، آذربایجان دیلینده یازماق یاساق ائدیلب ، باغیشلانماز جرم ساییلیدی. ایران خلقلری آراسیندا نفاق

سالانلاردا بو ظلمی «وحدت ملی» ثورتوگو آلتیندا گیزلتمک و بیر نوع توجیه ائتمگه چالیشیردیلار. بئله بیر ثولوم سکوتی نی شهریارین «حیدر بابایا سلام» منظومه سی سیندیردی. بو، (حیدر بابا) نین سیماسیندا قولو زنجیرلی وطنه وئرین سلام ایدی، قارانلیقلاری یاران، سحرین مؤده سینی وئرهن سلام ایدی، بوسلاما هر طرفدن علیک السلام سسی گلدی.

آذربایجان ادبیاتی ایچون شهریار هرشیدن اول «حیدر بابا» شاعری دیر. بو اثرین یارانماسی هم شاعرین ثوز حیاتیندا دونوش نقطه سی، هم ده ادبیاتیمیزدا ینی مرحله نین باشلانغیجی اولدی. بو ثولمز بدیعی اثرین میدانا گلمه سی نی شهریارین حیاتیندا و یارادیجیلیغیندا اونا گوره دونوش نقطه سی حساب ائدیریک که، شهریارین حقیقی استعدادی بو منظومه ده تام گوجو ایله چاغلامیشدیر. محض بو اثری ایله شهریار ثوز یوردوندا کنیش شکلده تانینماغا باشلادی، خلق آراسیندا درین و سارسیلماز محبتنی بو اثری ایله قازاندی.

ائله جه ده «حیدر بابایا سلام» منظومه سی نی معاصر آذربایجان ادبیاتیندا اونا گوره دونوش نقطه سی، ینی مرحله نین باشلانغیجی حساب ائدیریک که محض بو اثرین میدانا گلمه سیله ادبیاتیمیزدا سوزون حقیقی معناسیندا مثلسیز بیر جانلانما، دیرچلمه عمله گلدی. معاصر آذربایجان ادبیاتی تاریخینده یقین که، «حیدر بابایا سلام» منظومه سی و اونون تأثیری گله جکده مستقل بیر بولمه ده تحقیق اولونا جاق. بو ثولمز اثرین یارانما. سنیدان سونرا آنادیللی ادبیاتا مارق و دقت آرتدی. جوان شاعرلردن توتמוש قوجامان سوز اوستالارینا قدر بو اثره سس وئرمله باشلادیلار. «سهنده مکتوب» اثرینده شاعر بو مطلبه بئله اشاره ائدیر:

«سنی «حیدر بابا» اول نعره لر ایله چاغیراندا
 اوسفیل دارداقالان، تولکی قووان شیر باغیراندا
 شیطانین شیللاغا قالخان قاطری نوخدا قیراندا
 «دده قورقود» سسین آلدیم، دیدیم آرخامدی، اینانندیم
 آرخا دوردوقدا سهندیم، ساوالان تک هاوالانندیم
 سئله قارشى قاوالانندیم.
 جوشقونون دا قانی جوشدی، منه بیر هایلی سس اولدی
 هر سسيز بیر نفس اولدی.
 باکی داغلاری دا های وئردی سسه، قیها اوجالدى،
 اوتاین نعره لری سانکی بو تایدان دا باج آلدی.
 «قورخما گلدیم» دئییه سسلرده منه «جان» دئدی قارداش
 منه «جان، جان» دئیهرک دشمنه «قان - قان» دئدی قارداش
 بویوک نظامی ئوز شعریندن و شاعر لر آراسیندا توتدوغو مقامدان
 دانیشارکن «خسرو و شیرین» اثرینده خلق آراسیندا گنیش یایلمیش بیر
 مثلدن استفاده اتمیشدیر. روایتده گوره، گویا عرشده اولان بیر خوروز ئوز
 بانى ایله یئر اوزونده اولان خوروزولاری یوخودان اویا دیر، اونون سسینه
 سس وئره ن خوروزلار سحرین آچیلما سینی خبر وئیر لر. نظامی
 ئوزونو عرشین خوروزونا بنزتمیشدی. بومثلی شهر یارین «حیدر بابایا
 سلام» منظومه سی حقیقنده سویله سک، ظنیمزجه یانیلما ریق.
 شهر یارین «حیدر بابایا سلام» اثری آشاغیداکی مصر اعلارلا
 باشلانیر:
 حیدر بابا، ایلدیریملار شاخاندا
 سئلر، سولار شاقیلدا یوب آخاندا،

قیزلار او ناصف باغلیوب باخاندا،
سلام اولسون شو کتوزه، ائلوزه،
منیم ده بیر آدیم گلکسین دیلوزه.

بو منظومه دن سو نر اشهر یارین یال نیز آدی دیله گلمه دی، اونون ئوز و نوده
محبت رشته لری چکیب آنا یورد و نا گتیر دیلر، حسرتله (حیدر بابا) داغیندان
سوز آچان، خیالاً او شاقلیق دورونه قایدیب، اونون یاشیل اذکلرینده
گزیشن شاعری ئوز دوغما کندینه آپاردیلار. بو قایدیشلا «حیدر بابا» نین
ایکینجی حصه سی یاران دی. دیلنلره گوره، شهر یار (حیدر بابا) داغینی
اوزاقدان گورن کیمی بداهتاً بو مصر اعلاری سویله دی:

حیدر بابا، چکدین منی گتیردین،
یورد و موزا، یوو امیزا یتیردین،
یوسیفوی او شاق ایکن ایتیردین،
قوجا یعقوب، اتمیش سیمده تاپیبسان،
قووالایب قورد آغزیندان قاپیبسان!

بو اولدیقجا معنالی و دوشوندریجی بیر حقیقتدیر. قوجا یعقوب
(آذربایجان) ئوز یوسفین (شهر یاری) او شاق ایکن ایتیردی، آنجاق بو
یوسف دشمندن بتر قارداشلارین سالدیغی قویودا قالما دی، اونون یوسفین
حسنیندن داها آرتیق گوزه للیگه مالک اولان شعرینین، صنعتین شهرتی
بو تون ئولکه نی بورودی.

«حیدر بابا» نین بیرینجی حصه سینی اوخویاندا بیزه ائله گلیردی که
شاعریالز او شاقلیق ایللر نیی خاطر لامیش، قوجا غیندا بویا- باشاچا تمیش

کندین گوزهل طبیعی منظره لرینی مینیاتور لوحه لرده ترسیم ائتمک نیتینده اولموشدور. آنجاق اثرین ایکینجی حصهسی بوتصورین یانلیش اولدوغونو ثبوت ایتیردی. معلوم اولدی که، شهریار بو گوزهل شعر اینجی لرینی یار ایدیغی وقت اوزلاری ساپا دوزوب اوجلارینی بیرلشدیرمک، یاراشیقلی بیر بویونباغی ائتمک، مکمل منظومه یار اتماق ایسته میشدیر. «حیدر بابا» نین ایکینجی حصهسی بیرینجی کتابدا طرح اولونموش یاریم دائره نی تماملادی، ایلك باخیشدا پراکنده گورونن بشلیکاری واحد سوژه اطرافیندا بیرلشدیردی.

بیرینجی حصه ده شاعر ئوز دوغما یوردونو خاطرلاییر. بورادا شهریار (حیدر بابا) داغینین گللی - چیچکلی اتگینده ئوز یاشید لاریله اویناییر، چوبانلارین توتک سسینه، بولاقلارین زمزمه سینه، دالیسیندا فرهسی اولان کهلیکلرین آوازینا قولاق آسیر، مکتبده ملا ابراهیم دن درس آلیر، رخشنده نین قارا گوزلری، ننه قیزین شیرین سوزلری اوننی واله ائدیر، سرین سویوننی ایچدیگی (داشلی بولاغین) داش - قومنان دولماماسینی، باخجالارین - باغلارین سارالمب سولماماسینی، ائل - اوبانین شن حیات کچیرمه سینی، شاعر اوغلو شهریارین اونودولماماسینی آرزو لاییر. ایکینجی حصه ده بویالار بیر قدر توتقونلاشیر، شاعرین خیالیندا بیر نوع ایده آلاشان کند ایله ره آل حیاتدا کی کند اصلا او یغون گلیمیر، نه (شنگل آوا) یوردونون عاشیق آلماسیندان بیر ایزوار، نه ده آیین - شایین اوتلاییب قوریروقلارینی قاتلایان قویون سورولری گورونور. شاعر باخیب گورور که، کندین:

آھیٹلاری یتیمیش کفن چورودوب،
جهاھیٹلاری دنیا غمی کیرییدیب،
قیز- گلینلر ات- جانلارین اریدیب،

بس رخشنده ایله ننه قیز نئجه اولوب؟
رخشنده نین نوه توتور الینی،
ننه قیزین کوره کنی، گلینی .

قیش گجه لیرینده بیر یئرہ ییغیشیب شبچره یین، ناغیل دئیهن،
عاشقلارین سازینی، سوزونی دینله یین کندلیارین حالی نئجه دیر؟ شاعر
جواب وئریر:

کندلی یازیق چراغ تاپمیر یاندیرا،
گوروم سیزین بر قیز قالسین آندیرا،
کیم بوسوزی اربابلارا قاندیرا:
ندی ر آخی بو ملتین گناهی؟
توتسون سیزی گوروم مظلوملار آهی!

بونونلابئله شاعرین امیددی قیریلیمیر . او، ذهنینده جنت کیمی
برلی - بزه کلی ترسیم ایتدیگی یوردونسی داغیلیمیش، ازیلیمیش،
تاپدالانمیش، تحقیر اولونموش گوردیکده اونابسله دیگی سهوگی،
نه اینکه آزالمیر، عکسینه بو آتشین محبته درین بیر قایغی دا علاوه اولونور،
شاعر آرزو ائدیر:

ائل ده گولسون، مرادینا یتیشسین،
اوره کلرین یارالاری بیتیشسین .

هله اوتوز ایل بوندان قاباق «ادبیات و اینجه صنعت» روزنامه
سنیده شهریار و اونون وحیدربابا منظومه سی حقیقنده درج ائتدیردیگیمیز

مقاله ده بواثرین معاصر آذربایجان ادبیاتیندا مهم یئر تو دوغونی ، علامتدار ادبی حادثه اولدوغونی قید ائدیب، ادبیاتیمیزدا ینی بیر مرحله نین باشلانماسینی خبر وئر میشدیک. ایندی معین بیر زمان کئچدی کدن سونرا بئله بیر ادعانین ثبوتونا هج بیر احتیاج دو یولمور. شاعرین یارادیجیلیغی و ادبی سیماسی حقیقته یالنیز ئوز وطنینده دگیل، بیر نئچه خارجی مملکتده مقاله لر ، تدقیقار، مونوگرافی لر یازیل میشدیر. بونلارین هر بیر یسینده شاعرین صنعتکارلیقی یوکسک قیمتله یریلمیش ، « حیدر بابایا سلام » اوزرینده خصوصی بحثلر آچیل میس و اونون عموم خلق محبتی قازانماسی سر لر نین آچیل ماسنیاسعی گوستریلمیشدیر. بوشهرت و محبتی بعضیلری بومنظومه نین ساده خلق دیلینده یازیل ماسی ایله، بعضیلری اونون موسیقی و آهنگی ایله، بیر پاراسی اوشا قلیغین شیرین خاطره لرینی یادا سال ماسی ایله، کند حیاتنین جانلی منظره لرینی یازا ماسیله ایضاح ائدی لر. بونلارین هر بیرینده معین حقیقت وار.

بیزجه، «حیدر بابایا سلام» اثر نین، ائله جهده شهر یارین عمومیتله یارادیجیلقنین گوجی اونون خلقی لیگینده دیر. شاعرین عموم خلق محبتنی قازانماسنین اساس سببی اوندادر که، او، سوزون حقیقی معناسیندا خلقی ایله یاشاییر، اونون کیمی دوشونور، اونون کیمی محرومیت چکیر، اونون کیمی عذاب چکیر، اونون کیمی کدر له نیر اونون کیمی غضبله نیر، اونونلا بیر-لیکده دو گوشور، اونونلا بیر لیکده سهو نیر، خلقین دیلینده اولوب دودا-غینا کتیره بیلمه دیگی آرزو ونیسگیلاری تام جسار تله، مثل سیز قطعیت و اینا-ملا ترنم ائدی ر:

حیدر بابا، غیرت قانین قاینار کن،
قارا قوشلار سندن قوپوپ قالخار کن،
اوسیلدیریم داشلارینان اوینار کن؛
قوزان منیم همتمیمی اوردان گور،
اوردان اگیل قامتیمی داردان گور!

همتی داغلاردان اوجا، قامتی داردان اولان خلق بـالنیز سیسینی
اوجالیدیب موجود و ضعیتی د گیشمک، ال - قولونـا دولاشان اسارت
زنـجیر لرینی قیرماق ایچون بئله بیر عصیانکار سؤاللا بـوتون بشریت و
کائنات قارشیمیسندا چیخیش ائدیپ دئیهر:

بیر سوروشون بوقارقینمیش فلکدن،
نه ایسته بیر بوقوردوغی کلکدن؟
دینه کچیرت اولدوزلاری الکدن،
قوی تو کولسون، بوئتر اوزی داغیلسین،
بوشیطانلیق قورغوسی بیر ییغیلسین!

شهریار دردی دیب سیز لایان، ظلمی، حق سیز لیگی گوروب آغلایان
شاعر لردن دگیل، او، درده درمان آختاران، ظلمی کو کوندن قیرماق،
ظالمی ییخماق یولونـی تاپیب گوسترن، قارانلیق ایچینده، ظلمت قویونوندا
ئوزونو ایتیرمه یین، اوزاق افقلره بویلانان، ایشیق گلن سمتی هامیدان تز
گورن، نورلی گله جگه اینانان شاعر دیر. وطنین گو گارینی هر طرفدن دومان
بوروینده شهریار خلقینی بیر لیگه چاغیریر، چاخنا شما ماغا، بیر-بیرینین
آیا غیندان چکمه مگه، بیر - بیرینه قارشـی اینام سیز لیک گوسترمه مگه
چا غیریز:

حیدر بابا، گو گلر بوتون دو مانندی،
 گونلر یمیز بیر-بیریندن یامانندی،
 بیر-بیر یزدن آیر یلمایین، آماندی!
 یاخشیلیقی الیمیزدن آلیبار،
 باخشی بیزی یامان گونه سالیبار!
 بئله بیر آغیر گونده شاعر هر شیدن و هر کسدن اول آیری دوشدیگی
 ائلیندن سوراغ توتور، اونونلا درد لشمک ایسته بیر:

بیر او چایدیم بو چیر پینان یئلن
 باغلا شایدیم داغدان آشان سئلن
 آغلا شایدیم اوزاق دوشن ائلن
 بیر گوریدیم آیر یلیغی کیم سالدی؟
 ئولکه میزده کیم قیر یلدی، کیم قالدی؟

شهر یارین شعرینده یوردوموزون گوزهل طبیعتی نین، زحمت
 سهوهر انسانلار نین ماهر رسام فیر چاسیله ایشلنمیش مینیا تور لرینی گورنده
 یقین ائدیریک که، اگر او، بو منظره لری اوشاقلیغین ایتی، حساس، تزقاوار یان،
 گئج اونودان باخیشلاری ایله ذهنینده حک ائتمه سیدی، بو قدر رنگارنگ
 طبیعت تصویر لرینی، کند حیاتنین اینجه لیک لرینی ترنم ائده بیلمزدی. اگر
 آذر با یجان طبیعتینی، اونون گو گلره باش قالدیران داغلارینی، شاقیلدا ییب
 آخان چایلارینی، گوز یاشی کیمی دومدور و بولاقلارینی، زحمت سهوهر
 امکچیلارینی، بیر سوزله، یوردوموزون و خلقیمیزین ره آل وار لیغینی، اونون
 عادتینی، عنعنه سینی، سهوینجینی، کدرینی، آرزو سوننی، دیلگینی گورمک
 و بیلیمک ایسته بیر سنیز سه، شهر یارین اثر لرینه مراجعت ائدین:

بايرام اولوب قيزيل پالچيق ازللر
ناقيش ووروب اطاقلاري بزللر
طاخچالارا دوزمه لري دوزلر
قيز گلينين فنديقچاسي، حناسي
هوسلر آناسي، قاينا ناسي.

شهر يارين ياراديجي ليغيندا كي خلقى ليك يالنيز اونون دوغما ائلى
و وطنى ايله محدودلا شيب قالمير، اونون گوروش دايره سي ياراديجي ليغي
كيمى وسعتلى و درين دير. شاعر ئوز خلقيني، ملي مدنيتنى دنيا خلقلاري
و مدنيتلرينين عمومي مقدراتيندان آيرمير، بو حقيقتى تام آيد ينليغي
ايله بيلير كه، اينديكي زماندا هيچ بير خلق ئوزون دنيا نين اجتماعى سياسى،
ادبى - مدنى حادثه لر يندن تجر يدائده بيلمز. اگر دنيا نين بير گوشه سينده
عموم بشر مدنيتى و آزاد ليغي ايچون تهلكه توره نيبسه، اونا قارشى عمومي
مبارزه ضرورى دير. بو نا گورده ايكي نجي دنيا محاربه سي ايللر ينده شهر يار
تردد ائتمه دن ضد فاشيست جبهه ده دا ياندى، ئوز كسكين قلمى ايله بو مقدس
مبارزه ده اشراك ائتدى.

شهر يارين ياراديجي ليغيندا بين الملل چيليك روحى اولديقجا گوجللى
دير. اونون بويوك عالم انشتينه خطاباً يازديغي منظوم مكتوب بو جهتدن
خصوصى اهميته مالكدير. معاصر علمين ان بويوك كشفين اساسينى قويان
عالمه آفرينلر سويله ديكدن سونرا علاوه ائدير كه، افسوسلار اولسون،
سنين كشفيندن گورنئجه سوء استفاده اولوندى، سنين آرزونون عكسينه،
بو كشفدن بشر يتين خيرينه دگيل، اونون كتله وى قيرغيني ايچون آتم بمبى
حاضر لاندى، محاربه اژدهاسى ياراندى، جهنم دهشتلى كامينى آچدى...
بونونلا بئله شاعر ئوز نيك بين ليگنى ايتيرمير، اينانماق ايسته ير كه،

بشریت ئوز دوزگون یولونو تاپاجاق، علمی کشفیات انسانلیغا خدمت
ائده جک، دلی - دیوانه لرین الینده سلاحا چه ور یلمیه جک...

شهر یارین دیلی سوزون اصل معنا سیند اخلقی دیر. اونون یار ادیجیلیغیندا
ائله سوزلر واردیر که، خلقین گونده لیک دیلینده ایشله ندیگی حالدا هله لیک
لغت کتابلارینا دو شمه ییبدیر. بو جهتدن شاعرین خلقین دیل خزینه سیله
قیر یلماز باغلیلیغی خصوصی قید ائدیلمه لیدیر. شهر یار بیر پاراسوزلری
یازیلی ادبیاتدا اولدوغو کیمی دگیل قصد اجماعت آرسیندا ایشله ندیگی کیمی
یازیر. بو خصوصیت اثر لرینین نشرینده دقتله قورونوب ساخلانما لیدیر.
شفاهی خلق ادبیاتی شهر یارین بهره لندیگی قایناق لاردان دیر. اونون
مصراع لاریندا خلق آراسیندا شایع اولان مثل لره تز - تزار است گلیریک.
ائله جهده بعضی مصراع لاری خلق مثل لرینه چه ور یلمیشدیر، شاعرین بایاتی
وقوشما طرزینده یازدیقلاری اثر لرده اونون شفاهی خلق ادبیاتی ایله یاخیندان
باغلیلیغنی آیدین گوستریر.

بونو دا علاوه ائده ک که، شهر یارین آنادیلینده یاراتدیغی شعر لرین
چوخی سهل و ممتنع خصوصیتی نه مالک دیر. بو شعر لری اوشاقلی -
بو یو کلی آسانلیقلا اوخویور، هر کس ئوزونه گوره اوندان بیر پای آلیر.
آداما ائله گلیر که، ایندیجه قلمی گوتوروب اونون کیمی یازا بیلر. فقط،
هیها! بو قدر نظیره دن و استقبالدان هیچ بیر یسی (حیدر بابا) نین توزونا
چاتا بیلمه ییبدیر.

بو تون بو مزیتلرین شهر یارین شعرینده درین کو کلری واردیر.
اوستالیقلا یارانان ساده لیک یالینز او وقت ممکن اولور که، شاعر ئوزوندن
اولکی ادبی اثری دریندن منیمسه میش اولسون، ئوزینی لیگینی کچمیش

ناثلیتارین دوامی کیمی تقدیم ائتسین. یوخسا هر بیر ناشیلیغی و یولدان چیخیب آزماغی ینسی لیک آدی ایله جامعه یه تحمیل ائتمک ممکن دگیل. شهریارین یارادیجیلیغی اونون درین مطالعه سین، تکجه فارس ، تورک ، عرب ادبیاتی دگیل، دنیا ادبیاتینین بیر چوخ کلاسیک اثرلریله تانیش اولدوغو نوگوستریر.

شهریارین زنگین ادبی اثری حقیقده بوندان سونرا دها چوخ اثرلر یازیلاجاق، اونون انسان پرور ، عموم بشری افکاری یالینیز ئوز وطنینده دگیل، دنیا خلقلری آراسیندا دها گنیش یاییلاجاق و شاعر ایچون ابدی شهرت قازانیرا جاقدر.

شعرلرینین بیرینده مجنون حقیقده ائل آراسیندا یاییلمیش بیر بیته ایکی بیت علاوه ائدهن شاعر سانکی ئوز سرنوشتینی خلاصه شکله سویله میشدیر:

مجنون ایله من مکتب عشق ایچره اوخوردیق
من مصحفی ختم ائتدیم، او واللیل ده قالدی
بیر گونده ائشیتدیک که دوشوب چوللره مجنون
واللیل اولوب وردی، جوانکن ده قوجالدی
بیر گون ده خبر گلدی که، واللیلی سی ایله
جان وئردی، جهان ایچره یامان ولوله سالدی.

***

استاد شهریارلا ۱۳۶۶ نجی ایلین یابیندا تبریزده ئوزائوینده گوروشنده (افسوس که، بو گوروش بیرینجی و آخرینجی اولدی) صحبت

آراسیندا بئله بیر آرزودا اولدی که ، آنا دیلینده یازدیغی شعرلری بیر یئره توپلانسین ، مقدمه ، توضیحات و تعلیقاتلا اوخوجولارا تقدیم ائدیلسین . بوندان اوتوزایل اولده شهر یارین یار ایجیلیغی ایله جدی شکلده مشغول اولوب سعیریمه گوره استادین تشکرینی و تشویقینی قازاندیغیم ایچون بئله بیر آغیر وظیفه نی منه محول ائله دی ، یگانه اوغلو آقای هادی - یه تاپشیردی که ، الیازمالارینی منیم اختیاریمدا قویسون وینی نشرده هچ بیر تحریفه یول وئر یلمه سین . استادین مرضنین گوندن - گونه شدتلمه سی بو ایشین سرعتله باشا چاتدیر یلمه سین ایجاب ائدیردی . فقط امانسیز ئولوم سعیمیزین سونا چاتماسینا مجال وئرمه دی ، بیر پارا سؤالار جوابسیز قالدی ، بیر نئچه مشکلمیز آچیلما دی ، بعضی آرزولاریمیز یرینه یئتمه دی . لاکن استاد کتابین ترتیبینی گوروب بگندی و بوجهدن بیزی آرخایینلاشدیردی .

بوندان اول ده شهر یارین آذری تور کهجه سینده یازدیغی شعرلر دفعه لرله هم ایراندا ، هم ده قونشو ئولکه لرده مقدمه و شرح لرله نشر ائدیلمشدیر . البته کچمیش نشرلرین هر بیر یسی نین ئوز نوبه سینده شاعرین اثرلرینین یایلاماسیندا معین خدمتی اولموشدیر . آنجاق کچمیش نشرلرین هچ بیر یسی مکمل اولما بیلمزدی . اونا گوره که ، شهر یار عمرونون سون گونلرینه دک قلمی یئره قویمامیش ، الهام پرسی اونو سون نفسینه دک ترک ائتمه میشدیر . بوجهدن ده همین نشرین کچمیش نشرله گوره مکمل چیخماسی طبیعی دیر . ائله جهده شاعرین اثرلرینین بوندان اولکی نشرلری ایله الیازمالارینی توتوشدور دیکدا چوخلی تحریفاره و نقصانلارا راست گلدیک که ، بودا ینی نشرین ضرورتینی بیر داها تصدیق ائتدی .

بو نشرین تعلیقاتینی ترتیب ائدرکن شهریارین ئوزونون «حیدر بابا یا سلام» اثرینین ایلك نشرینه یازدیغی ایضا حاتدان، ائلهجه ده شاعرین یاخین دوستو و سرداشی آقای بیوک نیک اندیشین ۱۳۶۰-نجی ایل نشری ایچون «شأن نزول» عنوانیله ویردیگی معلومات و قید ائتدیگمیز نشرین توپلایانی محترم شاعر آقای یحیی شیدا طرفیندن قلمه آلمیش معلوماتدان استفاده اولونموشدور.

شعرلرین هانسی تاریخده یازیلما سینی معینلشدیرمک، شبهه سیزکه، اوخوجو ایچون فایدالی اولاردی. هرچند که، بوجهت معاصر دورده اورتالیغا چیخمیش و کلاسیک شعریمیزده مرسوم دگیلدی، لکن اثرین یارانما تاریخی بیر پارا مسئله لرین دوزگون حلینه چوخ کمک ائدی. بونونظره آلاراق شعرلرین یازیلما تاریخی قید ائدیلمیشدیر. فقط بعضی سینین یارانما تاریخی یوخدور و اونلاری معینلشدیرمک ده ممکن اولمادی، آنجاق بیر پاراسی ئوز مضمونو ناگوره تاریخینی تعیین ائتمگه امکان وئریر. شهریارا چوخلی منظوم مکتوبلار یازیلیمیشدیر، بونلارین بعضی- سینه جواب وئرمیشدیر. بو نشرده یالنینز جوابینی وئردیگی مکتوبلار کتابین سونوندا ضمیمه شکلینده تقدیم ائدیلمیشدیر.

۱۰ مهر ۱۳۶۷ - دکتر حمید محمد زاده

حیدر بابای شهریار

بقلم دانشمند محترم آقای مهدی روشن ضمیر

ما بخاطر زیبایی است که این بارگران زندگی را بدوش ناتوان می کشیم، و گرنه يك خور و خواب که باین همه عذاب نمی ارزد. آنکه مفتون زیبایی است گرد زشتی و نادرستی نمی گردد و دلی که از ذوق و صفالبریز شد جائی برای کینه و جفا ندارد. اما زیبایی ظاهر همچون رؤیای جوانی و بهار زندگانی در گذر است و تنها جمال معنی است که پایدار می ماند و بدل بستن میارزد. ولی افسوس که هرچشمی بدیدن این زیبایی ها توانا نیست و ما در این سیر و صفا بیشتر مدیون هنرمندان هستیم. اگر باغبان هنر نبود احساسات لطیف میبزمرد، و اگر احساسات لطیف نبود آدمی از ببر و پلنگ مخوفتر و خونخوارتر می گردید. آقای شهریار - به نظر من فرقی که بین ما مردم معمولی و شما هنرمندان هست این است که در سینمای زندگی آنچه را که ما می بینیم و یا نمی بینیم شما میتوانید بگوئید و شرح بدهید، و آنچه را که ما بیک آن

حس می کنیم شما آنرا سرمدی و جاودان می سازید.

(پیر کورنی) آن شاعر نامدار فرانسوی گاهی که دلبر ستمگرش نیم نگاهی را از وی دریغ می داشت لب بعتاب می گشود که این همه به طنازی خود مناز، و مرا بدیده تحقیر منگر، شعر من است که جمال ترا لایزال می سازد.

راستی اگر (هوگوها) و (رنسارها) نبودند امروز بعد از صدها سال (ژولیها) و (هلنها) خودنمایی نمی کردند، و اگر شهریار نبود کسی حیدر بابا را نمی شناخت.

مثل اینست که باعینک نازک بین شما هنرمندان دنیا را بهتر و روشنتر می بینیم و همه چیز و همه کس را تحمل کردنی و دوست داشتنی می یابیم.

آری - لیلی را باید از دریچه چشم مجنون نگریست و جمال جهان را با عینک هنرمندان.

دیگر از خصایص هنر انتخاب و آرایش است. همه بخاطر داریم که در دوران کودکی چه بسا که بر سر هیچ باهمبازی های خود به جنگ و ستیز برخاسته ایم، و چه بسا که مادر و خواهر به هوس های کودکانه ما وقتی ننهادند و دل نازک ما را بدرد آورده اند، ولی در قطعه خیال انگیز حیدر بابا اثری از این همه خودخواهی نمی یابید، هر چه هست ملوس و محبوبست و لودرد و اندوه باشد. علت این امر تنها يك اصل مسلم روانشناسی نیست که چهره دیروز را در اینیه امروز طناز تر نشان می دهد و به زیبایی گذشته روایی می افزاید، بلکه همان طور که گفتیم کار هنرمند برگزیدن و آراستن است و چیزی از روح خود به طبیعت بیجان بخشیدن...

به همین جهت يك اثر هنری با اینکه از طبیعت تقلید شده است بیشتر

از خود طبیعت مجذوبمان می کند. اینجاست که باصطلاح (اصل)
تحت الشعاع (تقلید) قرار می گیرد و شعر حیدر بابا از کوه حیدر بابا بالاتر
می شود و گر نه يك مشمت سنگگ و شن که روح ندارد...

من هر وقت فرصتی دست دهد برای رهایی از گل ولای زندگی به
مردم هنری پناه می برم و تا شعری از سعدی و مولوی نخوانم دست و دلم
بکار نمی رود. آری لذت هر چه آسمانی تر بهتر...

از این رو هر وقت شهریار را دیدم کودکوار به دامنش آویختم که من
از این حیات بی روح به ستوه آمده ام، لالائی حیدر بابا را بگو تا نرم نرمک
به خواب روم، و اندک اندک غم هستی را از یاد برم. شهریارا - شیدا تر و
شوریده تر از ایندل نخواهی یافت. بگو و جانم را بسوز.
از برای تجربت چندی مرا دیوانه کن

گر به از مجنون نباشم باز عاقل کن مرا
برای کسی که يك عمر با شعر و خیال بسر برده و سرانجام برف پریشان
سیرپیری بر سر و رویش نشسته است شوریدن و نالیدن کار آسانی نیست
ولی شعر شما بقدری رقت انگیز است که تصور نمی کنم کسی آن را يك بار
بخواند و صد بار نگیرد. با وجود این تنها رقت و لطافت بیان شما نیست که
ما را بگریه و امیدارد بلکه در خواندن حیدر بابای شما بیشتر به روزگار
حسرت بار خود اشک می ریزیم: به آن آرزوهای نشدنی، به آن گذشته ای
که باز آمدنی نیست، به آن دردهائی که در دل نهفته و به کس نگفته ایم، به
یاران عزیزتر از جان که ما را در نیمه راه زندگی تنها گذاشته و گذشته اند...
شخصی به (ویکتور هوگو) ایراد گرفت که چرا همیشه از خود
می گوئی؟ مرد و ارسته جهان دیده لبخندی زد و گفت: «رفیق - وقتی از خود

سخن می‌گویم در حقیقت از تو سخن گفته‌ام».

کیست که این نکته را از شعر حیدر بابا درك نکند؟ کیست که گذشته خود را در آن نه‌بیند؟ به از آن رقت و لطافت! گوئی هر چه زیبایی است شاعر به يك جا گرد آورده و این قطعه شیوارا ساخته است، نسل آینده باور نخواهد کرد که يك شاعر ایرانی فقط يك شعر به لهجه آذربایجانی بگوید آن هم به این رقت و روانی...

شاعری از زبان معشوقه اش گفته است: «مرا بخاطر چهره گلگون و چشمان خمار پرفسون دوست مدار، چه می‌ترسم که روزی دوران اینها بسر آید و آتش تو بسردی گراید. مرادوست بداری آنکه علتش را بدانی...» من هم نمی‌دانم چرا شعر حیدر بابا را این همه دوست می‌دارم. شاید چون به زبان مادری سروده شده است. لطایف و دقایقش را بهتر می‌فهمم. شاید از آن رو بدل می‌نشیند که از دل شوریده برون ترا ویداست، شاید نمودار دردهای ماست که این قطعه را همچون نگاه شرمگین و آواز حزین شیرین و دلنشین ساخته است...

حیدر بابا آینه تمام نمای زندگی است: اغلب گریه است و گاهی خنده. اما همانطوریکه (مولیر) در بعضی کمدی‌هایش از کنار تراژدی رد شده است، خنده حیدر بابا نیز همیشه اشک آلود است. علت این امر نه برای این است که ما به روزگار گذشته و نعمت از دست رفته با دیده حسرت می‌نگریم بلکه به علت این است که خود شاعر طبعاً و اساساً ملول و محزون است و خواننده این چهره غمزده وی را تقریباً همه جا می‌بیند:

زندگان لیلیق بیرقرانلوق زندان در؛ تمدنون اویدوخ یالان سوزینه؛
بوردا بیر شیرین داردا قالوب باغریر؛ مروتسیز انسانلاری چاغریر؛

دینه منیم شاعر او غلوم شهریار بیر عمر در غم اوستنه غم قالار؛
و شاید همانطور که گفته شد همین قصه‌های پرغصه است که این
شعر شهریار را بمذاق ما شرقیهای رنج کشیده دردپرور شیرین تر از شکر
کرده است.

گاهی شاعر بباد گذشته چنان بی تاب می شود که بر آستی دل سنگ
را آب می کند:

کاش قایدوب بیرده اوشاق اولیدیم
بیر گل آچوب اوندام صوراً سولیدیم
آی اؤزیمی او اذرن گونلریم
آغاج مینوب آت گز درن گونلریم

گاهی از ناپداری روزگار کج رفتار مویه‌ها می کند و مویه‌های می کند
(حیدر بابا دنیا یالان دنیا دی ؛) (بیر بیلیدیم آیریلغی کیم سالدی)
(افلاطون دان بیر قوری آدقالبودور....)

تعبیرات و تشبیهات و کنایه‌ها و استعاره‌هایی که در این شاهکار ادبی
به کار برده شده بقدری لطیف و ظریف است که تاب ترجمه ندارد.
قوی قوزولار آیین شایین اوتلا سین.

شما هر اندازه مترجم توانا باشید اصطلاح (آیین شایین) را
چگونه می توانید به زبان دیگر بیاورید که همان لذت را در شنونده ایجاد
بکند؟!

همین طور است : آغ بولوت لار کوینک لرین سخاندا، و یا
ایله بیلین منیم روحیم اوردادر
که لیک کیمی باتوب قالب قاردادر

تنها همین يك بيت در نظر من يك ديوان بلکه يك جهان ارزش دارد،
و گمان نمی کنم گیراتر از این بتوان شعر گفت....
دیگر از مزایای حیدر بابا سادگی و روانی آنست که به حد اعجاز
رسیده و مثل گفته سعدی سهل و ممتنع شده است. همه می دانیم که شعر
برای ابراز احساسات است نه اظهار معلومات و از این رو بیان هر چه ساده تر
بهتر:

دفتر صوفی سواد و حرف نیست

جز دل اسپید همچون برف نیست

راستی چه هنری بالاتر از این که شعر حیدر بابا را هم عوام می فهمند و
هم خواص می پسندند، و از شنیدن آن هم بچه هفت ساله بشور و طرب در
می آید و هم پیر هفتاد ساله.

از حیث سادگی و روانی حیدر بابا واقعاً غیر قابل تقلید است و به همین

دلیل است که به يك خواندن در خاطرها می ماند.

حیدر بابا نه نه قیزین گوزلری

رخشنده نین شیرین شیرین سوزلری

ترکی دیدیم اوخوسونلار اوژلری

بیلسونلر که آدام گیدر آدقارلار

یاخشی پیسدن آغزدا بیرداد قارلار

ویا:

بالام دورون قویساخ گیداخ امزه

ویا:

اتی ییوب باشی آتوب یسا تالار

کسی ولو صدسال در تبریز بماند تصور نمی‌کنم ساده‌تر و سلیس‌تر از این بتواند حرف بزند، کجا رسد که شعر بگوید. ای کاش شاعر حیدر بابا که دیوانها به زبان فارسی ساخته و پرداخته است، این قطعه را به همان زبان نیز در می‌آورد تا سایر هم‌میهنان ما هم از این لذت سهمی بسزا می‌بردند...

دیگر از مزایای حیدر بابا اینکه با ساز (عاشق) سازگار می‌شود. می‌دانید که در هر جا ساززنها دوره‌گردی وجود دارند که کوبکو و دیار بدیار می‌گردند و در ازای لقمه نانی جان می‌بخشند، در دیار ما اینها را (عاشق) می‌نامند که به آهنگ مخصوص ساز و آواز می‌خوانند. شاعر حیدر بابا نامی دانم از روی عمد یا بر سیل تصادف بحری را برای شعر خود انتخاب کرده است که با این آهنگ کاملاً وفق می‌دهد و شاید با توجه به همین موضوع بوده که خود گفته است:

عاشق‌ترین ساز لاریندا سوزیم‌وار

چنانکه از هم‌اکنون (عاشقهای) بستان آباد و قراچمن در قهوه‌خانه‌ها و گذرگاهها اشعار حیدر بابا را می‌خوانند و سینه به سینه بیادگار می‌سپارند. چیزیکه در حیدر بابا فراوان یافت می‌شود مناظر طبیعی و زندگی روستائی است. همانطوری که می‌دانید این قطعه هفتاد بند دارد و هر بند چند تابلوی خیال‌پرور. کسانی که روزگار طفولیت خود را دردهات بسر برده‌اند از تماشای این مناظر لذت فراوان خواهند برد و نگاه حسرت-باری بقفا کرده و خواهند گفت:

ای عهد طفولیت من باز تو باز آی

ای دوره عیش و طرب و ناز تو باز آی

يك منظره روستائی نمانده كه شاعر براي آن تابلوئی نساخته باشد:

نوروز گلی قارچچگی چخاندا
بايرام يلى چارداخلارى يخاندا؛
سورى قالخوب دولائيدن آشاردى
بايدا لارين سودي آشوب داشاردى

كوتاه سخن: اگر بنا بشود كه لامارتين را (شاعر درياچه) و سولى
پرودوم را (سازنده گلدان شكسته) و نيمارا (سراينده افسانه) و حجازى را
(نگارنده بابا كوهى) بناميم به نظر من شهر يار را بايد (شاعر حيدر بابا) ناميد.
براي اينكه در داورى شتاب نكرده باشم بار ديگر از لابلای
كتابها به سير و سياحت پرداختم و هر جا خاطرات كودكى يافتم به دقت
خواندم و اکنون به جرئت مى توانم بگويم كه نه (توماس هود) و نه
(تئودورد بانويل) و نه (شاتوبريان) و نه (هوگو) و نه حتى (لامارتين) چه
در كميت و چه در كيفيت هيچكدام به پای حيدر بابا نمى رسند و شاعر توانای
ايران در اين ميدان گوی سبقت را از همگان ربوده است.

اگر باور نداريد حساب كميت آسان است: شايد شاعری را سراغ
نداشته باشيد كه به ياد زادگاه خود اينهمه شعر گفته باشد. اما راجع
به كيفيت: من تاجائی كه مى توانستم و فرصت اجازة مى داد اندكى از
زيبائی های آنرا نشان دادم. گرچه اين كار ضرورتى هم نداشت و هر
صاحب دلی به يك نگاه حيدر بابا چنان مست مى شود كه دامش از دست
مى رود...

اما پژوهش در اينكه شاعر در سرودن اين شعر از كدام مكتب ادبى
پيروى كرده است به عقیده من رنج بيهوده ايست تايرانديشه شاعری چون

شهریار حد و سد نمی شناسد و هر جا دلش خواست بی محابا می رود همانطوری که روح بی بندوبار (موسه) بهیچ قاعده و قانونی گرفتار نبوده است و آنچه دلش گفت بگو گفته است.

همینطور بحث و فحوص درباره (فیلولوژی) و (فلکور) را به اهل قال می گذارم و خود به ذوق و حال می پردازم و می گویم: صاحب دلی که هم منصف باشد و هم مطلع و بخواهد خاطرات کودکی گویندگان شرق و غرب را به یک جا گرد آورد، بیگمان حیدر بابا را قدر خواهد شناخت و بر صدر خواهد نشاند.

ممکن است به مرور زمان کوه حیدر بابا با خاک یکسان شود و از دیده ها نماند، ولی تادلی از مردم حساس آذربایجان در تنگنای سینه می طپد شعر شهریار همچنان پایدار خواهد بود و این ذخیره ملی را همچون ورق زر دست به دست خواهند برد و نسل به نسل بیادگار خواهند داشت.

بعد از این صاحب نظران و دل دادگانی که از جاده قراچمن عبور خواهند کرد، در آن دورا دور به نقطه ای اشاره کرده و خواهند گفت آنجا راه خشکتاب است، آنجا کوه حیدر بابا و زادگاه شهریار است، آن وادی لیلی است و مجنون...

باری این اثر به ظاهر کوچک که امروز به دست شما می رسد حاصل زحمت چهار هنرمند بزرگ یعنی یک شاعر و یک نقاش و یک خطاط و یک گراورساز است که همگی از تبریز شورانگیز ما برخاسته و این دسته گل را آراسته اند.

حیدر بابا یا سلام

- ۱ حیدر بابا، ایلدریملار شاخاندا،
سلار، سولار شاقلیدا یوب آخاندا،
قیزلار اونا صف باغلیوب باخاندا.
- سلام اولسون شوکتوزه، ائلوزه
منیم ده بیر آدیم گلکسین دیلوزه.
- ۲ حیدر بابا، کهلیکلرون اوچاندا
کول دیبنین دوشان قالخوب، قاچاندا،
باخچالارون چیحکلنوب آچاندا،
- بیزدن ده بیر ممکن اولسا، یاد اله
آچیلیمیان اورکلری شاد اله.
- ۳ بایرام یئلی چارداخلاری ییخاندا،
نوروز گلی، قارچیچگی چیخاندا،
آغ بولوتلار کوینکارین سیخاندا
- بیزدن ده بیر یاد ایلین ساغ اولسون
دردلریمیز قوی دیکلسون داغ اولسون.

- ۴ حیدر بابا، گون دالیوی داغلا سین
اوزون گولسون، بولاخارون آغلا سین
اوشاخارون بیر دسته گل باغلا سین
یئل گلنده وئر گتیر سین بویانا
بلکه منیم یاتمیش بختیم اویانا.
- ۵ حیدر بابا، سنون اوزون آغ اولسون!
دورت بیر یانون بولاغ باغ اولسون!
بیزدن سوراسنون باشون ساغ اولسون!
دنیا قزو - قدر، تولوم - ایتیمدی!
دنیا بویسی اوغولسوزدی، ایتیمدی!
- ۶ حیدر بابا، یولوم سنن کج اولدی،
عمر و کچدی، گلمه دیم گج اولدی،
هئج بیلمه دیم گوزلرون نج اولدی
بیلمز دیم دنکه لر وار، دونوم وار،
ایتگین لیک وار، آیرلیق وار، تولوم وار.
- ۷ حیدر بابا، ایگیت امک ایتیرمز،
عمر کچه ر، افسوس بره بیتیرمز،
نامرد اولان عمری باشا ایتیرمز.
بیزده، واللاه، اونو تماریق سیزلری،
گورمه سک حالال ائدون بیزلری.
- ۸ حیدر بابا، میرا زدر سسلننده،
کند ایچینه سسدن - کویدن دوشنده،

- عاشیق رستم، سازین دیلندیرنده،
یادوننادی نه هولسک قاچاردیم؟
قوشلار تکین قاناد چالیب اوچاردیم؟
- ۹ شنگل آوا یوردی عاشیق آلماسی،
گاه دا گئدوب اوردا قوناق قالماسی،
داش آتماسی، آلم، هیوا سالماسی،
قالیب شیرین یوخی کیمی یادیمدا.
اثر قویوب روحیمدا، هر زادیمدا.
- ۱۰ حیدر بابا، قوری گولون قازلاری،
گدیکارون سازاخ چالان سازلاری،
کت - کوشنین پایزلاری، یازلاری،
بیر سینما پردهسی در گوزومده،
تک اوتوروب، سیرا ئدیرم ئوزومده.
- ۱۱ حیدر بابا، قره چمن جاداسی،
چووشلارین گله رسی - صداسی،
کربلیا گئدنارین قاداسی،
دوشسون بو آج یولسوزلارین گوزونه،
تمدنون اویدوخ یالان سوزونه!
- ۱۲ حیدر بابا، شیطان بیزی آزدیریب،
محبتی اور کسردن قازدیریب،
قره گونون سرنوشتین یازدیریب،
سالیب خلقی بیر - بیرینون جانینا!

باريشيغى بلشديروب قانينا!

گوز ياشينا با خان اولسا، قان آخماز! ۱۳

انسان اولان خنجر بئلينه تاخماز!

اما حيف، کور توتدوغون بوراخماز!

بهشتميز جهنم اولماقدا در!

ذبحجه ميز محرم اولماقدا در!

خزان يئلى يارپاخلارى توکنده ۱۴

بولوت داغدان ينيب کنده چوکنده.

شيخ الاسلام گوزل سسين چکنده

نسگلى سوز اورکلره ديردى،

آغاشلاردا آلاها باش ايردى.

داشلى بولاخ داش - قومونان دولماسين! ۱۵

باخچالارى سارالماسين، سولماسين!

اوردان کچن آتلى سوسوز اولماسين!

دينه بولاخ، خيرون اولسون آخارسان،

افقلره خمار - خمار باخارسان!

حيدر بابا، داغين داشين سره سى، ۱۶

کهليك اوخور، داليسيندا فره سى.

قوزولارين آغى، بوزى، قره سى.

بير گئديديم داغ دره لراوزونى،

اوخويديم، «چوبان، قيتر قوزونى»،

حيدر بابا سولى يرين دوزنده، ۱۷

- بولاخ قینر چای - چمنین گوزونده،
بولاغ اوتی، اوزه ر سویون اوزونده،
گوزل قوشلار اوردان گلیب گچلر،
خلوتلیوب ، بولاخدان سواچلر .
- ۱۸ بیچین اوستی، سنبل بیچن اوراخلار،
ایله بیل که زلفی دارار داراخلار،
شکارچیلار بیلدیرچینی سوراخلار،
بیچین چیلر آیرانلارین ایچلر،
بیرهوشلانیب، سوندان دوروب بیچلر.
- ۱۹ حیدر بابا، کندین گونی باتاندا،
اوشاقلارون شامین ییوب یاتاندا،
آی بولوتدان چیخوب قاش - گوز آتاندا!
بیزدن ده بیر سن اولارا قصه ده ،
قصه میزده چوخلی غم و غصه ده.
- ۲۰ قاری ننه گئجه ناغیل دینده،
کولک قالخیب، قاب - باجانی دوینده،
قورد گئیچنین شنگلیسین یینده،
من قایدیب، بیرده اوشاق اولدیم!
بیر گل آچیب، اوندان سورا سولیدیم!
- ۲۱ عمه جانین، بال بلله سین ییه ردیم،
سوندان دوروب، اوس دونومی گیمه ردیم،
باخچالاردا تیرینگنی دییه ردیم ،

- آی ئوزومی او ازدیرن گونلریم!
 آغاچ مینوب، آت گزدیرن گونلریم!
 ۲۲ هچی خالا چایدا پالتار یوواردی،
 ممد صادق داملارینی سوواردی،
 هچ بیلمز دیک داغدی، داشدی، دوواردی
 هریان گلدی، شیلاغ آتوب آشاردیق،
 آله، نه خوش، غمسینز-غمسینز یاشاردیق!
 ۲۳ شیخ الاسلام، مناجاتی دییهردی،
 مشد رحیم لباده نی گییهردی،
 مشد آجلی بوز باشلاری ییهردی،
 بیز خوشودوق خیرات اولسون، توی اولسون،
 فرق ایله مز، هر نولاجاق، قوی اولسون!
 ۲۴ ملک نیاز ورندین سالاردی،
 آتین چاپوپ، قیقاجیدان چالاردی،
 قیرقی تکین، گدیک باشین آلاردی،
 دولائیا قیزلار آچیپ پنجره،
 پنجره-رده نه گوزل منظره!
 ۲۵ حیدر بابا، کندین تویون توتاندا،
 قیز - گلینلر حنا، پیلته ساتاندا،
 بیک گلینه دامنان آلماندا،
 منیم ده او قیزلاروندا گوزوم وار،
 عاشیقلارین سازلاریندا سوزوم وار.

- ۲۶ حیدر بابا، بولاخلارین یارپیزی،
بوستانلارین گلبرسی، قارپیزی،
چرچیلرین آغ نباتسی، ساققیزی،
ایندی ده وار داماغیما، دادوره،
ایتگین گئدن گونلریمدن یادوره.
- ۲۷ بایرامیدی، گئجه قوشی اوخوردی،
آداخلی قیز بیک جورابین توخوردی،
هر کس شالین بیر باجادان سوخوردی،
آی نه گوزل قایدادی شال ساللاماق!
بیک شالینا بسایراملغین باغلاماق!
- ۲۸ شال ایسته دیم، من ده ائوده آغلادیم،
بیر شال آلیب، تئز بئلیمه باغلادیم،
غلام گیله قاشدیم، شالی ساللادیم،
فاطمه خالا، منه جوراب باغلادی،
خان ننه می، یادا سالیب آغلادی!
- ۲۹ حیدر بابا، میرزممدین باخچاسی،
باخچالارین تورشا- شیرین آلچاسی،
کلینلرین دوزمه لری، طاخچاسی
هی دوزولور گوزلریمین رفینده!
خیمه وورار خاطره لر صفینده!
- ۳۰ بایرام اولوب، قیزیل پالچیق ازلر،
ناقیش ووروب، اتاقلاری بزلر،

طاخچالارا دوزمه لری دوزلر،

قیز - گلینن فندقچاسی، حناسی،

هوسلنهر آناسی، قایناناسی.

باکی چنین سوزی، سووی، کاغدی، ۳۱

اینکلرین بولاماسی، آغزی،

چرشنبه نین گردکانسی، مویزی،

قیزلار دیهر: آتیل-باتیل چرشنبه،

آینا تکین بختیم آچیل چرشنبه!

یومورتانی، گویچک، گلی بویاردیق، ۳۲

چاقیشدیریب، سینانلارین سویاردیق،

اویناماقدان بیرجه مگر دویاردیق؟

علی منه یاشیل آشیق وئردی!

ارضا منه نوروز گللی دردی!

نوروز علی خرمنده ول سورردی، ۳۳

گاهدان ینوب، کولشلی کورردی،

داغدان دا بیر چوبان ایتی هورردی،

اوندا گوردون الاخ ایاخ ساخلادی،

داغا باخیب، قولاخلارین ساخلادی!

آخشام باشی ناخیریلان گلنده، ۳۴

قودوخلاری چکیب، وواردیق بنده!

ناخیر گچیب - گئدیپ یتنده کنده،

حیوانلاری چلپاق مینوب قوواردیق،

- سوز چيخسیدی، سینه گریب سوو اردیق.
- ۳۵ یاز گئجه سی چایدا سولار شاریلدار،
 داش - قیه لر سلده آشیب، خاریلدار،
 قارانلیقدا قوردون گوزی پاریلدار،
 ایتار، گوردون، قوردی سهچوب، اولاشدی،
 قورددا، گوردون، قالخیب، گدیکنن آشدی.
- ۳۶ قیش گئجه سی، طوله لرین اتاغی،
 کتیلرین اوتراغی، یاتاغی،
 بخاریدا یانار اوتون یاناغی،
 شبچره سی، گردکانی، ایده سی،
 کنده باسار گولوب، دانشماق سسی.
- ۳۷ شجا خال اوغلونون باکی سوقتی،
 دامدا قوران سماواری، صحبتی،
 یادیمدادی شسلی قدی - قامتی.
 جونم مگون تویی دونوب، یاس اولدی،
 ننه قیزین بخت آیناسی کاس اولدی.
- ۳۸ حیدربابا، ننه قیزین گوزلری،
 رخشنده نین شیرین - شیرین سوزلری،
 ترکی دئدیم، اوخوسونلار ئوزلری،
 بیلسینلر که، آدام گمدر آدقارلار،
 یاخشی - پیسدن آغیزدا بیرداد قارلار.
- ۳۹ یاز قاباغی، گون گونئی دوینده،

- کنداوشاغی قارگولله سین سوینده،
کورکچیلر داغدا کورک زوینده،
منیم روحوم ایله بیلون اوردا دور،
کهلیک کمین باتیب، قالب قاردادور.
- ۴۰ قاری ننه اوزاداندا ایشینی،
گون بولوتدا ایرردی تیشینی،
قورد قوجالیب، چکدیرنده دیشینی،
سوری قالخیب، دولائیدان آشاردی
باید الارین سوتی آشیب - داشاردی.
- ۴۱ خجه سلطان عمه دیشین قیساردی
ملا باقر عمواغلی تئز میساردی .
تندیر یانیب، توستی ائوی باساردی.
چایدانمیز ارسین اوسته قایناردی،
قوورقامیز ساز ایچنده اویناردی .
- ۴۲ بستان پوزوب، گتیریردیک آشاغی،
دولدوریردیک ائوده تاختا - طاباغی،
تندیرلرده پیشرردیک قاباغی،
ئوزون ییوب، تخملارین چیتداردیق،
چوخ یمکدن، لاپ آزقالاچاتداردیق .
- ۴۳ ورزغانان آرموت ساتان گلنده،
اوشاقلارین سسی دوشردی کنده.
ییزده بویاننان اشیدیب بیلنده

شیللاق آتیب، بیر قیشقریق سالاردیق،
بوغدا وئریب، آرموتلاردان آلاردیق.

۴۴ میرزا تاغی نان گئجه گتدیک چایا.

من باخیرام سلدہ بوغولموش آیا!
بیردن ایشیق دوشدی اوتای باخچایا

ای وای دئدیک قورددی، قیتدیک قاشدیق،
هچ بیلمه دیک نه وقت گدیکدن آشدیق.

۴۵ حیدربابا، آغاجلارون اوجالدى،

اما، حیف، جوانلارین قوجالدى!
توخلیلارین آریخلیوب، آجالدى!

کولگه دوندى، گون باتدى، قاش قرلدى!
قوردون گوزی قارانلیقدا برلدى!

۴۶ اشیتمیشم، یانیر آلاہ چراغی،

دایر اولوب مسجدزون بولاغی.
راحت اولوب کندین ائوی-اوشاغی،

منصور خانین الی-قولی وار اولسون،
هاردا قالسا، آلاہ، اونا یار اولسون!

۴۷ حیدربابا، ملا ابراهیم وار، یا یوخ؟

مکتب آچار، اوخور او شاقلار، یا یوخ؟
خرمن اوستی مکتبی باغلار، یا یوخ؟

مندن آخوندا تیررسن سلام
ادبلی بیرسلام مالا کلام.

- ۴۸ خجه سلطان عمه گئديب تبريزه،
امانه تبريز كه، گلممير بيزه.
بالام، دورون قوياخ گئداخ ائمميزه؛
آقا ئولدى، تفاقمير داغيلدى،
قويون اولان، ياد گئدوبن ساغيلدى.
- ۴۹ حيدر بابا، دنيا يالان دنيا دى،
سليماندان، نوحدان قالان دنيا دى.
اوغول دوغان، درده سالان دنيا دى
هر كيمسيه هر نه وئريب، آليبدى،
افلاطوندان بير قورى آد قاليبدى.
- ۵۰ حيدر بابا، يار- يولداشلار دوندولر،
بیر-بيرمنی چولده قویوب، چوندولر،
چشمه لريم، چراغلاريم، سوندولر.
يامان يشرده گون دوندى، آخشام اولدى!
دنیا منه خرابه شام اولدى!
- ۵۱ عم اوغايان گئدن گئجه قیپچاغا،
آی که چیخدی، آتلار گلدی اویناغا؛
ديرماشيرديق داغدان، آشیرديق داغا.
مش ممی خان گوی آتینی اویناتدی،
تفنگنی آشیردی، شاقیلداتدی.
- ۵۲ حيدر بابا، قره گولون دره سی
خشگنايين يولى، بنسدى، بره سی ؛

اورادادوشهر چیل کهلیگین فرهسی

اوردان گئچر یوردوموزون ئوزونه

بیزده گئچکک یوردوموزون سوزونه.

۵۳ خشگنابی یامان گونه کیم سالیب؟

سیدلردن کیم قیریلیب، کیم قالیب؟

آمیرغفار دام - داشینی کیم آلیب؟

بولاخ گنه گلیب، گولی دولدورور؟

یاقورویوب، باخچالاری سولدورور؟

۵۴ آمیرغفار، سیدلرین تاجیدی؛

شاهلار شکار اتمهسی قیقاچی دی.

مرده-شیرین، نامرده چوخ آجیدی.

مظلوملارین حقی اوسته اسردی.

ظالماری قلیش تکیین کسردی.

۵۵ میرمصطفی دایی، اوجا بوی بابا؛

هیکللی، ساققاللی، تولستوی بابا.

ایلردی یاس مجلسینی، توی بابا

خشگنابین آبروسی، اردمی،

مسجدلرین، مجلسلرین گورکمی.

۵۶ مجدالسادات، گولردی باغلار کیمی.

گورولداری، بولوتلی داغلار کیمی،

سوز، آغزیندا، اریردی یاغلار کیمی؛

آلنی آچیق، یاخشی درین قاناردی،

ياشيل گوزلر، چراغ تكين، ياناردى.

۵۷ منيم آتام، سفره لى بير كيشيدى،

ائل اليندن دوتماق اونون ايشيدى.

گوزللرين آخره قالميشيدى،

اوندان سورا دونرگه لر دوندولر،

محببتين چراخلارى سوندولر.

۵۸ مير صالحين ده لى سؤليق اتمه سى،

مير عزيزين شيرين شاخسى گتمه سى،

مير ممدن قورولماسى، بيمه سى،

ايندى دئسك، احوالاتدى، ناغيلدى،

گچدى، گئتىدى، ايتدى، باتدى، داغيلدى.

۵۹ مير عبدلون آينادا قاش ياخماسى،

جوجياريندن، قاشينون آخماسى،

بويلانماسى، دام - دوواردان باخماسى،

شاه عباسين دوربيني، يادش بخير!

خشگنابن خوش گونى، يادش بخير!

۶۰ ستاره عمه نزيكلى ياپاردى،

مير قارده هر دم بيرين قاپاردى،

قاپوپ ييوب، دايچاتكين چاپاردى،

گولمه ليدى اونون نزيك قاپاسى،

عمه مين ده ، ار سيننون شاپاسى.

۶۱ حيدر بابا، آمير حيدر نينور؟

- یقین گنه سماورای قینیور؟
دای قوجالیب، آلت انگینهن چینینور،
قولاخ باتیب، گوزی گیریب قاشینا،
یازیق عمه، هاوا گلیب باشینا!
- ۶۲ خانم عمه، میرعبدلون سوزونی
ایشیدنده، ایه ر آغزی - گوزونی،
ملکامدا وئرر اونون ئوزونی،
دعوالارین شوخلوغیلان قاتالار،
اتی ییوب، باشی آتوب یاتالار.
- ۶۳ فضه خانم، خشگنا بین گلییدی،
آمیر یحیی، عمقزینون قولیدی،
رخساره، آرتیستیدی، سوگلییدی،
سید حسین میرصالحی یانسیلار،
آمیر جعفر غیرتلیدیر قان سالار.
- ۶۴ سحر تئزدن، ناخیر چیلار گلردی،
قویون - قوزی، دام باجادا ملردی،
عمه جانیم کورپه لرین بلردی،
تندیر لرین قاوزاناردی توستوسی،
چور کلرین، گوزل اییی - ایستیپی.
- ۶۵ گویر چینلر، دسته قالخیب اوچالار،
گون ساچاندا، قیزیل پرده آچالار!
قیزیل پرده آچیب، ییغیب، قاچالار،

گون اوجالیب، آرتار داغین جلالی،

طبیعتین جوانلارنا جمالی.

۶۶ - حیدربابا قارلی داغلار آشاندا،

گئجه کروان یولون آشیب چاشاندا،

من هاردا سام، تهراندا یا کاشاندا

اوزاقلاردان، گوزوم سئچر اونلاری،

خیال گلیب، آشیب گئچر اونلاری.

۶۷ - بیر چیخیدیم دام قیه نین داشینا،

بیر باخیدیم گچمیشینه، یاشینا،

من ده اونون قارلاریلان آغلاردیم،

قیش دوندوران اورکلری داغلاردیم.

۶۸ - حیدربابا، گل غنچه سی خندانلی

اما، حیف، اورک غذا سی قازدی،

زندگانلیق بیر قارانلیق زندانلی،

بیرگوریدیم نه لر گلیپ باشینا؟

بو زندانین دربچه سین آچان یوخ!

بودارلیقدان بیر قور تولوب قاچان یوخ!

۶۹ - حیدربابا، گویلر بوتون دومانلی،

گونلریمیز بیر - بیریندن یامانلی،

بیر - بیروزدن آیریلما یون، آمانلی!

یاخشیلیغی الیمیزدن آلبیلار!

یاخشلی بیزی یامان گونه سالوبلار!

- ۷۰ بىر سوروشون بو قارقىنمىش فلكدن،
 نه ايستور، بوقوردوغى كلكدن،
 دينه، گچيرت اولدوزلارى الكدن،
 قوى تو كولسون، بويئريوزى داغىلسين،
 بو شيطانلىق قورقوسى بىر يىغىلسين!
- ۷۱ بىر اوچىدىم بو چرپىنان يئلىن،
 باغلاشىدىم داغدان آشان سئلىن،
 آغلاشىدىم اوزاق دوشن ائلىن،
 بىر گورىدىم آيرىلىغى كيم سالى!
 اولكه ميزده كيم قيرىلدى، كيم قالى!
- ۷۲ من سنون تك داغا سالىم نفسى،
 سنده قىتر، گويلره سال بوسسى،
 با يقوشون دا دار اولماسين قفسى؛
 بوردا بىر شير داردا قالىب باغىرى،
 مروتسىز انسانلارى چاغىرىر!
- ۷۳ حيدر بابا، غيرت قانون قايناركن،
 قره قوشلار سنن قوپوب قالخاركن،
 اوسىلدىرىم داشلارينان اويناركن،
 قوزان، منيم همتمى اوردا گور،
 اوردان اياي، قامتمى داردا گور!
- ۷۴ حيدر بابا، گئجه دورنا گئچنده،
 كوراوغلونون گوزى قارا سئچنده،

قیر آتینی مینوب، کسیب، بیچنده،

منده بوردان تئز مطلبه چاتمارام!

عیوض گلیب چاتمیونجان، یاتمارام!

۷۵ حیدربابا، مرد اوغوللار دوغکینان،

نامردلرین بورونلارین اووگینان

گدیکارده قوردلاری توت بوغکینان،

قوی قوزولار آیین – شایین اوتلا سین،

قویونلارون قویروقلارین قاتلا سین!

۷۶ حیدربابا، سنون گویلون شاد اولسون!

دنیا وار کن، آغزون دولی داد اولسون!

سنن گئچن تانیش اولسون، یاد اولسون،

دینه: منیم شاعر اوغلوم شهریار

بیر عمر دور غم اوستونه غم قالار!

ایکنجی «حیدر بابا یا سلام»

- ۷۷ حیدر بابا ، گلدیم سنی یوخلیام،
بیرده یاتام ، قوجاغوندا یوخلیام ،
عمری قووام ، بلکه بوردا حاخلیام ،
اوشاقلیغا دییهم ، بیزه گلسن بیر!
آیدین گونلر ، آغلاریوزه گولسن بیر.
- ۸۷ حیدر بابا ، چکدون منی گتیردون،
یوردوموزا - یووامیزا یئتردون ؛
یوسفوی اوشاکیکن ایتیردون ؛
قوجا یعقوب ، ایتیشسمنده ، تاپوبسان
قووالیوب ، قورد آغریندان قاپوبسان!
- ۷۹ بوردادوشن کروان چاتوب ، کوچوبدی،
آیریلیغین شربتینی ایچوبدی؛
عمرموزون کوچی بوردان کوچوبدی،
کوچوب گئدوب ، گئدر گلمز یوللارا،
توزی قونوب بوداشلارا ، کوللارا!

- ۸۰ بورددا شیرین خاطره لریا توبلار؛
 داشلاریلان باشی - باشا چاتوبلار؛
 آشنالیغین داشین بیردن آتوبلار ،
 من باخاندا، قاوزانیلار ، باخیلار،
 بیرده یاتوب ، یاندیریلار ، یاخیلار.
- ۸۱ گئدنلرین یری بورددا گورونور،
 خانم نهم آغ کفنین بوردونور،
 دایمجادور ، هاراگئدم سورونور،
 بالا گلدون، نیه بیله گز گلدون،
 صبریم سنن گولشدی، سن گوز گلدون.
- ۸۲ قبیلهمیز بورددا قوروب اوجاغی،
 ایندی اولموش قورت قوشلارین یاتاغی،
 گون باتاندا ، سونر بوتون چراغی،
 و بلدة لیس لها انیس ،
 الاالعیافیرو الالعیس؛
- ۸۳ روزگارین دگیرمانی فیر لا نیر؛
 مخلوق اونون دیشلرینه توللانیر ،
 باخ که ، بشر گنه نجه آلالانیر :
 همیشه لیک شادلیق اومور ئوزونه ،
 قبری گورور، توزقوندورمور اوزونه.
- ۸۴ کهنه لرین سور - سوموگی دارتیلوب،
 قورتولانین چول - چوخاسی ییرتیلوب،

- ملا ابراهیم لاپ اریوب، قورتولوب،
 شیخ الاسلام، سهمان قالیب، قیور اخدی،
 نوروز علی، قاچاق گچیب، قوچاقدی!
 ۸۵ آهیلارون ، یتیمش کفن چورودوب ،
 جاهیللاری دنیا غمی کیریدوب ،
 قیز گلین لر ، ات-جانلارین اریدوب،
 رخشنده نین نوه دوتور الینی ،
 ننه قیزین کوره کنی - گلینی.
 چوخ شکر وار، گنه گلدوخ گوروشدوخ،
 ایتلردن ، بیتلردن سوروشدوخ،
 کوسموشدوخ دا، آلاله قویسا، باریشدوخ،
 بیرده گوروش قسمت اول ، اولمایا،
 عمرلرده فرصت اول ، اولمایا.
 ۸۶ بوداملاردا چوخلی جیزیخ آتمیشام،
 اوشاقلارین آشیقلارین اوتמושام،
 قور قوشوملی سققه آلیب- ساتمیشام،
 اوشاق نئجه هیچ زادینان شاد اولار!
 ایندی بیزیم غمی دوتور دنیا لار.
 ۸۷ بو طوله ده ساری اینک دوغاردی،
 خانم نهم اینکلری ساغاردی،
 آنا ایسی دام- دو واردان یاغاردی،
 من بزوی قو جاخلاردیم ، قاچماسین،

دیه‌ردی: باخ، بایداد و لسون داشماسین.

۸۸ بوردا خیال میدانلاری گنیشدی،

داغلار- داشلار بوتون منن تانیشدی،

گورجک منی، حیدر بابا دانیشدی:

بونه سسیدی، سن عالمه سالوبسان!

گل بیر گورک ئوزون هاردا قالوبسان؟

۸۹ کجاویله بو چایدان چوخ گچمیشیک

بوچشمه دن سرین سولار ایچمیشیک،

بو یونجالیقلاردا اکیپ بیچمیشیک،

چپیشلری قیدیلخلیان گونلریم!

چپیش کیم-ی اویناخلیان گونلریم!

۹۰ خانم ننه ناخوش اولان ایلیدی،

قیش واریکن کولک ایدی، یئل ایدی،

قیش داچیخدی، یاغیشیدی، سئلیدی،

یوک - یاپنی هی چاتیردوق که گئداخ!

سئل کوشگورور، مجبور اولدوخ قیداخ.

۹۱ نیسان دوشدی، بیزده دوشدوخ یاغیشا،

هی دییر دوخ، بلکه یاغیش ییغیشا،

کیم باشاریر سئلرینن بوغوشا؟!

بالا کیشی، فایتونچی میز گلیمیشدی!

امامیه قهوه سینده قالیمیشدی.

۹۲ بوخرمنده «آرادان خیر» اویناردوخ،

- جو مالاشيب، قاريشقانك قايناردوخ،
يواش-يواش باغچالارا آغناردوخ،
آغاشلاردان چلينك آغاج كسردوخ،
قوروقچونون قورخوسيندان اسردوخ!
- ۹۳ بو باغچادا آش ترهسى اكرديك ،
هي سو آچيب، كرديه گوزتيكرديك ،
چيخماق همين دريب، آشا توكرديك .
- فينتليش لر قاشيقلاردان آسلانى!
ياغلى دئسه م، قورى آغزون ايسلانى!
- ۹۴ مکتب قالير ، اوشاقلار درس آليلار،
هي يازيلار ، هي پوزيلار ، ياليلار،
ملا ابراهيم ، ئوزى - ائوى قاليلار،
- امابيزيم يولداشلاردان قالان يوخ!
بونلاردان بير بيزى ياداسالان يوخ!
- ۹۵ بومكتبده، شعرين شهدين داد ميشام،
آخوندون آغريندان قاپوب، اودموشام،
گاهدان دابير، آخوندى آلالتميشام،
- باشيم آغريدوب، قاچيب گتميشم!
باغچالاردا گنديب، گوزدن ايتميشم!
- ۹۶ آزاد اولاندا ، مکتبسدن چيخارديق،
هجوملا بير - بيريميزى سيخارديق ،
يولدا هر نه گلدى، ووروب ييخارديق،

اوشاق دئمه ، ايپين قيرميش دانادئه!

بيردانادا دئمه ، اوتوزا دانادئه!

97 دئديم : بالام ، اوممدسن نولوبدى؟

معلوم اولان، طفيل بالا نولوبدى؟

نه وار، نه وار، بور نوزدان قان گلوبدى،

بيريئل اسير، باخير سان ممدسن يوخ،

بوكتده بير بورون قانى كسهن يوخ؟

98 ملك نياز، ايتگين گئديب يوخ اولوب.

مير اصلان خان، سكته ائديب ييخيلوب.

هر كس سينوب بيردمكده سيخيلوب،

چورك غمى چيخوب خلقين آينا!

هره قالب ئوز جاننين هاينا!

99 كتدى يازيق چراغ تاپمير يانديرا،

گوروم سيزون برقوز قالسين آنديرا،

كيم بوسوزى اربابلارا قانديرا،

نه دور آخر بوملتين گناهي،

توتسون، گوروم، سيزى مظلوملار آهي!

100 هر نه آلاز ، باهاوئرر قيمتى ،

اوجوز - فقط اكينچنين زحمتى.

بيته نينن آرتيق بيچه نينن اجرتى،

كنداوشاغى گئدير يولدا ايشليه

اوردا ، بلكه ، قندى تاپا ديشليه!

- ۱۰۱ کندی گلین کیمی دنیانی بزهر ،
 ئوز عورتی یاماق - یاماقا دوزهر .
 اینه بزهر خلقی ، ئوزی لسوت گزهر ،
 ایندی دهوار چارشابلاری آلباقدی!
 اوشاقلارین قیش - پاچاسی چیلپاقدی!
- ۱۰۲ خلورچیلر بوردا خلور داشیردی .
 بو کوللو کدن اولاخلار دیر ماشیردی .
 سئلر کیمی ، نعمت آشوب - داشیردی .
 هر ایش دئدون ، هر کیمسییه گورردی ،
 جان درمانی ایسته سیدون ، وئرردی .
- ۱۰۳ ایندی بشر آرقود تکین اودوخوب ،
 چومبلنتی گوز قیجیردوب ، دوروخوب .
 باخیلار کی گورسونلر کیم سینیحوب ،
 تو کولسونلر ، اونون لشین یر تسین لار!
 هره بیردیش انسه سیندن قیر تسین لار!
- ۱۰۴ بودوشلرده ، قوزولاری یایاردوق!
 آخماسینلار ، اولدوز تکین سایاردوق!
 قوش قووانی چکیب داشا دایاردوق!
 قوش قووان دا ایله بیل کی قاباندی!
 قورد ، اوزاقدان دیربس کی چوباندی .
- ۱۰۵ بوزهمیده گئدوب گوزدن ایتردیک ،
 تونقال قوروب ، سوتوللری اوتردیک!

دییوب - گولمک مرادینا یتردیک!

اٹل ده گولسون ، مرادینا یتیشسون!

اور کارین یارا لاری بیتیشسون!

۱۰۶ حیدر بابا ، سنده دینه لار وار ،

داغلار ودیعه سی خزینہ لار وار ،

آماسنه بنزہر ده سینہ لار وار ،

بو سینہ لار داغلار ایله دانیشیر ،

داغلار کیمی گوگلر ایله قونوشیر .

۱۰۷ گور هاردان من سنه سالدیم نفسی ،

دئدیم قایتار سال عالمه بوسسی ،

سنده یاخشی سیمرخ ائدین مگسی ،

سانکی قاناد وئردین یئله ، نسیمه ،

هر طرفدن سس وئردیلر سسیمه .

۱۰۸ حیدر بابا ، سنی وطن بیلیمشدیم ،

وطن دیب ، باش گوتوروب گلیمشدیم ،

سنی گوروب گوز یاشیمی سیلمیمشدیم ،

حالبو کی لاپ غملی غربت سنده ایمیش ،

قارا زندان ، آجی شربت سنده ایمیش .

۱۰۹ کیم قالدی که ، بیزه بوغون بورمادی ،

آلتدان - آلتدان بیزه کلک قورمادی ،

بیر مرد اوغوال بیزه هاوار دورمادی ،

شیطانلاری قوجا قلاب ، گزدیز سیز ،

انسانلاری آيا قلايب ازديز سيز.

- ۱۱۰ دیوار او جالدى، گون بيزه دوشمه دى،
زندان قرالدى، گوز-گوزوسه چمه دى،
گوندوز گوزى منيم لامپام كه چمه دى،
سهلده باسدى، امميزدو لوب گول اولدى،
چوخ يازيغين ائوى چونوب چول اولدى.
- ۱۱۱ اول باشى مندن استقبال ائتديز،
سوندان چونوب ايشيميده اخلال ائتديز،
ئوز ظنيزجه استادى اغفال ائتديز،
عيبى يو خدير، كهچر گئدر، عمر در،
قيش دا چيخار، اوزو قارا كومور در.
- ۱۱۲ منيم يولوم محبت جاده سیدی،
سون سوزلريم حقين اراده سیدی،
محبتين رسالت وعده سیدی،
يوخسا منده بير كس ايله غرض يوخ،
سياست آدلى منده بير مرض يوخ.
- ۱۱۳ حق نه ديير؟ كفره قارشى گتمه يز،
نوردان چيخيپ ظلمت ايچره ايمه يز،
فيريلداغا فر فراتك بيمته يز،
گوردوزده كى اولمادى كفرين ديبي،
پول دا وئرسه، آلماغاتيكميش جيبى.
- ۱۱۴ شيطان بيزيم قبله ميزى چوندروب،

- آللاه ديين يولدان بيزى دوندروب ،
 ايلانلى چشمه يه بيزى گونسدروب ،
 منت قويوركى آرخينز نهر اولوب ،
 بيزگوروروك سولار بيزه زهر اولوب .
- ۱۱۵ حيدر بابا ، گيليليكدن نه چيخار ؟
 ظلمون ائوين صبر و تحمل ييخار ،
 درويش اولان صبرين الين برك سيخار ،
 گل قايداق ، چيخاق آقا دوزونه ،
 كئچه ك گنه محبتين سوزونه .
- ۱۱۶ دينه اوشاق بير - بيريله ساز اولسون ،
 بلکه بوقيش بيرده چونوب ياز اولسون ،
 چاي-چمنلر اوردك اولسون ، قاز اولسون ،
 بيزده باخيب فرحله نيب بير اوچاق ،
 سنيق - سالخاق قانادلاري بير آچاق .
- ۱۱۷ بو باخچادان آلچالاري دررديك ،
 قيش آدينا چيخيب دامدا سررديك
 هي ده چخيب يالاندان چوندررديك ،
 قيش زومارين يابدا يهيب دويارديق
 بير كلى ده منت خلقه قويارديق .
- ۱۱۸ ائولر قالير ، ائو صاحبي يوخ ئوزى
 اوجاقلارين آنجاق ايشيلدير گوزى ،
 گئدنلرين آز - چوخ قاليدير سوزى ،

بیزدنده بیرسوز قالا جاق، آی امان!

کیملر بیزدن سوز سالاجاق، آی امان!

۱۱۹ بیزدن سونرا کرسی لرین تووندا،

کندین ناغیلاریندا، سوز - سووندا،

قاری ننه نین چاخماغیندا، قووندا،

حیدر بابا ئوزون قاتار سوزلره،

ایچگی کیمی خمار وثره ر گوزلره.

۱۲۰ عاشیق دئیهر: بیر نازلی یار وارا ایملش،

عشقیندن اودلانیب یانار وارا ایملش،

بیر سالی - سوزلی شهر یار وارا ایملش

اودلار سونوب، اونون اودی سونمه ییب،

فلک چو نوب، اونون چرخ چی چو نمه ییب.

۱۲۱ حیدر بابا آلچاقلارون کوشک اولسون

بیزدن سورا، قالانلارا عشق اولسون،

کچمیشلردن، گلنلره مشق اولسون،

اولادیمیز، مذهبنی دانماسین!

هرایچی بوش سوزلره آلانماسین!

تور کون دیلی *

تور کون دیلی تک سو گلی، ایستکلی دیل اولماز
ئوز گه دیله قاتسان، بو اصیل دیل، اصیل اولماز
ئوز شعرینی فارسا - عربسه قاتماسا شاعر
شعری اوخویانلار، ائشیدنلر کسپیل اولماز
فارس شاعری چوخ سؤزلرینی بیز دن آپارمیش
«صابر» کیمی بیر سفره لی شاعر، پخیل اولماز
تور کون مثللی، فولکلوری دنیا دا تک دیر
خان یورقانی، کند ایچره مثل دیر، میتیل اولماز
آذر قوشونلی، قیصر رومی اسیر ائتمیش
کسری سؤزودیر بیر بئله تاریخ ناغیل اولماز
پیشمیش کیمی، شعرین ده گرک داد-دوزی اولسون
کند اهلی بیلر لر کی دو شابسیز خشیل اولماز
سؤزلرده جواهر کیمی دیر، اصلی بدلدن
تشخیص وئرن اولسا بو قدهر زیر-زیبیل اولماز

* اصلنده: (اصیل اولماز)

شاعر اولا بيلمزسن ، آنسان دوغماسا شاعر
 مسسن ، آبالام، هرساری کؤینک قیزیل اولماز
 چوق قیسا بوی اولسان اولسان جن کیمی شیطان
 چوقدا اوزون اولما که اوزوندا عقیل اولماز
 مندن ده نه ظالم چیخار، اوغلوم، نه قصاص چی
 بیر دفعه بونی قان کی ایپکدن قزیل اولماز
 آزاد قوی اوغول عشقی طبیعتده بولونسون
 داغ - داشدا دوغولموش ده لی جیران حمیل اولماز
 انسان اودی دوتسون بو ذلیل خلقین الیندن
 آلاهی سؤرسن ، بئله انسان ذلیل اولماز
 چوق داکی سرابون سویی وار یاغ - بالی واردیر
 باش عرشه ده چاتدیرسا ، سراب اردبیل اولماز
 ملت غمی اولسا، بوجو جوقلار چؤپه دؤنمز*
 اربابلار یمیزدان دا قارینلار طویل اولماز
 دوز واختا دولار تاختا - طاباق ادویه ایله
 اوندا کی نهم سانجیلانار زنجفیل اولماز
 بو «شهریار» ین طبعی کیمی چیممه لی چشمه
 کوثر اولا بیلسه دئمیرم ، سلسبیل اولماز
 [۱۳۴۸]

* اصلنده: بیر ذره مساوات اولما، شاعر چپه دنمز.

بهجت آباد خاطرہ سی

اولدوز سا یاراق گۈزلہ میشم هر گئجه یاری
گج گلمهده دیر یار، یئنه اولموش گئجه، یاری
گۈزلر آسیلی، یوخ نه قارالتی، نهده بیر سس
باتمیش قولاغیم، گۈر نه دؤشور مکدهدی داری
بیر قوش «آیغام!» سویلیه رک، گاهدان ایبلده ر
گاهدان اونودا یئل دئییه لای-لای هوش آپاری
یاتمیش هامی، بیر آلاله اویاقدیر، داها بیر من
مندن آشاغی کیمسه یوخ، اوندان دا یوخاری
قورخوم بودی یار گلمه یه، بیر دن یاریلا صبح
باغیریم یاریلار، صبحوم آچیلما، سنی تاری!
دان اولدوزی ایسته ر چیخا، گۈزیالواری چیخما
او چیخما سادا، اولدوزومون یوخدی چیخاری
گلمز، تسانیرام بختیمی، ایندی آغارار صبح
قاش بیله آغار دیقجا، داها باش دا آغاری

عشقین کی قراریندا وفا اولمیا جاقمیش
 بیلمم کسی طبیعت نیه قویموش بو قراری؟
 سانکی خوروزون سون باننی، خنجردی سوخولدی
 سینہ مده اُورک وارسا، کسیب قیردی داماری
 ریشخندله قیر جانندی سحر، سویلهدی: دورما
 جان قورخوسی وار عشقین، اوتوزدون بو قماری*
 اولدوم قره گون، آبریلالی اوساری تئلدن
 بونجا قره گونلردی ایسن رنگیمی ساری
 گوزباشلاری هر یئردن آخارسا، منی توشلار
 دریایه باخار، بللی دی، چایلارین آخاری
 ازبس منی یاپراق کیمی هجرانلا سارالدیب
 باخسان اوزونه سانکی قیزیل گولدی، قیزاری
 محراب شفقه ئوزومی سجده ده گوردوم
 قان ایچره غمیم یوخ، اوزوم اولسون سنه ساری
 عشقی واریدی «شهریار» ین گللی - چیچکلی
 افسوس، قارا یل اسدی، خزان اولدی بهاری

* اصلینده: جان قورخوسی وار، هر کیم اوتوزمیش بو قماری.

دؤ گو نمه - سؤ يو نمه

بیر قرن ده قارداشدان اوزاخلاشماق اولورموش؟
قارداش دئییه، بیر عومر، سور اغلاشماق اولورموش؟
بیردنده، بو قارداشلا، قوجا قلاشماق اولورموش؟
بونلار بئله کی عرض ائله دیم، گلدی و اولدی
من هر نه محال فرض ائله دیم، گلدی و اولدی
بیز آیریلالی قرن ایدی، قارداشلاریمیزدان
لش لر کیمی آیری دوشه لی باشلاریمیزدان
اوزموش الی قافقازلی قارینداشلاریمیزدان
گور من نه حال اولام بو قیزیل گللی تاپسام
رستم علی اوف تک گل بلبللی تاپسام
قارداش! گؤزوم آختارمادا قوی بیرسنی تاپسین
عشقیم، طلیسیم داغلاری فرهاد کیمی چاپسین
دشمن وار یسه امجگینسی، تندیره یاپسین
حسرت قالالی بیز سیزه، بیر قرن یاریم دیر
آغلار گؤزومون شاهدی، شعریم، سه تاریم دیر

اوورهش «قاش آلان حلمه» گۆزو قاشدان آيیرمیش
 جلاد قومه سیله ، بدننی باشدان آيیرمیش
 جانندان جیگری، قارداشی - قارداشندان آيیرمیش
 بییر ملتته دنیا بویسی ، بییر فاجعه دوغموش
 بییز ائللرین او قهرمان احساسینی بوغموش
 یاتسین یاوا گۆز لر ، هله لیک بختی اویاتدیم
 ائل - آرخاما چاتدیقدا بوگون آرزیما چاتدیم
 قارداش سنی تاپدیقدا ، غمی غصه نی آتدیم
 سانکی باکی نی ، گنجه نی وئردین منه قارداش
 تاپدیم ائلیمی - آرخامی ، قوربان سنه قارداش
 سن تحویل آلیرسان منی ، قارداش دا سانیرسان
 مین لر یاد ایچینده منی گؤرچکده تانیرسان
 قلبیمده ، دیلیمده نه سؤزوم وارسا قانیرسان
 « رستم » باکیدان سویله منه ، جان سنه قوربان
 تبریز سنه لایق نسه ؟ تهران سنه قوربان !
 قارداش یئنه سنسن کی دالیمدا دایانیب سان
 قارداش یاتا بیلمزسه ، اویوبکن ، اویانیب سان
 من هر اودا یانمیشسام ، اونا سنده یانیب سان
 یاد قارداش اولانماز بیزه ، قارداش دا یاد اولماز
 قلبیم سن ایله شاد اولی ، سن سیزده شاد اولماز
 سیزلرجه بوؤیوک انقلابیز ، خلقی آیتدی
 چاپقین مال اولان، مال - داوار اولسونداقایتدی

آمما بيزيم انسانلاريميز گئتىدى كى گئتىدى!
 قاقفاز قايدىب دؤنمەدى ئوز كۆ مداريندان
 قسمت ھلە يوخ شھريارا « بختيار » يندان
 «رستم»، سەنە قوربان! بوسلامى گۆتوررسن
 او قھرمان ائللەردە گزر كىن ، يئتىرەرسن
 اوردان دا گلندە ، بيزە شادلىق گئتىرەرسن
 دئىنە « دومورول » بورجىنى دوشمان يىخا بىلمز
 قارداش نە قدر يادلاشا ، ياددان چىخا بىلمز
 سارقىندى اوسوسنلەرە سونبوللەرە كۆنلوم
 بولبول كىمى قاندير ، او قىزىل گوللەرە كۆنلوم
 « واحد » لەرە « قابىل » لەرە « بولبول » لەرە كۆنلوم
 شاعر اولالى بىورجىلدى « صابر » لەرە روحوم
 « وورغون » دى « سلیمان » كىمى ساحرلەرە روحوم
 « راحيم » لى « سلیمان » لى گۆروم « بختيار » اولسون
 « گولگون » باجىم « آذر » قادىنى برقرار اولسون
 « عثمان » - « نبى » - « كورچا يلى » - « رسول » - « تودە » وار اولسون
 فرصتدە « سھند » ایلە سىزە گول سپەرىك بىز
 ھەر گۆزسىزى گۆرموشسە ، او گۆزدن اۇپەرىك بىز
 عشقىندە كۆنول گۆز يولاتىكمىش ، يارى گۆزلىر
 كونلوم يار ايتىرمىش ، آرايوب - آختارى گۆزلىر
 دىل صبر ائلەيب دىنمەسەدە ، يالواری گۆزلىر
 عاشق گۆزودىر ، چشمەى زمزمەدە دئىەرلىر

هجران اودودير ، نار جهنم ده دئيه رلر
بیرگون اولی کی، فاتحه بیز ساغ - سولاوئرریک
دنیا هامی بیرملت اولوب قول - قولوئرریک
دشمنده محبت تاپا ، بیزلر یولاوئرریک

قارداش اوزونه خسرت اولوب چکمم اوگون آه
خلقی اودا یان دیر ماغا ، بیر تک قالی آلاہ

[۱۳۴۹/۹/۱۲]

استاد شهریارین جوابی:

سهندیم!

شاه داغیم ، چال پاپاغیم، ائل دایاغیم، شانلی سهندیم،
باشی طوفانلی سهندیم.
باشدا حیدر بابا تک کارلا - قیروولا قاریشیب سان،
سون ایپک تئللی بولود لارلا افقده ساریشیب سان،
ساواشارکمن باریشیب سان.

گؤیدن الهام آلالی سرری سماواته دئیهرسن،
هله آغ کورکی بورون، یازدایاشیل دوندا گئیهرسن،
قورادان حالو ایئیهرسن.

دؤشلر ونده صونالار سینهسی تک شوخ ممه لرده،
نه شیرین چشمه لرین وار.
اویاشیل تئللری، یئل هؤرمه ده آینالی سحرده،
عشوه لی ائشمه لرین وار.
قوی یاغیش یاغسادا یاغسین،

سئل اولوب آخسادا آخسین،

یانلاروندا دره لروار.

قوی قلمقاشلارین اوچسون فره لرله، هامی باخسین،

دوشلرونده هیره لروار،

او، اتکک لرده نه قیزلار یاناغی لاله لرین وار،

قوزولار اوتلایارق، نی ده نه خوش ناله لرین وار،

آی کیمی هاله لرین وار.

گول چیچکدن بزه ننده، نه گلین لر کیمی نازین،

یئل اسنده اوسولاردا نه ده رین راز - نیازین،

اوینیار گوللو قوتازین.

تیره بیر ساز تئلی تکک شاخه لرین چایدا - چمنده،

یئل او تئلرده گزه ننده، نه کور اوغلی چالی سازین،

أورده گون خلوت ائدیپ گؤلده پری لرله چیمنده،

قول - قانادان اونا آغ حوله آچار غمزه لی قازین.

قیش گئدر، قوی گله یازین.

هله نوروز گولی وار، قارچیچکین وار، گله جکلر،

سئل - یاغشیدا یویونار کن ده گونش له گوله جکلر،

اوزلرین تئزسیله جکلر.

قیشدا کهلیکک هوسی له، چوله قاچدیقدا جوانلار.

قاردا قاققیدا یاراق نازلی قلمقاشلارین اولسون!

ياز، اودۇشلارده ناهار منده سين آچديقدا چوبانلار،
بوللى، سودلى سورولر، دادلى قاووتماشلارين اولسون!

آد آليب سندن او شاعر كى، سن اوندان آد آلار سان،
اونا هر داد وئره سن، يوز او مقابل داد آلار سان،
تاريدان هر زاد آلار سان.

آداس اولدوقدا، سن اونلا، داها آرتين اوجالار سان،
باش اوجالديقدا دماوند داغيندان باج آلار سان،
شئر اليندن تاج آلار سان!

اودا، شعرين، ادبين شاه داغيدير، شانلى سهندي،
اودا، سن تگك آتار اولدوزلارا شعريله، كمندى،
اودا، سيمرغ دن آلماقدادى فندى،

شعر يازاندا قلميندن باخاسان درسپه لندى،
سانكى اولدوزلار الندى،

سؤز دئينده گؤروسن قاتدى گولى، پسته نى، قندى،
ياشاسين شاعر افندى!

اونه شاعر، كى داغين وصفينه مصداق اونى گؤردوم،
من سنون تگك اوجاليق مشقينه مشاق اونى گؤردوم،
عشقه، عشق اهلينه مشتاق اونى گؤردوم.

اونه شاعر، كى خيال مر كمينه شووشىغا ياندا،

او نهنكك آت آياغين توزلى بولودلاردا قوياندا،

لوله لئمکدهدی یئر - گۆی، نئجه طومار ساریاندا ،
گۆره جکسن اوزماندا:

نه زمان وارسا، مکان وار ساکسیب بیچدی بیر آندا ،
کئچه جکلر، گله جکلر نه بویاندا. نه اویاندا،
نه بیلیم قالدی هایاندا ؟

باخ نه حرمت وار اونون ئوزدئمیشی توك پاباغیندا،
شعرینین تاجی اگیلمیش باشی دورموش قاباغیندا،
باشینا ساوریلان اینجی، چاریق اولموش آیاغیندا،
وحی دیر شعرى، ملک لردی پیچیلدیر قولاغیندا.
شهدی واربال دوداغیندا.

اودا داغلار کیمی شأنینده نه یازسام یارا شاندیر.
اودا ظالم قوپاران قارلا، کولک له دوروشاندیر.
قودوزا، ظالمه قارشى سینه گرمیش، ووروشاندیر.
قودوزون کور کونه، ظالم بیره لرتک دارا شاندیر.
آما وجهینده فقیر خلقی اگیلمیش سوروشاندیر.
قارا ملتده هنر بولسا، هنر له آرا شاندیر.
قارالارلا قاریشاندیر،
ساریشاندیر!

کئجه حقیقین گۆزودیر، طور توره تمیش اوجاغیندا،

اری ییب یاغ تک اور کلردی یانیرلار چیراغیندا،
می، محبتدن ایچیپ لاله بیتیدیر یاناغیندا،
او بیر اوغلان کی، پری لر سواچرلز چاناغیندا،
اینجی قاینار بولاغیندا،
طبعی بیر سئوگلی بولبول کی، اوخور گول بوداغیندا،
ساری سونبول قوجاغیندا،
سولار افسانهدی سؤیلهر اونون افسونلی باغیندا،
سحرین چنلی چاغیندا.

شاعرین ذوقی، نه افسونلی، نه افسانهلی باغلار،
آی نه باغلار، کی «الف لیلی» ده افسانهده باغلار.
اود یاخیب، داغلاری داغلار،
گول گولر سه بولاغ آغلار.

شاعرین عالمی ئولمز، اونا عالمده زوال یوخ،
آرزیلار اوردانه خاطرلیه امکاندی، محال یوخ،
باغ جنت کیمی اوردان «بو حرام دیر، بو حلال» یوخ.
او محبتده مالال یوخ،
اوردان حال دیر، دها قال یوخ!

گئجه لر اوردان گوموشدندی، قیزیلدان نه گونوزلر،
نه زمرد کیمی باغلاردی، نه مرمر کیمی دوزلر،

نه ساری تئلی اینکار، نه آلا گۆزلو ئو کوزلر،
آی نهجه، آی کیمی اوزلر؟!

گول آغاجلاری نه طاوس کیمی چترین آچیب الوان،
«حلله» کرو انیدی چؤلر، بزه نرسورسه بو کروان،
دوه کروانی دا داغلار، یوکی اطلس دی بو حیوان،
صابرین شهرینه دوغرو، قاتاری چکهده سروان،
او خیالیمدا کی شیروان!

اوردا قاردا یاغار، آما داها گولر سولا بیلمز،
بو طبیعت، او طراوتده محال دیر، اول بیلمز،
عومر پیمانہسی اوردا دولا بیلمز.

او افقرده باخارسان نه ده نيزلر، نه بوغازلار،
نه پریلر کیمی قوشلار قونوب، او چماقدا نه قازلار
گۆلده چیممکده نه قیزلار.

بالیغ اولدوز کیمی گۆلرده، ده نيزلرده پاریلدار،
آبشار مرواری سین سئل کیمی تۆکدو کده خاریلدار،
یئل کوشولدار، سوشاریلدار.

قصرلر واردی قزیلدان، قالالار واردی عقیقدن،

«رافائیل» تابلوسی تک، صحنه لری عهد عتیق دن،
دویماسان کوهنه رفیق دن.

جنتین باغلاری تک، باغلاری نین حور و قصوری،
دوزولوب غرفه ده، ایواندا، جواهر کیمی حوری،
الده حوری لری نین جام بلوری،
تونگونون گول کیمی (صهبای طهوری).
نه ماراقلار کی، آییق گؤزلره رؤیادی دئییرسن،
نه شافاقلار کی دهرین باخمادا دریادی دئییرسن،
اویدوران جنت ماوا دی دئییرسن!

زهره نین قصری بریلیان، حصاری اینجی دی، یاقوت،
قصر جادودی، مهندسلری هاروت ایله، ماروت،
اوردا «مانی» دایانیب قالمیش او صورتلره مبهوت،
قاپی قوللو قچی سی هاروت!

اوردا شعرین، موزیکون منبعی سرچشمه دی قاینار،
نه پریلر کیمی فواره دن افشان اولوب اوینار،
شاعر آنجاق اونو آنلار!

دولو مهتاب کیمی استخردی فواره لر ایله،
ملکه اوردا چیمیر، آی کیمی مهپاره لر ایله،

گوللو گوشواره لر ایله.

شعر و موسیقی شاباش اولمادا، افشاندى پریشان،
سانكى آغ شاهى دیر اولماقدا گلین باشینا افشان،
نه گلین لر کی نه انلیک اوزه سورترله، نه کیرشان،
یاخا، نه تولکی، نه دووشان!

آغ پری لر، ساری کؤینکلی بولود لاردان أنیرلر،
سود گؤلونده ملکه ایله چیمیر کن سئوینیرلر،
سئوینیرلر، ئویونورلر.
قووزایاندا هره الدهه دولو بیرجام آپاریرلار،
سانکی چنگی لر، شاعرلره الهام آپاریرلار،
دربا قیزلارینا پیغام آپاریرلار.
ده نیزی ن ئورتوگی ماوی، افقین سققی سماوی،
آینادیر، هر نه باخیرسان: یئر اولوب گؤی له مساوی،
غرق اونون شعرینه راوی.

غرفه لر، آی - بولود آلتیندا اولار تک گؤرونورلر،
گؤز آچیب یومما، چیراغلار کیمی یاندىقدا سؤنورلر،
صحنه لر چرخ فلک تک بورولوب، گاهدا چؤنورلر،
کؤلگه لیکلر سورونورلر.

زهره ايواندا الهه شينيلينده گؤرونر كن،
باخاسان حافظى ده اوردا جالئلنه گؤرسن،
نه سؤرسن.

گاه گؤرن حافظ شيراز ايله ايواندا دوروبلار،
گاه گؤرن اورتادا شطرنج قورار كن اوتوروبلار،
گاه گؤرن سازيله، آوازيله اگلنجه قوروبلار،
سانكى ساغرده ووروبلار.

خواجه الحان اوخوياندا، هامى ايشدن دايانيرلار،
اونوالرله پرى لر گاه اويوب، گاه اويانيرلار،
لاله لر شعله سى، الوان شوشه رنگى بويانيرلار،
نه خومار گؤزله يانيرلار.

قاناد ايستير بوفضا، قوى قالا طرلانى سهنديم،
ايشيت ئوز قصه مى، دستانيمى، دستانلى سهنديم:
«سنى» «حيدر بابا» اول نعره لريله چاغيراندا،
او سفيل داردا قالان، تولكو قووان شتر باغيراندا
شيطانين شيللاغا قالخان قاطيرى نو خدا قيراندا،
«دده قورقود» * سسين آلديم، دئديم: «آرخامدى» اينانديم.
آرخا دورديقدا «سهنديم» ساوالان تك هاوالانديم،
سهله قارشى قووالانديم.

«جوشغونون» دا قانى داشدى، منه بير هايلى سس اولدى،

* بير يترده! «با با گور گور»

هر سسيز بير نفس اولدى.
 باكى داغلارى دا، هاى وئردى سسه، قيهها اوجالدى،
 اوتايين نعره لرى سانكى بوتاييدان دا باج آلدى،
 قورد آجالديقدا قوجالدى.
 «راحمين» نعره سى قووزاندى دئيهن توپلار آتيلدى،
 سئل گليب نهره قاتيلدى.
 «رستمين» توپلارى سسلندى دئيهن بوملار آچيلدى،
 بيزه گول – غنچه ساچيلدى.
 «قورخما گلديم!» دئيه، سسلرده منه جان دئدى قارداش،
 منه جان – جان دئهرك، دشمنه قان – قان دئدى قارداش.
 منه سلطان دئدى قارداش
 من ده جانيم چغيريب: جان سنه قربان دئدى قارداش
 ياشا اوغلان – سيزه داغدان دلى جيران دئدى قارداش
 ائل سيزه قافلان دئدى قارداش!
 داغ سيزه اصلان دئدى قارداش!

داغلى حيدر بابانين آرخاسى هر يشرده داغ اولدى،
 داغا – داغلار داياغ اولدى.
 آرازيم آينا چيراغ قويمادا، آيدين شافاغ اولدى،
 اوتايين نغمه سى قووزاندى، اوركلر قولاغ اولدى،
 يئنه قارداش دئهرك قاچمادا باشلار آياغ اولدى،
 قاچديق، اوزلشديك آرازدا، يئنه گؤز لر بولاغ اولدى،

يئنه غملر قالاغ اولدى.

يئنه قارداش ساياغى سؤزلر يميز بير ساياغ اولدى،
وصل ايگين آلمادا، ال چاتمادى، عشقيم داماغ اولدى،
هله ليك غم سارالار كن قارالار دؤندى آغ اولدى،
آرازين سودگولى داشدى، قايلقلاردا باغ اولدى،
سارى سونبوللره زلف ايچره اوراخلار داراغ اولدى،
يونجاليقلار يئنه بيلدير چينه ياي - ياز ياتاغ اولدى.
گؤزده ياشلار چيراغ اولدى،
لاله بيتدى ياناغ اولدى،
غنچه گولدى، دو داغ اولدى،
نه صول اولدى، نه ساغ اولدى!

ايليمي - آرخامى گؤرديكده ظاليم اووچوقيسيلدى،
سئل كيمي ظلمى باسيلدى، زينه آرخ اولدى، كسيلدى،
گول گؤزوندن ياشى سيلدى.
تور قوران اووچى آتين قوومادا سيندى گئرى قالدى،
ئوزى گئتدى، توري قالدى.

آمما سحيدر بابادا بيلدى كى بيز تك هامى داغلار،
باغلانيب قول - قولا زنجيرده، بولودلار او دير آغلار،
نه بيليم، بلكه طبيعت ئوزى نامرده گون آغلار،
اگرى يوللارى آچار كن، دوز اولان قوللارى باغلار،

صاف اولان سینه‌نی داغلار!
داغلارین هر نه قوچی، طرلانی، جئیرانی، مارالی،
هامی دوشگون، هامی پوزغون، سینه‌لر داغلی، یارالی،
گول آچان یئرده سارالی!

آما ظن ائتمه‌کی داغلار یئنه قالدخان اولاجاقدير،
محشر اولماقدادی بونلار، داها وولقان اولاجاقدير،
ظلم دنیا‌سی یانار کن‌ده تیلیت قان اولاجاقدير!
وای...! نه طوفان اولاجاقدير!

دئدین: آذر ائلی نین، بیر یارالی نیسگیلی یم من،
نیسگیل اولسام دا، گولوم! بیر ابدی سؤیگولی یم من،
یاد منی آتسادا، ئوز گلشنمین بولبولی یم من،
ائلیمین فارساجادا دردینی سویله‌ر دیلی یم من،
حقیقه دوغرو نه قاراندیق ایسه، ائل مشعلی یم من،
ابدیت گولی یم من!

نیسگیل اول چرچیه قالسین کی، جواهر نه‌دی قانمیر،
مدنیت ده‌بین ایلیر بدویت، بیر اوصانمیر،
گون گئدیر، آزقالا باتسین، گئجه سیندن بیر اویانمیر،
بیر ئوز احوالینا یانمیر!
آتار انسانلیغی، آما یالان انسابی آتانماز،

فتنه قووزانماسا بير گون گئجه آسوده ياتانماز،
باشى باشلاره قاتانماز!

آما مندن سارى، سن آرخايين اول، شانلى سهنديم،
دهلى جيرانلى سهنديم.
من داهدا عرش علاكو لگهسى تك باشدا تاجيم وار،
الده موسى كيمى فرعونه غنيم، بير آغاجيم وار،
حرجيم يوخ، فرجيم وار.
من على اوغلوبام، آزاده لرین مردى، مرادى،
او، قارانليقلارا مشعل،
او، ايشيقليلارا هادى،
حقغه، ايماننه منادى!
باشدا سينماز سپريم، الدهه كوتلمز قلعجيم وارا!

[اٹل بلبلی]

(شاعر حسرتہ جواب)

اٹل بلبلی، سن منیم ٹوز بالام سان
یامان گونده حاصاریم سان، قلام سان
بیر آلاھا سنده من تک غلام سان
اوندان سونرا هئچ بیر کسدن آزون یوخ
ناز بالا سان، بیر کسهده نازون یوخ

کند اوشاغی، جو مالاشدیق، چوخدوق
تندیر آشین ایچمیشیدیک، توخدوق
سؤزلریوی کلمه - کلمه اوخودوق
غم سازی نین، یئنه سیمین باغلادوق
بیر اوخودوق، بیر چالدوق، بیر آغلادوق

نیسگیلی سؤزلرین منی اوتدادی
آغرین آلیم، منیم باغریم چاتدادی

آرزیم دوروب بوداغ-داشی قاتدادی
گلدیم سنین، باشون قویدوم دیز اوسته
ناز بالا می اوپدوم، قویدوم گؤز اوسته

گئندلردن دئدیک، یاندوق، یاخیلدوق
دئدیک نئجه دورموشودوق، ییخیلدوق
سیخینتی لار چکدیک یامان سیخیلدوق
دئدیک آمما (خانلار) غمی یئکه ایدی
سندن ساری اورکلر بیرتیکه ایدی

نه قیز عمقیزی دئدی: جان بالا
آنان سنی گؤرمهدی حیوان بالا
حسرت قالدی سنه امیرخان بالا
دئمه سنین باش ساغلیغین اونوتدوخ
امیرخانا بیز تازادان یاس دوتدوخ

هئچ داریخما، سن منزله چاتیب سان
ماشین آلیب، آت- قاطری ساتیب سان
قارقالاری، قر - قمیشی آتیب سان
بلبل اولوب قونوبسان گلر اوسته
گلر کیمی دایان سنبلر اوسته

سيز قديمدن آدلى-سانلى خانلار سيز
هر بيرى مين جانا ده گن جانلار سيز
سر حياتى اوخو-يوب آنلار سيز
بيلير سيزكى دنيا قضاو-قدردى
قضاو-قدر غمين يئمك هدردى

دنيا، بوشاهدى، بوگدا، قانميوب
اينديه تك بير كسه آلدانميوب
هيچ بير چيراغ صبحه قدر يانميوب
باش آلتى ميز گاه آلچاقدى، گاه اوجا
ئولوم باخمير جواندى بو، يا قوجا

سنين آتان بير شوخ ظريف كيشى ايدى
خلقى آييق سالماق اونون ايشيدى
شوخلوقلارى، آغيزلار كشميشيدى
هامى اونى حسرتيلن ياد ائدير
عزیزله ييب رحمتيلن شاد ائدير

«ملك نياز» خان زادالار باشيدى
آت بئلينده اوزوكلارين قاشيدى

افسانه تك پرى لىر اوپناشيدى
غم گونونده بير كندى مات ائديدى
غيرته باخ! باش گوتوروب، گئديدى

كامل ئوزونسن كى كمال اهلى سن
شعرين نشان وئيرىكى حال اهلى سن
اينجه، ظريف ذوق و خيال اهلى سن
گوندن گونه هنرده چاغلاشارسان
بيرگون اولار «صابر» له باغلاشارسان

يامان گونلر گئچيب - گئديب ايتنىدى
بير ياخشى لىق مرادينسا يئتنىدى
اوتاي - بوتاي فرقى يوخدى وطنىدى
اوردا بوردان، يوزايل صنعت قاباقىدى
كت گوردوگون همان تخته - طاباقىدى

اورا، بيزيم قيزيل كعبه باكىدى
شانلى باكى چيلار، خاك پاكىدى
اينجه صنعت لرين آب و خاكىدى
اوردا، هنرمعدن لىر تك قازيلىب
«مشدى عباد» - «آرشين مالچى» يازيلىب

جاھل لیقدا تورا دوشن چوخ اولار
قیش یاخینلار تور آتانلار، یوخ اولار
مظلوملارین آھی بیرگون اوخ اولار
ظلمین ده گر، اوره گی نین باشینا
آوچی قویار باش، یههرین قاشینا

یازیق جوان، شیطاننی گؤر جکک چاشار
یولدان چخیب، بولودلی داغلار آشار
حقى تاپان خضر اولی، مین لر یاشار
نه یاخشی دی، آلاھ سؤزون اینانماق
بلا لرده صبر ائله ییب، دایانماق

ایگیت غربت چکمه میشسه، آییلماز
شهرتی دنیانی دوتوب یاییلماز
أنیشده - یوققوشدا اسگیكک ساییلماز
ایگیت بیروقت، قانسیزلارا قان وئرر
بیروقت ئوزی، قانسیزلیقدان، جان وئرر

منده ایلر اوزاق دوشدوم ائلیمدن
آتائولدی، فلک ووردی بئلیمدن

ایندی دوشمز آتا آدی، دیلمدن
بعلی اوغول! بیزلر هامی همدردیک
گلر اکدیك، آما تیکانلار در دیک

بیرکسه نه آتا قالار، نه عمی
بیچیلیمگه اکیلیب دی، بو زمی
سنین کیمی اوغلی واردی نه غمی
(امیرخانین) سونمز داخی اوجاغی
مکتب ایمیش سنین آنا قوجاغی

بودنیادا، بیزدن قالان بیر سس دی
بو کروانین زنگی قالیرسا، بس دی
اونودنا هرکس آتاسین، ناکس دی
اونودماسان سن، آتاوی یاد ایله
احسانیه اونون روحون شاد ایله

شانلی «رستم» شعری گلیب، چاتیب دی
ایشگی کیمی احوالیمی، قاتیب دی
سانما طبعیم، بختیم کیمی یاتیب دی
ایسته میرم گؤزلری یاشلان دیریم
کؤز مه لهنن یارانن آشان دیریم

يازيب: ئولسم نه خلقى زار ايستهرم
نه قبريم اوسته گلغذار ايستهرم
آراز قيراغيندا، مزار ايستهرم
آچيق قويون گوزوم اوبارى گورسون
اوسازلى، سوزلى شهربارى گورسون

دئينه: شاعرا سن كورپونى كئچيبسن
ابدیت قارالتى سين سئچيبسن
خضره چاتيب، آب حیات ايچيبسن
سين طبعون خضر آختاران چشمه دى
دریا كيمي زلفى ائشمه - ائشمه دى

سن ئولومون يازيسينى پوزوبسان
اوستونده، بير ابدیت يازوبسان
مزارىوى اوركلرده قازوبسان
سن كيمينه بيرده داخى ئولمك يوخ
آداملارى بادام كيمي بؤلمك يوخ

ايسته ديگين اورك گوزى منده دى
آرخايين اول، منده گوزوم سنده دى
فارسلا دئير: «جوينده يابنده» دى

بیرگون اولار، بو داغلاری چاپارلار
ایستکلی لر بیر - بیرلرین تاپارلار
اوندا سنده آتسی مینیب چاپارسان
ئوز حققوی قورد آغزیندان قاپارسان
ایتمیشلری آختارارسان، تاپارسان
آلنیمیزا یازییلار آخر وصلی
قایدالیم، تاپالیم آخر اصلی
بهمن آیی ۱۳۴۸

محمد راحيم حضرت تلمرينه جواب استاد شهر ياردان

آغ گوڤرچين، آغ قانادين آچارسان
دام – ديواردان بيرقووزانيب اوچارسان
اولدوزلانيب، باكي دئيه قاچارسان
ئوپوشلري راحيم بيگه سپرسن
قارداشمين بال دوداغين ئوپرسن

دئينه: قارداش مكتوب گلدی يئتيشدی
سؤينجميز قالخيب غمله آتيشدی
آليشديقجا يارالاريم بيتيشدی
قارا بختين يئنه اوزی آغ رولسون
ياردا بيزدن ياد ايله ييب، ساغ اولسون

هئچ کيمسه يه بئله سووقت گلمه ييب
هئچ بير اوزه، بئله بير گول گولمه ييب

گۆز ياشىمى، آنام بئله سىلمە يىب
بئله ميوە گۆرمز بىزىم قانالار
قوجالماسىن سىزى دوغان آنالار

باكى دان چوخ سووقت گلىب تىرىزه
سابق زمان بىز چوخ گلىردىك سىزه
سىزده نولىدى بىر گلىدىز بىزه
آيرىلىق داشىنى بىردن آتايدىق
جانى جانا، مالى مالا قاتايدىق

اوجا داغلار، بىر - بىر لرین گۆره للر
گۆر وشلرین باخىشلا گۆندەرە للر
صبا ايله پیام آلیب وئره للر
شاعر اولار بىر - بىرینی گۆرمە سىن؟
ساز، سۆزىله پىمان آلیب وئرمە سىن؟

قربان اولوم من او شیرین دىللره
اوزاق دوشدوق، حسرت قالدوق ائللره
سحر - آخشام يالوار بىرام يئلره
قارداشىما مندن سلام يئتير سىن
اونداندا بىر خبەر - اثر گتير سىن

اوتایدادی، شکی، شیروان، قره باغ
بوتایدادا مشکین، اهر، قره داغ
بیر- بیرینی آرازدان آلمیش سوراغ
آرازبیزی آیریلمادان داغلایب
سون، ئوزوده گمجه - گوندوز آغلایب

بوتقسیمات بوندان آرتیق اولانماز
آتم عصری اختلافلار قالانماز
بیرقانون اولماسا، دنیا دولانماز
ایندی دنیا، یوزده دئسه ن ساغ - سولدی
موشک ایچون ایکی ساعاتلیق یولدی

انسانلاریق، انسانلیغی خوشلایین
بیرملتیك، بیرلشمه یه، باشلایین
بوخان - خانلیق حکومتین بوشلایین
بوگون گرك بشر اولسون بیرمات
بیرملته اولارمی یوزحکومت؟!

بیزلر کی لاپ بیر دیل، بیرقان قارداشلیق
قارداش قالسین، انسانلاریق، یولداشلیق
آیاقلارا پیس ساریلیب، سارماشلیق
پاسپورت له دئیر گئتسن سؤزوم یوخ

پاسپورت دئییر: آدیم واردی، ئوزوم یوخ!

هاردان گلیم، رسم لیکده دعوت یوخ
اولسادا، من قوجالمیشام قوت یوخ
اوشاخلیام آیریلماغا طاقت یوخ
ایندی لیکده اوللوق اورک قوناغی
اورک اولسون، قوناغی نین یاتاغی

«کوشکی بالابانلار، آرازا باخار»
«آرازسویی هنوز گۆزلردن آخار»
اٹل نیسگیلی پیس یاندرار، پیس یاخار
غم واریکن، قارداش دئییب قایناردیق
«یولداش منی قوردآپاردی» اویناردیق

آراز دئییر: اولدوز کیمی آخارام
گۆز آلتی نن ساغا - سولا باخارام
قهر لیب ایلدیریم تک شاخارام
کسمه لی یم ایکی قارداش آراسین
آغلادیرام، باغلامدان یاراسین

نچون بیزدن رسمی دعوت ائتمیر سوز
قونشولوقدا، آرتیق گلیب گئتمیر سوز

يادبميزتك، دادبميزا يئتميرسوز
سيزين الوز بيزدن آرتيق آچيقدي
منيم آغريم، آچيلمادان اوچوقدي

ايندى بيزيم دولتدرده يانلاشير
گئت به گئتده چتين لر آسانلاشير
صلحون يئلى اسمگه سهمازلاشير
بيزده خوروز وظيفهسى بانلياق
سون گؤروشمك سهميني سهمانلياق

ساوالانا سلاميني يئتيرديم
اوندان سنه الهام آليب گتيرديم
بير نئچه سين يولدا ساليب ايتيرديم
آغير همت، قان قيمتى، صداقت
قالسين هله، يوخدير ديلميده طاقت

افق لره رؤيا رنگين ياخيرام
«عينالى» دان «اركك» اوستوندن ياخيرام
تمثالوي داغلار اوسته تاخيرام
سنده هنر آتين مينيب چاپارسان
دومانلى داغلاردا منى تاپارسان

ھاردا چاتدوق گۆی چشمه نین باشینا
بولاغ اوتی، وسمه چکمیش قاشینا
اگلن یئرہ، بیردیرسکلن داشینا
دومان کئچسین، گۆز یاشینی سوندا گۆر
قارداشی نین صفاسینی اوندا گۆر

چوق «باکی دان فنار گلیر» اوخوردوق
سون «اودوما یانار گلیر» اوخور دوق
گۆر «باشیما نہ لر گلیر» اوخوردوق
ایندی دویدوم، اوندا گلیرمیش فنار
سون گلہ جگمیش اودوما، بیر یانار

عشق اہلی سن، یاخشی منی قانارسان
چوخ کیپلہمہ، اوددوتوب اودلانارسان
گۆزلر یاغیش یاغدیرماسا، یانارسان
منیم قاینار چشمہ کیمی گۆزوم وار
اودور منده ہر جور اودا دۆزوم وار

بئلہ کی، سن آلقشلا بیرسان منی
گئدنلرہ نیسگیل ائدیم قوی سنی
دور! ای گولون خزان اولان خرمنی
گۆر بیزیمده دردی میزی قانان وار
بیزلرہدہ بیر اور کدن یانان وار

ياخينلاريم قويدى منى قير اخدا
يانانلاريم قالدى مندن اوز اخدا
ائل يايلاخدا، ئوزوم قالديم قيشلاخدا
ايتيرديلر خدمتمين امة گين
قدرين بيلون، ائل - آرخانين، كؤمگين

«تمدنون» گؤزى گؤروم كور اولسون
آغزىنداكى شيرين شربت، شور اولسون
بال دايئسه، زههر اولسون، چور اولسون
آغزىمىزىن دادىن قاپىب آپاردى
اوركلرى چكىب كؤكدن قوپاردى

گاه عربى، گاه عجمى كيشله سين
هى بو اونى، هى او بونى ديشله سين
اربابلارين كر خاناسى ايشله سين
ايندى داخى ملت لرده آيلىب
آغىزلارين ديشلرى ده سايلىب

بىز ملت لر، چوخ قانقاللار بىچميشيك
آجى - آجى ايشگى لرى ايچميشيك
آما داخى بور كولى كئچميشيك

ايندى نسبت افق آچيب، ايشيق دى
منيم سوده قبله قاييم آچيق دى

گئت به گئده دنيا آرتيق آييلير
گيزلين قالمير سس - صدالار ياييلير
ساييلمايان كيمسه لرده ساييلير
منى، سنى آز - چوخ تحويل آلان وار
سنين كيمي، منى يادا سالان وار

«تمدونون» قانونلارى قوخويوب
داخى هامى اونون الين اوخويوب
سرحدلرى تور آتان تك توخويوب
ساليب خلقى، كورقوش كيمي قفسه
سينه لرده يئر قالماييب نفسه

حيدر بابا، اوز باكى يه چؤنده رير
هر گول گؤرور، ده ريب سيزه گؤنده رير
سؤزلروزي هي آنده رير، دؤنده رير
سنله «سليمان رستمى» يادائدير
بو شيوه يله «شهر يار» ي شادائدير.

آذر آيى ۱۳۴۶

شہر یارین جوابی

(محمد راحیمہ)

ایگیت لریوردی قفقازیم، سنہ مندن سلام اولسون
سنین عشقونندن ایراندا، هنوز صبری تالان واردیر
آنام تیریز منہ گھوارہ ده سویلردی: یاوروم بیل!
سنین قالمیش اوتایدا، خاللی - تئللی بیرخالان واردیر
بو دنیاده، اوغول، عشق اهلینہ، کفر اہلی دوشماندیر
بیر آلالہ جان وئرسہ، مینده بیزدن جان آلان واردیر
اونی بیزدن آیردی روزگارین سازناسازی
اونونچون سیزلارام، ہریئردہ گورسم سازچالان واردیر
آراز دوشمان الیندہ بیرقلیج تک اورتانی کسدی
اونون ائولادی وارسا بیل سنی یادہ سالان واردیر.

منی باشندان چیخارماق چین، یارامازلاردا سویلردی:
سؤزہ چوخ اعتبار ائتمہ کی دوز واردیر، یالان واردیر
بوی آتدیم، آختاریب تاپدیم، نہ حاصل گئتمگہ گوردوم
آرامیزدا یولی باغلی، قارانلیق بیردالان واردیر

بیزی کفر اهلی ایسترسه، یو کون چاتماق ایچون ایستهر
بیزه بونلاردان آرتیق قالسا، بیریر تیخ پالان واردیر
اوگون کی راحیمین مکتوبی گلدی چاندی، باخدیم کی
آنام قانیله قلبی چیرپینانلاردان قالان واردیر
داها حیدر بابانین نعره سین قایتارمادان گوردوم
اوتایدا سینهلرده سانکی مین لر ساوالان واردیر
اورک قانیله منده یازدیم آی نازلی آنام قفقاز
سنینده «شهریار»ین تک بو تایدایر بالان واردیر.

سليمان رستمه ايکنجی شعر شهر یاردان

دئمه دین سؤزیمه نیه آغلادین؟
سؤزکی سن سویله دین، منه ساز اولدی
او سؤزه آغلیان تک من ده گلیم
سیز چالان سازلارا، عالم باز اولدی

بیر گئجه دارادی آهیم قفسی
او تایدان سسله دین، آلدیم اوسسی
آه چکیب، آرازا سالدیم نفسی
اوندا قیش چئوریلیب منه یاز اولدی

خضر یله ایسته دیم آشنالیق سالیم
یعنی کی او حسنون متاعین آلیم
قسمتیم یار اولسا، ابدی قالیم
جان نقدین سانادیم گوردوم آزا اولدی

(یتیم مالی)

آتامیز یوردی بؤلونمکده دیمه اویناش آراسیندا
بؤلونر یوزیاشینون جر مهسی فراش آراسیندا
آتامیز (کوروشی) دنیا یاسوبن دخمهسی ایچره
آنسامیز ایرانی بؤلومکده دیر اویناش آراسیندا
داراشوپ جانیمه دشمن هره بیردیش قوپاریلار
بو یتیم مالی قالوپ بیر سوری کلاش آراسیندا
باخ نجه قیزلاری، عورتلمری، سائلیک ائدیله
ملتین ناموسیدیر، فیرلاینر اوباش آراسیندا
تاپسا ملت یاوان آش ئوزلری بوزباشی ئسینلر
گنه بیر نسبت اولور آشیله بوزباش آراسیندا
قره ملت قانوب آج، جانی گئدیر، اوستلیک ایمان
بؤلونور باغ بالای اربابلیه آغباش آراسیندا
آش ایچنده علما آرقالیر اودسون قاشینیندا
نیلسون شک ائلیوپ قاشقیلن آش آراسیندا

آغ گؤرچین، نه روادیر که ایشیق قوشی سن تک
یاتا بایقوش یوواسیندا قالا خفاش آراسیندا
گوزیاشیمسان سن آرازقویماگوزوم باخادا گؤرسون
نه یامان پرده چکوپسن ایکی قارداش آراسیندا
دئمه داغ داشدی سلیمان سنی مندن آیران شی
بیر چیپباندیر که چیخو بدور گوزیلن قاش آراسیندا
خلقی دارتیر، بو دگرمان داشی تک داغلاری ایله
بییزی دارتاندا قالایدی الی بیرداش آراسیندا
شهریار سن یازان اشعاری اوزاقدان تانیرام من
بیر اویوشماخ داغی وار نقشيله نقاش آراسیندا

حکیمه جان!

سن و طندن ساری قلبین دو یونورسه، مارالیم!
وطنین ده مارالیندان ساری قلبی دو یونور.
وطنی باغریوا باسسان سه وینر سن ینه سن
که وطن ده بالاسین باغرینا باسسا سه وینر.
منیم عشقیم او جالیب غربت اولوب دنیا منه
دوست دو یانمیر دو یونور، دشمن او یانمیر اونور.

تبریز - آبان ۱۳۶۵ شمسی

کرج خاطرہ سی

سن (علی) یاخشی بوداغدا اوتوراق ایله میسن
شهری، دنیانی، (علی) تک سه طلاق ایله میسن
اوره گینده اکیلیب یاخشی توکل توخومی
یاخشی بیتدی کجه ده سن یاخشی آلاق ایله میسن
ال - قولون وار، کی تک اللی، بوداغین بؤیرونده
بوسیاق بیر آوادنلیق ال - ایاق ایله میسن
غیرتین داغ کیمی دی، داغ - داغا البت دایانار
سنده داغلار کیمی، داغلاری دایاق ایله میسن
آچیلار بوردا افق، داغ دی، آغاشدی، باغ دی
داغا دیر سکلہ نوبن منظری باغ ایله میسن
بیر غروروار بو فقیر غرفه ده بیر استغنا
سانکی فرعون لرین قصرینی لاغ ایله میسن
بوقالا - قاللی شهر دن چکیلیب سن قیراغا
نازلی «معصومه» نی گؤزلردن ایراغ ایله میسن

* اصلینده: (ننه قیز عمقیز نین اوغلی علی آقابه بیر یادگار لیق)

بو صفالی کومادن، کندیمیزین ایثی سی گلیر
 منی ده بو قوجا و قتمیده داماغ ایله میسن
 کؤچدور و بسن ائله بیل تهرانا، حیدر بابانی
 «ننه قیز» - «عمقیزی» نین سن اوزون آغ ایله میسن
 ننه قیز عمقیزی نین بوردا جمالی گؤرونور
 لاله دن قیزلارا یان دیقجا یاناغ ایله میسن
 گئجه لر صبحه قدر بوردا چیراقلار گچمز
 آیی - اولدوزلاری یوزشملی چیراغ ایله میسن
 ذوقدن بیلیمیر آدام، بوردا یاتا، یا اوتورا
 آی - گونش لر اوتوراغیندا یاتاغ ایله میسن
 بوردا بیر چشمه ده وار گوز تیکه حیدر بابایا؟
 بیلیمیرم هانسی گؤزی (داشلی بولاغ) ایله میسن؟
 چوخی کندائولری باخسان قاراپالچیق دی، سوواق
 بوردا سن کند ائوینی، بیر آغ اوتاغ ایله میسن
 «جمیله عمقیزی» نین ایگنه سی ساپلانندی، دئدیم
 کندی ده تهرانا بیر تیقجا، یاماغ ایله میسن
 یاد قوناغ یوخدی، گل اگلش نفه دن دوشدون سن
 سیل - سوپوردن باش آچار کن، اوت - اوجاغ ایله میسن
 «سعید» ین عکسینی گؤردوم، نه گؤزل اوغلان دی؟
 گؤروم انشاء الله اونی، بارلی بوداغ ایله میسن
 (موسا) مکتبه ده، (مظفر) قوتاروب، سر باز دیر
 بو قاچاقدان اوشاغی یاخشی قوچاغ ایله میسن

«میرابوالفضل» منی بیرده گتیرمز بورایا
گۆردیکی، سن منی آرتیقجا قوناق ایله میسن
«شهریار» سنده جوانلیق تازادان پؤهره وئریر
یوخسا حیدربابانی، بوردا سوراغ ایله میسن؟

---

* دیرناقلار ایچینده یازیلان آدلار، شهریارین فامیل لردیندن دیلر.

ایمان مشتریسی

آمان آلاہ یئنه شیطان گلیب ایمان آپارا
قورویون، قویمایون ایمانوزی شیطان آپارا
منیم، انسانلیغمین گؤرنه حصاری یاوادیر
کی گونوز غول بیابان گلور، انسان آپارا
خرمنی ساققیزا وئردیک نه یامان چرچی دی بو؟
هی گلیر کنده بیزه درد وئره، درمان آپارا
چورگ آلمیش الینه، آج نئجه طاقت گتیسین؟
ائله بیر یاز گئجه سی قیز گلیب، اوغلان آپارا
قانلی دیرناخلاریلان «انگلیس» ال قاتدی بیزه
باخیسان «روس» دا آرازدان کئچیر، ایران آپارا
آرادان بیرده بیسی بؤلسه لر اربابلاریمیز
قورخورام قویمیالار تبریزی، تهران آپارا
قارا طوفان کی داخی نخلقله شوخلوق ائلهمز
سئل گرک ائل داغیدا، ائویخا، ایوان آپارا

بوقارانلیق گئجه لرده قابوموز پيس دوگولور
نه بيلم، بلکه اجل دير، دايانيب جان آپارا
آناما سويله يين اوغلون ييخيليب سنگرده
* (تئلرين بساس يارامسا، قويما مني قان آپارا)
سلقه لي اوغرو تاپيلميشسا بو باشسيز يترده
«شهر يار» داندا گرک بير دولي ديوان آپارا.

---

* بومصرع ئوزگه شاعر دن دير.

ياتا بيلمه ييرم

بو گئجه، من كي ياتا بيلمه ييرم
باشي باشلاره قاتا بيلمه ييرم
يوخوسوزلوق، مني قاتلاشديردي
من بونا مرده باتا بيلمه ييرم
اوغري قالديردي قازان - قابلاماني
كيم ال آتسين حاجاتا؟ بيلمه ييرم
اوغرونون كيم يثريب اومباسينا
زيخليا بر زوپاتا، بيلمه ييرم
آيلىق آلدوق، كيراوئرديك گئتدي
نه يثيهك، اي واي آتا! بيلمه ييرم؟
دهده ميز يوق، كيمه چكمك باراتي*
كيمى سالماخ باراتا، بيلمه ييرم؟
جيبده قالميش سادا، بير بئش مانا تيم
نه آليم بئش ماناتا؟ بيلمه ييرم.

---

* اصلينده: كيمسه ميز يوق كيمه چكمك باراتي كيم نه سالسون باراتا بيلمه ييرم.

دهلى شيطان دئيرى : يورقانى سات
قىشدى، يورقاندى، ساتا بيلمەيىرم
قاردئير: گل كىشى سن پامبوغ آتاق
كىشى! من پامبوغ آتا بيلمەيىرم
هى گليب، مندن آليرلار شتلى
كىم ساليب مازى ماتا بيلمەيىرم؟
زندگانلىق قوراتا بىر شىشى اولوب
نيه لازم قوراتا؟ بيلمەيىرم
بىر سوموك دوركى، بوغازلاردا قاليب
كىم آتا، يا كيم اوتا؟ بيلمەيىرم
قار-ياغيشدا، بونه قوندوم- كوؤشدم؟
نيه دوشدوك بو اوتا، بيلمەيىرم
بو كتابلار ئوزى بىر آت يو كيدىر
بونى كيم چاتسين آتا بيلمەيىرم؟
چاي سيزام، تاپمىورام چاي پاكاتين
نه گليب بو پاكاتا، بيلمەيىرم
هى سويوقدان قورولوب بىگك دورورام
كىمدى يئنگه- موشاتا بيلمەيىرم
ال كى دوتمور يازام، ال تاپاقدا
قلمه يا دواتا، بيلمەيىرم
گئجه ميز صبح اولاجاق؟ يا هله وار؟
باخيرام هى ساعاتا، بيلمەيىرم.

قوش اوچار، آما نه درمان ائله مک؟
داش ده گن قول – قاناتا بيلمه ييرم
آي قاداشلارا مئه بير ال يئتيرون
يوک آغير لاشدي، چاتا بيلمه ييرم
طبع شعر يم دايانيب، سونجوق آتير
من ده كي سونجوق آتا بيلمه ييرم.

شاطر اوغلان

شاطر اوغلان، گۆروم آلاھ سنه وئرسین برکت
قوی اونون یاخشی النسین، خمیرین النسین
چوخ پیشیر، یاخشی پیشیر، گۆیده فیریلدات کوره گی
منبر اوسته چۆره گین قوی قالانیب تللسین
تندیرون طور تکین، عرشدن آلسین ایشیقی
ارسیون بیرق احرار تکین میللسین
کاسبین قسمتی یوخ، یاغلی پلو دوشله ماغا
بویاوان سنگکی بیر قوی ساحالیب سئللسین
غیرتین قوربانلی، سن مشترینی تئز یولاسال
ائل اینچینده یاراماز آرواد - اوشاق وئللسین
قوی ایکیری باللیغی ساتسین خوزه ئین بیرماناتا
دیشی دوشموش قوجانین آغزی نه دیر دیللسین؟
او، منیم شعریمه چوخ مایل اولان وردسته
دئنه: شاعر چۆره گی قوی قوروسون، گللسین
من لیغیر سا یئیه بیلمسمده، فلوس لازم اولار
بوسوسوز باغچانه لازم بو قدر بئللسین؟

ساری یازلیقدان اولان گللی، قیزارمیش سنگک
گرک آغزوندا اریک تک ازیلیب، هلنسنین
تهرانین غیرتی یوخ «شهریاری» ساخلاماغا
قاچمیشام تبریزه، قوی یاخشی-یامان بلنسنین
باغچامیز فاسد اولوب، هر گل اکر سن آچماز
یئری داشلیقدی، گرک توپراغی غربیلنسنین
مدعاسی چوخ اولان، طبل تهی پر بادوخ
نیله یک، ضرناچی نین بورنی گرک یئلنسنین
بو گیجلنمه دن، آی چرخ فلک، سن ده یورول!
بو حیاسیز گونه گؤزلر نه قدر زیلنسنین؟
«سعدی» نین باغ گلستانی گرک حشره قدەر
آلماسی سلله له نیب، خرماسی زنبیلنسنین
لعنت اول باد خزانه، کی «نظامی» باغی نین
بیر یاوا گلبرین قویمادی کا کلنسنین
آرزو جاگه لرینده، بیز اکن مزرعه لر
دئیسن ساقه له نیب، قوی هله سنبلنسنین
قصه چوق، قافیه یوخ، آختاریرام تا پمپورام
یئریدیر «شهریار» ین طبعی ده تنبلنسنین

تبریز - تیرماه ۳۷

زمان سسی

صبح اولدی، هر طرفدن اوجالدى اذان سسی
گویا گلیر ملائکه لردن قرآن سسی
بیر سس تا پانمیرام اونا بنزهر، قویون دئیم:
بنزهر بونا، اگر ائشیدیلسیدی جان سسی
سانکی اوشاقلیقیم کیمی نیمده یاتمیشام
لای-لای دئیر منه آنامین مهربان سسی
سانکی سفرده یم، اویادیر لار کی دور چاتاخ
زنگ شتر چالیر، کئچهرک کاروان سسی
سانکی چوپان یاییب قوزونى، داغدا «نى» چالیر
رؤیا دوغور قوزى قولاغیندا چوبان سسی
جسمیم قوجالسادا، هله عشقیم قوجالمیوب
جینگیلده بیر هله قولاغیمدا جوان سسی
سانکی زمان گوله شدی، منی گوپسه دی یثره
شعریم، یازیم اولوب ییخیلان پهلوان سسی
آخر زماندی بیر قولاق آس، عرشى تیره دیر

ملت لرین هارای، مددی، الامان سسی
انسان خزانی دیر، تۆ کولورجان، خزه ل کیمی
ساز تک خزه ل یاغاندا سیزیلدار خزان سسی
قیرخ ایلدی دوستاغام، قالا بیلمز او یاغلی سس
یاغ سیزسادا قبول ائله مندن یاوان سسی
منده سسیم او جالسا گرک دیر، یامان دئیم
ملت آجیخلی دی او جالیبدی یامان سسی
دولدور نواره قوی قالا، بیر گون، بو کۆرپه لر
آلتیشلا سینلا، ذوق ایله بیزدن قالان سسی
مقنطیس اولسا سسده چکر، انقلابدا باخ
آزادلیق آلدی سرداریمین قهرمان سسی
انسان قوجالمیش اولسا، قولاخلار آغیرلاشار
سانکی یازیق قولاخدا گورولدور زمان سسی
باخ بیر درین سکوته سحر، هانسی بیر نوار
ضبط ایلیه بیار بئله بیر جاودان سسی؟
سانجیر منی بو فیشقا چالانلاردا «شهریار»
من نیله ییم کی، فیشقایا بنزه ر ایلان سسی.

گئتمه ترسابالاسی

اذن وئر توی گئجهسی من ده سنه دایه گلیم
ال قاتاندا سنه مشاطه ، تماشایه گلیم
سن بومهتاب گئجهسی شیره چیخان بیر سرو اول
اذن وئر ، من ده دالونجا سورونوب سایه گلیم
منهده باخدین اوشهلا گوزوله، من قاراگون
جرئتیم اولمازی بیر کلمه تمنایه گلیم
من جهنم ده ده باش یاسدیقا قویسام سنيله
هئچ آیلمام کی دوروب جنت ماوايه گلیم
ننه قارنیندادا سنله اکیز اولسیدیم اگر
ایسته مزدیم دوغولوب بیرده بو دنیايه گلیم
سن یاتیب جنتی رؤیاده گورنده گئجه لیر
من ده جنتده قوش اوللام، کی اورؤیایه گلیم
قیتلیغ ایللر یاغشی تک قورویوب گوزیاشمیز
کوی عشقونده گرک بیرده مصلايه گلیم

سن ده صحرايه مارال لار كيمي بير چيخ، نولى كى-
من ده بير صيده چيخانلار كيمي، صحرايه گلیم
آلاھوندان سن اگر قورخمیوب، اولسان ترسا
قورخورام من ده دؤنوب دین مسیحایه گلیم
شیخ صنعان كيمي دونقوز اوتاریب ایللرجه
سنی بیر گؤرمك ایچون معبد ترسایه گلیم
یوخ صنم! آنلامادیم، آنلامادیم، حاشا من
بوراخیم مسجدیمی، سنله کلیسایه گلیم!
گل چيخاق طور تجلايه، سن اول جلوهی طور
من ده موسی كيمي، اوطوره تجلايه گلیم
شیردیر «شهریار» ین شعری، الینده شمشیر
کیم دئیهر من بئله بیر شیرله دعوايه گلیم؟

آذر آیی ۱۳۵۳

نازا ايله ميسن!*

چو خلار اينجيكدي كي، سن اونلارا نازايله ميسن
منده اينجيك كي، منيم نازيمي آز ايله ميسن
اٲتميسن نازي بو ويرانه كوٲنولده سلطان
اٲوين آباد اول، درويشه نياز ايله ميسن
هر باخيشدا چاليبان كيپريگي مضراب كيمي
بیر قولاق وٲر، بوسينيق قلبي نه ساز ايله ميسن؟
باشدان آچ يايليغي، افشان ائله سوسن – سنبل
سن بيزيم بايرامميز سان قيشي ياز ايله ميسن
سن گون اول، قوي غم ميز داغدا قارا ولسون، اريسین
منيم آنجاق ايشيمي سوز وگداز ايله ميسن
من بو معناده غزل يازمالي حاليم يوخودي
سن جوجوق تك قوجاني فر فره باز، ايله ميسن
كاكلي باشدا بوروب باغلا ميسان تاج كيمي
او قيزيل ساچدان اونا، گوللي قوتاز ايله ميسن
سینه بیر دشت مغان دير، قوزي يان – يانه ياتيپ

* اصلينده «كليسا نمازي».

منیم آغلار گؤزومی، اوردا آراز ایله میسن
 بو گؤزللیک کی جهاندا سنه وئر میس تانری
 هر قدر ناز ائله سن ایله، کی آراز ایله میسن
 منی بو سوز یله آتدین، آزالاندین بیلیرم
 آرانى بیر پارا نامرد یله ساز ایله میسن
 دستماز ایله دیگین چشمه، مسیحا* قانی دیر
 بیلیرم هانسی کلیسه-ساده نماز ایله میسن؟
 من «عشیران» اوخوسام، پنجه «عراق» اوسته گزه
 گؤز لیم، «ترك» اولالی، ترك «حجاز» ایله میسن
 تازا شاعر، بوده نیز هر نه باخیر سان دیمی یوخ
 چوخ اوزاتسان بوغازی، آورده گی قاز ایله میسن
 بسکه زلف و خط و خالین قوپالاغین گؤتدون
 زلفعلی نین باشینی آزالا داز ایله میسن
 گل! منیم ایسته دیگیم کعبه بیخیلماز، اوجالار
 باشدادا کؤگنده سن، دیده تراز ایله میسن
 خط و خالیندن آلیب مشقیمی قرآن یازارام
 بو حقیقت له منی، اهل مجاز ایله میسن
 منی، دان اولدوزی، سن یاخشی تانیر سان که سحر
 افقی خلوت ائدیپ رازونیاز ایله میسن
 «شهریار» ین داغیلیب، داغدا داشا دالدالانیب
 ئوزون انصاف ایله، محمودی ایاز ایله میسن.

* اصلینده مسلمان

آزادلیق قوشی وارلیق

هرچند قوتولماق هله یوخ دارلیغمیزدان
اما بیر آزادلیق دوغولوب وارلیغمیزدان
(وارلیق) نه بیزیم تکجه آزادلیق قوشوموزدیر
بیرمژدهده وئریمیش بیزه همکارلیغمیزدان
به به نه شیرین دیللی، بوجنت قوشی، طوطی
قندین آلیب الهامله دیندارلیغمیزدان
دیل آچمادا کارلیق داگئدر، کورلوغوموزدا
چون لالیغمیز دوغوموش ایدی کارلیغمیزدان
دشمن بیزی ال بیرگوره، تسلیم اولی ناچار
تسلیم اولوروق دشمنه ناچارلیغمیزدان
هرانقلابین وور - ییخی صون بنالیق ایسته
دستور گرگک آلماق داها معمارلیغمیزدان
هشیار اولاسوز، دشمنی مغلوب ائده جکسیز
دشمنلریمیز قورخوری هشیارلیغمیزدان
بیرلیک یارادون، سؤزبیر اولار بیز کیشی لرده
یوخلوقلاریمیز بیتدیره جک وارلیغمیزدان.

تبریز ۱۵ خرداد ۱۳۵۸

غم باسدى قلیانیمی

قیشین قره قئییدی، آلیب منیم جانیمی
خورتدان دئییب قوجالیق، کسب منیم یانیمی
بوسیگاردازه لی تک، دوشوب منیم جانیمما
دوداق - دوداقه قویوب، سورور منیم قانیمی
سازاق سازین قوراراق، قولاخدی سانکی بورور
چکیب دی ایلیگیمی، قیریبدی قیطانیمی
یئنه قیشین قوشونی، پاییز مارشین چالاراق
کردیمده وارسا بیچیر، لاله می، ریحانیمی
«اوشودوم، هاوشودوم!» دئییر، منیم دردیمی
کورسوتووین ایتیریب، آختاریر درمانیمی
پاییز لامیش زمی یم، وریان منه نه گرک
دؤنر گه دؤندره جک، دؤندیکجه وریانیمی
قوی چالخاسین بیزی بو، زمانه نئهره کیمی
منیم سودوم چورویوب، تورشاتسین آیرانیمی
هنر دیلین، قلمین، ایشدن سالان منی ده
ایشدن سالیب ایتیریب پاک آدیمی - سانیمی

حيدر بابا يولى تك، يول باغلانيب اوزومه
 آوچى فلک آولاييب، سورويله جئيرانيمي
 نازلى ياريم گنده لى، سؤ نوب منيم چيراغيم
 خان وارسادا نه كارى، ائوين كى يوخ خانيمي
 «مریم» كؤ چوب گئدين «شهرزاد» يم دا گئدير
 فلک اليمدن آير، درريمى - مرجانيمي
 يئتميم تك اوز - گؤزومى نيتت باسيب، باساجاق
 يامان قاريشدير اجاق، سلقه مى، سه مانيمي
 نه ديزوار كى سورونوم، نه اوزوار كى قايديم
 نه يو ك قاليب، نه يابى، سويوبلا كروانيمي
 ائلدن منى قوجاليق، آزقين ساليب، سالاجاق
 ايتيردى تبريزيمي، اودوزدى تهرانيمي
 بيزيم ده چايخاناميز، چاي تو كر ك قوناغا
 دولدوردى زرداب ايله، منيم ده فنجانيمي
 قليا نلا «شهر يار» يم غمى قالدير باقاليم
 منده خورولداديرام، غم باسدى قليا نيمي

مهرماه ۱۳۵۹

پروانه و شمع

برق اولمادی، قیزیم گئجه یاندیردی لاله‌نی
پروانه نین، اودم ده باخیردیم اداسینه
گۆردوم طواف کعبه ده یاندیقجا یالواریر
سویلور: «دۆزوم نه قدر بو عشقین جفاسینه؟
یا بو حجاب شیشه‌نی قالدیرکی ساورولوم
یا سؤندوروب بو فتنه‌نی، باتما عزاسینه»
باخدیم کی شمع سویله‌دی: «ای عشقه‌مدعی!
عاشق هاچان اولوب یته ئوز مدعا سینه؟
بیر یار مه لقادی بی‌زی بیله یاندیران
صبر ایله، یاندیران دا چاتار ئوز جزاسینه»
اما بو عشق آتشی عرش‌دی، جاندا دیر
قوی یاندیریب خودینی یئتیر سین خدا سینه

صنعتی مملکت!

کئچن گئجه، بیر کوره گیم قاووشدی
اجل منه یاخینلایب یاووشدی
سونراگنه سالدی، کئچدی، ساووشدی

بوایت جانیم قوردی گنه قاچیرتدی
قورددا آنجاق، کوره گیمی بیرچیرتدی

هی اویدوم، هی آیلدیم، تا اویاندیم
ایلان کیمی بیر قیوریلیب دایاندیم
فکره گئدیب، یئنه اودتوتدوم، یاندیم

بوسور سوموک ائوجیک قوردی کی ییخماز
کن کن دئیهر «ایپ قیریلماز جان چیخماز»

دشمن بیزه دیشلرینی قیجیردیر
کۆرپه کیمی بئلیمیزی قاچیردیر
خمیر کیمی آیاخلایب، آجیردیر

بله بویورت، یاپیر بیزی تندیره
اودور آمما اینانمیرام سیندیره

دینی - ده بی آلیب بیزدن تونلہدی
ده ده لہری، خروس کیمی دنلہدی
اوشاقدہ کی بیلمز وطن - دین ندی

اوشاقلاری حمال ائدیب ایشلہدیر

چینی قبابی سیندیروبن، پیشلہدیر

ملکی گرک ارباب وئرہ کندی یہ
کندی یہ ده، شہردہ ایش بتدی یہ
کتدہ قاری - قوجا باشین بیتدی یہ

کتدہ داہا بیر ہامپالیق سورہن یوخ

ایت لردہدہ بیرچؤمبہ لیب، ہورہن یوخ

ایندی گرک امریکادان، دن گلہ
چؤرک کئدہ، فرانسادان (پن) گلہ
دن - دؤشوموز سوئد، نروژدن گلہ

گلہ سہ بیر گون، آجمیزدان ٹولہک

قاپیش - قاپیش بیرچؤرہ کی مین بؤلہک

منت قویور، ٹولکہ اولوب صنعتی
سکتہدی، سلدی، سرطان سوقتی
اتلر اولموش، آت اتی، یا ایت اتی

دونموش اتین ایگسی باشی چاتلادیر

قارنیمزی قاووخ کیمی پاتلادیر

هه بورس آچير، هه سمينار - سنديكا

مونتاژين دا آدين قويوب فابريكا

دهمير - دومور مارك انگليس - امريكا

گؤز باخديقجا، هه ماشين دير، هه گاراژ

آما ديده جيبيم دولو، قارنيم آژ

غمله آتیشیق و باریشیق (مطایبه)

غمه دئدیم: هاچانا تک بیزی بئز یکدیره جاقسان
دئدی: بویور بودی گلدیم! دئدیم کی: هیكدیره جاقسان
دئدی: پالان کیمی تیکدیرمیشم قالین سنه بیر چول
دئدیم کی: ائششک ئوزونسن، تیکیلسه سؤ کدوره جاقسان
دئدی: دوبردیوه ده قوشمو شام «هولا» خبرین یوق
دئدیم: هولانی قوشاندان سورا، نه اکدیره جاقسان؟
دئدی کی: «چور» تاپشیردیم گله، دئدیم: نئچه مقال؟
دئدی: نئجه نئچه مقال؟ قاپاندا چکدیره جاقسان!
ده وه گلیب چوری چاتمیش، قاپوندا ایستیری چؤ کسون
دئدیم کی: اول ده وه نی، ئوز قاپوندا چؤ کدوره جاقساق
دئدی: قانین تؤ کهرم، هر کیم اولدی حزب عدالت
دئدیم کی: حزب ضلالت قانین دا، تؤ کدوره جاقسان
دئدی: سماوره ده نفت میز تو کندی، دا سنده –
گاز اوسته «کیتری» ده چای دمله ییب، بیر یکدیره جاقسان
دئدیم: قاییش یاخاما تیکمه، آل قوتار بو جانی گئت!

دئدی: هله نئچه بایرام دونون دا تیکدیره جاقسان
آبی ماهوتلاری، بزاز کسنده، درزی بیچنده –
گوزلجه تیکدیروب آغ بوخجالاردا بو کدوره جاقسان
داریخما! گل باریشاق! قیشلارین چیخیب – چیخاریندا
(میشو) دا کهلیگی قاردا قاووب هنیکدیره جاقسان
هله قوجالمامیسان، قوی سنه عروس گله، داماد
فریح لری هله کهلیک سیاغی سکدیره جاقسان.

بلالی باش

يار گونومی گۆی اسگی یه دوتدی کی دور، منی بوشا
جوتچی گۆروبسن او کوزه، او کوز قویوب بیزووقوشا؟
سن الینی کئچیب یاشون، من بیر اوتوز یاشیندا قیز
سویله گۆروم اوتوز یاشین، نه نسبتی الی یاشا؟
سن یثره قویدون باشووی، من باشیما نه داش سالیم
بلکه من آرتیق یاشادیم، نیله مه لی؟ دئدیم: یاشا!
بیرده بلالی باش نچون یانینا سوپور گه باغلا سین؟
بۆر کی باشاقویان گرک، بۆر کونه ده بیر یار اشا.
بیرده کبین کسیمله میش، سن منه بیر سؤز دئمه دین
یوخسا جهازیمدا گرک، گلیدی بیر حوققا-ماشاشا

دئدیم: قضا گلیب، تاپپ، بیر ایش ایدی او اوب کئچیب
قوربانام اول آلا گۆزه، حیرانام اول قلم قاشا
منکه ئوزومده بیر گونا ه گۆرمه بیرم، چاره ندر؟
پیس بشرین قایدا سیدیر، یاخشینی تاپسا دولاشا

دوستا مروت ائتمه‌لی، دوشم‌نیله کئچینمه‌لی
 قایدا بودیر، حییف ده گیل بشر یولون آزیب چاشا؟
 من ده سنین دای اوغلووام، سن ده منیم بییم قیزی
 گو یول باخیر ساگونشه، گو زده گرک دیر قاماشا
 ایندی بیزیم مارال کیمی، اوچ بالامیز واردی، گرک
 آتا - آنا ساواشسادا، بونلارا خاطر باریشا
 هر کیشی یه عیالی ده، ئوز جانی تک هؤرو کله نیب
 هدیده اولماز ایله سین، عیالی قارداش - قارداشا
 بو دنیا بیر یول کیمی دیر، بیز آخرت مسافری
 کجاوه ده هاماش گرک ئوز هاماشیلن یاناشا
 آخرتی اولانلارین، دنیا سی غم سیز اولمیوب
 سئل دی گلهر آخار کئچهر، آما گرک آشیب - داشا
 مثل دی: «بئر کی برک اولور، او کوز، او کوزدن اینجیور»
 هی داریلیر ایپین قیرا، یولداشیلا بیر ساواشا
 بیزیم ده روزگاریمیز یامان دی، بیزده عیب یوق
 بلکه وظیفه دیر بشر قونشولاریلن قونوشا
 حق حیات یوق داها بیزلره، چوخ بؤیوک باشی
 زندانمیزدا حقمیز، بیر باجا تاپساق، تاماشا.

آما اونون شماتتی، آلاها خوش گلمیوبن -
 گنتدی، منیم حیاتی می ووردی داشا، چیخدی باشا!

ایمانیله گئندی*

نغدی خیر و برکت سفره سین، احسانله گئندی
امن - امانلیق دا یو کون باغلادی، ایمانله گئندی
بیگک - خان اولماز سا دئیهر دیک اولاجاق کندیمیز آباد
او خراب کتده، ولاکن ائله بیگک - خانله گئندی
(سیلو) دایر اولالی، هر نه دگیرمان ییغیشیلدی
آمما خالص - تمیز اونلاردا، دگیرمانله گئندی
مستبد سلطانی سالدوق، کی اولاخلقمیز آزاد
سونرا باخدیق کی آزادلیق دا او سلطانله گئندی
بیر (بلی قربان!) اولوب ایندی بیزه مین بلی قربان
آمما (خلعت وئرن) اول بیر بلی قربانله گئندی
دوز مسلمانله دئیهر دیک: قولاغی تو کلودی بدبخت
ایندی باخ، گؤر کی او دوزلوكده، مسلمانله گئندی
وئرمه (صابر) دئدی، او دولما - فسنجانی آخوندا
آغزیمیزدان دا داد، اول دولما - فسنجانله گئندی

* بو شعر طاغوت دؤرینده تهراندا دئیلمیشدیر.

دئدی انسانیمز آزدیر، هامی انسان گرك اولسون
آمما انسانلیقمزدا، او آز انسانله گئتدی
بو قدر (دفتر) و (استاد) له، بیر حقه چاتان یوخ
حق و ثرنلر (پیتیگی) میرزا قلمدانله گئتدی
بیزه بیر دین قالا بیلیمیشدی میراث، بیرده بو ایران
دین گئندنه دئدی: «تک گئتمهرم!» ایرانله گئتدی
ایسته دیک قانلا یوواق ئولکه میزین لکه سین، آمما
ئولکه میز خالص ئوزی لکه اولوب قانله گئتدی
یورقانی اوغری قاپاندا، دئدی ملا نصرالدین:
نیله سین چیلپاغیدی، اوغری دا یور قانله گئتدی
هاوا انسانی بوغور باش – باشا «گاز کر بنیک» اولموش
یئلده اسمیر، ائله بیر، یئلده سلیمانله گئتدی
سو، کرج دن «کلور» ایله گلی بو پاسلی دمیرده
گوره سن «شاه سویی» تک چشمه نه عنوانه گئتدی؟
ترکی اولموش قدغن، دیوانمیزدان دا خبر یوخ
«شهر یارین» دیلی ده وای دئییه، دیوانله گئتدی.

شوخلوق

خوش دیر منہ کرج ده «بنکداریان» باغی،
بو محترم کیشی، باغین اتمیش جنان باغی.
من بو باغی گؤرنده، گؤزومدن دوشورارم،
مخصوصاً ئوز ائویم کی اولورلاپ «تومان باغی».

جان آلیرا ایندی

[طاغوت دؤرونندن بیر نمایش]

شیطان تو که دیب ایمانیزی ، جان آلیرا ایندی
آلاهدان آلان جانیزی، شیطان آلیرا ایندی
قرآنیزی سلطانله آلمیشدی الیزدن
سلطانی ده یاپسین ، اله قرآن آلیرا ایندی
سلطانین الیله آلیب آنجاق ، نه که وارین
بیردن (نه که وارین!) دئییه، سلطان آلیرا ایندی
باق، اوزبالا سیندان که دو غوب قانلابئجر تمیش
چؤنموش نئچه مین نشترایلن قان آلیرا ایندی
نایمیت سول الیله نه زیان وورسادا، سابق
چؤنموش ساغ الیله ، اونا تاوان آلیرا ایندی
سویقونچی قاجیب، نوخدا قالیب مهتر الینده
دیوانه توتوب مهتری ، دیوان آلیرا ایندی
بیر عده مجاهد دی بو میداندا ، مسلم
بیر عده ده شیطان دی که میدان آلیرا ایندی

بیر عده (ساواک) نامیله، انسانلاری قیردی
بیر عده ده انسان ، ساواک عنوان آلیر ایندی
ایمان آلاق ، عنوانی شیطانیدی ، لاکن
جان آلمادا ، عنوان مسلمان آلیر ایندی
سابق چتین آلمیشساد ایمانلاری الدن
افسون اوخویوب، جانلاری آسان آلیر ایندی
بوتایدا «سهند» اولدودئمک «راحم» اوتایدا
دلال اجل پولانیب انسان آلیر ایندی
قوی «شهریار»ین مطلعی تکرار اولور اولسون:
شیطان تو که دیب ایمانیزی جان آلیر ایندی.

-
۱. بولود قره چورلو (سهند) جنوبی آذربایجان شاعری.
  ۲. محمد راحم شمالی آذربایجان شاعر لریندن دیر.

آغیز یئمشی

بیر گون آغیز قالی بوش،
گون وار کی، هئچزاد اولماز،
بختین دورا، باخارسان،
آمما بختین یاتاندا،
چالیش آدین گلنده،
دنیا دا سندن قالان،
گوردون ایشین اگیلیدی،
دوستون گوره داریخار،
بیر گون دولوداد اولسی .
گون وار کی، هرزاد اولسی .
یادلار قوهوم قارداش دی،
قوهوم قارداش یادا اولسی .
رحمت اوخونسون سنه،
آخیر دا بیر آد اولسی .
دورما، اکیل، گوزدن ایت،
دوشمن گوره شادا اولسی .

دنيا نه يالان تا پما جادير؟

ايل كئچدى ، باهار اولدو ، خبر يوخ گولوموزدن،
گول آچمادی، قووزانمادی سس بولبولوموزدن.
بايرام گونوموز ، ياسلى گوروشلرله كئچر كن،
شادلىق نه اوماق بيز آيميزدان ، ايلميزدن.
تقويم آلابيلمم اله ، گوردوم منه تقويم،
«گوزداغ» دى كى (تقويمى) ده گئتى ايلميزدن .
بيز باغچاميزى بئلييه بيلليك؟ داهاهيهات !
نايميداجلين بئلدارى وورموش بئلميزدن'.
(تقويمى) اولاردان دى كى ، ياددان چيخاييلمز،
يادان نئجه چيخسين، آدى دوشمور ديلميزدن.
ائل ايچره ، باشى بيريره گاهدان اويغاردى،
اوگئتى، ييغينجاق دا ييغيشدى ائلميزدن.
يولداش سپه لندى، ائله بيل سام يئلى آسدى،
سرسام دى قالان بيزلره ، بوسام يئلميزدن.

---

۱. نايميد = نااميد

دنیا نه یامان (تاپماجا) دیر باش چخاران یوق^۱ ،
 بیز باش تاپاق آنجاق، بوقوبول – منقلمیزدن.
 (تقویمی) کیمی دوز کیشی؟ هیهات تاپیلماز،
 بیر شمع دی کی، کؤچدی بیزیم محفلیمیزدن.
 اوچ نازلی بالا، همسرله قالدیلا باشسیز ،
 یانساخدا اودال چکمیله جکدیر کولوموزدن.
 بیر (کافیه) اوندان باجاری یادگار اولسون^۲
 باش یولمادا ، بیر تئلدی قالان کاکلمیزدن.
 ائل بیرده دئسین: «سئل سارانلی قاپدی قاچیر تدی»،
 آغلاشدی بولودلاردا بوداشقین سئلیمیزدن.
 بیر مزرعه دیر «شهریار»ین عومرو ، نه حاصل^۳ ،
 سئل، قویموری بیر چوپده قالا حاصلیمیزدن.

ایضا حالار:

حسن تقویمی یول اداره سی نین عالیرتبه عضولریندن ایدی کی
 استاد شهریار لا صمیمی ویاخین دوست ایدی، اوننجه ایل بوندان اول
 ئولدو. استادئیر:

او همیشه نوروز بایرامی بیزه گلیم قوناخلاردان پذیرالیق ائدردی.
 اوایل کی ئولموشدی او غلوم (هادی) بیر تقویم آلمیشدی، اونو گورجک
 تقویمی یادیمادوشوب بومرثیه نی یازدیم.

۱. تاپماجا = فارسی دیلینده چیستان ولغزئیلیر.

۲. کافیه = یول اداره سی نین کارمندلریندن دیر.

۳. مزرعه = تارلا – اکینجک یئر.

انجلا

گۆز لر یمین آغی قاراسی ، انجلا
اوره گیمین داغی یاراسی انجلا
سنلی - منلی ، اوره گیمیز داغلی دیر
دردیمیزین یوخ چاراسی انجلا
هر کیمسه یه غمدن بو بیر حصه دیر
آتان داغی بیر داغ کیمی غصه دیر
(سئل سارانی آپاردی) تک قصه دیر
اثل یاراسی ، سئل ساراسی انجلا
گۆز لر یمین آغی قاراسی ، انجلا

***

منده یامان سارالمیشام ، سواموشام
دولاندیقجا درده - غمه دولموشام
گمیم سینیب، دریادا غرق اولموشام
دریانیندا هپ آراسی ، انجلا
گۆز لر یمین آغی قاراسی ، انجلا

نازلى يارىم گىتىدى ، گونوم قره لىدى
 اونون داغى قلىمى ياردى ، دلدى
 ازو گىتىدى ، پاكات ايچىندە گلدى -
 بىلر زىگى ، گوشواراسى ، انجلا
 گۆزلر يمين آغى قاراسى ، انجلا
 ***
 بىل بوكولور ، ياپىشمىشام بىلىمدن
 هذيان كىمى آدى دوشمز دىلىمدن
 هارا گىتىم ، هامى گىدىب الىمدن
 غرىلر يمين وار هاراسى ، انجلا ؟
 گۆزلر يمين آغى قاراسى ، انجلا
 ***
 سن منىم اوز نازلى ، گۆزل بالامسان
 من دەنيز اولسامدا ، قىزىل آلامسان
 كهلىگىم سن ، فرىگىمسن ، فالامسان
 بولود لارين ماهپاراسى ، انجلا
 گۆزلر يمين آغى قاراسى ، انجلا
 ***
 تركيه يسه گىتىدىن ، اونوتىدون منى
 اسلامبولون اوچىسى ، سىدى دەنى
 قاپدى دىمك ، مروارى گۆرچك سنى
 اسلامبولون (مارماراسى) انجلا
 گۆزلر يمين آغى قاراسى ، انجلا
 ***
 گۆردون بالا ، نىجه تىفاق داغىلى ،
 فلك وورار ، شراب كوپو جاغىلى

بیزده اوللوخ (ساری اینک) ناغیلی

(فاطمه) سی (قوندارا) سی ، انجلا

گۆزلریمین آغی قاراسی ، انجلا

***

هئچ بیلمه دیم نه وقت توتولدی طویون

بیر گۆرمه دیم گلین گئندنه بویون

موسیقیمز ، شعریمیز اولموش اویون

هیوه ره لر زامبوراسی ، انجلا

گۆزلریمین آغی قاراسی ، انجلا

***

اینجه ، ظریف ذوقون قالیرمی یایوق؟

ارون سندن بیر ذوق آلیرمی یایوق؟

شعره ده بیر نظر سالیرمی یایوق؟

یا شعر اونون دیردیراسی ، انجلا

گۆزلریمین آغی قاراسی ، انجلا

***

گلین گۆره ک گوزبیر- بیرین هئچ تانیر؟

یا یادلاشیب ، تانیشلیغین دا ، دانیر

عومور کئچیر قارایئل تک فیرلانیر

روزگارین فیر فیراسی ، انجلا

گۆزلریمین آغی قاراسی ، انجلا.

ھارا قاچسین انسان؟

جانا گلمیشیک بیز بو جانسان الیندن
که نه انس امان تاپدی نه جان الیندن
مسلماننه باخ ، دین وایمان قان آغلیر
بو دین سیز ، ایمانسیر مسلمان الیندن
بو شیطاندى ، بیز آدمی گویده تولار
قاچا بیلمز آدم بو شیطان الیندن
آلار اول ایمانی ، سوزداندا جانی
نه ایمان قالار دییده نه جان الیندن
قاریشقا کیمی دئو نرادی قیمیلدیر
که خاتم چیخیب دیر سلیمان الیندن
بادمجان چوخى بازیلاردا کوچو کلر
دا ترپشمک اولماز بادمجان الیندن
خوروزتک بیزی دنله ییب قورتایبیر
چینه قالما ییب نوچینکدان الیندن

پناه اولسا بيز خلقه كافر ، قوی اولسون
 سيخينتی دوشهك كفره، ايمان اليندن
 گئديب چؤلده کی حیوانا يالوار ايدیق
 كه گلسين، بیزی آلسين انسان اليندن
 ائله تورشاديب ايرانين غيرانين كه
 گؤزلرر گؤزی ياشدی ايران اليندن
 سالیب دير اله، سانکی موسا عصاسين
 قاچير اژدها لر ، بو ثعبان اليندن
 نه سلطانلار اولموش الينده اويونجاق
 نه گلسين اويونجاقلی سلطان اليندن
 بئش- اوچ باش بيله ن ده قاليرسا، اوشاق تك
 قاچیب گیزله نيب لر، بوخورتان اليندن
 ائويم زندانيم، ماموريم اوز ايچيمده
 هارا قاچسين انسان بو زندان اليندن؟
 بيز انسان اولاق ، يا كه حيوان، امان يوق
 نه انسان قوتارميش، نه حيوان اليندن
 نه دئولر كه قيطانلا زنجير له نيب لر
 قنفلر قيريلميش بو قيطان اليندن
 سالیب خلقی درمان آديلن نه درده
 كه درد آغلاير بيله درمان اليندن
 اويگك خان يازيقلار نه انسانيميشلار
 عبث آغلياردیق اويگك خان اليندن

وئردىك قديم ديوانا عرضه ، ايندى
كىمه عرضه وئرمك بو ديوان ايندىن؟
نه طوفانه راست گلميشيك بيز، مگر نوح
گله قورتارا خلقى طوفان ايندىن.

آلنمین یازیسی

آییلاندا دا ایندیلهر یوخودان
هوش آزیب، تئز تاپا نمیرام اوزومی
بیلیمیرم هاردایام ، بورا هارا دیر
اٹو - ائشیک یاد گلیر هله گؤزومه
اٹله بیر قالمیشام کئچنلرده
دئییرم بس ، گنه همان آدامام
گنه سابق کیمی ادارهم وار
تله سیک ایستیرم دورام، با خیرام
بئل - بوخون ، قول - قیچیم داها قاخمیر
داها قدرت یوخوم ، دوروم آیاغا.

قوجالیق هئچ هله یادیمدا ده ییل
دئییرم بس گنه نوخوشلامیشام
ایستیرم سسله یم گنه خانیمی
که داوان وار گتیر. گنه نوخوشام.

آمما، ائوسانكى بىر قىستاندىر
ھوپ توتوب قىزلارنى جىغان ويغانى
نە كوسوبلەر كە ھىچ دانشمىرلار
ھىچ خانىمدان دا سس صدا يوخدىر
ائله بىل، بىردە سىلكە لىرلە منى
ھوشوم، آزمىش يولون قانىب قايىدىر
اوزومى اختارىب: گنە تاپىرام
اوخونور آنجاق آلنمىن يازىسى.

بوردا، بىردن چو كور قارانلىقلار
سانكى دام – داش اوچور منىم باشىما
قالمىشام دام – ديوار لار آلتىندا
بىر قارانلىق قىبرىدەيم كە، داھا
ھىچ طرفدن ايشىقلىغىم يوخدىر.

ايچەرىم سانكى اوز سسىلمە دئىير :
سن اولو بكن، قىبرىدە خوتدامىسان
نە خانىم؟ آروادىن اون اىلدى اولوب!
آروادىن اولدى، قىزلارنى كوچدى
قوجالىق گلدى، قلعهنى آلدى
سنى كور قوش كىمى، باسىب قفسە
نە قويوبسان، عمى، نە اختارىسان؟!

بیر کسین قالمایب، هامی گتدی
قوجادا سن کیمی غریب اولماز
قوجالار ایچره ده یئتم سنسن
سن ایمیسن اولن ، خانیم دیریلیب.

یارامین کؤزمه سی قوپوب آجیشیر
هر زادین ضدی ده اوزیله گلر
قره گون، آغ گونی سالیر یادیم
سینه مین سازلاری سیزیلدیرلار.

دیده قلیمده زار – زار آغلی اراق
فارسی بیر قطعه وار، دوشور یادیم
« آذر بیگدلی » بئلم یازمیش
او یاز یقدا منیم حالیمدایمیش:
« پیرم وعادت طفلان دارم »
« بامن این شوخی طبع ارزانی »
« وقتی از خنده مرا گلریزی »
« وقتی از گریه ، گلاب افشانی »
« اگرم خنده، نه از بی خردی »
« و گرم گریه ، نه از نادانی »
« اولم خنده زیبی دردی بود »
« و آخرم گریه ز بی درمانی »

يار قاصدى

اگلش سنه چای دئمیشم
بسکه من آخ - وای دئمیشم
من سنه لای- لای دئمیشم
اولدوزلاری سای دئمیشم
اوزوم سنه آی دئمیشم
شیرین دیسه ، زای دئمیشم
سن گؤزه له پای دئمیشم
آی باتانا تاي دئمیشم
سابق قیشا، یای دئمیشم
من ده لی ، نای - نای دئمیشم
آغلاری هایهای دئمیشم
گؤز یاشیما ، چای دئمیشم
آخ دئمیشم ، وای دئمیشم

سن یار یمین قاصدی سن
خیالینی گوندریب دی
آخ ! گئجه لر یا تمامیشام
سن یاتالی ، من گوزومه
هرکس سنه اولدوز دئییه
سندن سونرا ، حیاته من
هرگؤزه لدن بیرگول آلیب
سنین گون تک باتماغیوی
ایندی یایاقیش دئیرم
گاه طویوی یاده سالیب
سونرا یئنه یاسه باتیب
اتک دولی دریا کیمی
عمره سورهن من قره گون

گوزوم آیدین

گوزوم آیدین، گورورم سوگلی قارداشلاریمی
باسمیشام باغریما ئوز دوغما قارینداشلاریمی
آچمیشام قوللاری خلقیمله اوزوک حلقهسی تک
سالمیشام حلقهیه قیمتلی اوزوک قاشلاریمی
فلکین چرخینی سیندیرمیشام اول داشدا
اته گیمده هلهده ساخلامیشام داشلاریمی
آچمیشام قرنمیزین باغلی قالان یوللارینی
تاپمیشام یوز سنه غربتده کی یولداشلاریمی
بوسلیمانندی یا نیمدا، گوره سن من اینانیم؟
گاه آچیب گاه قییرام گوزلریمی، قاشلاریمی
یغیشین شنلیک ائدهک قرنمیزین بایرامیدیر
سیل گوزیمدن بو یوز ایلدن بری گوز یاشلاریمی
یوز یاشیم اولسادا، اولسون، یوخ اوزومده قیریشیم
جو انام، کیم نه بیلیر گیزله دیرم یاشلاریمی

قوچى قربانلاريمى كسدى وطن اوينا شيميز
قانيمى خيرات ائدر كن يدى بوزباشلاريمى
آنا اويناشيني غيرت گوزى گورسه كور اولور
من نه گوزله گوره بيللم وطن اوينا شلاريمى
گنده ليم قافقاز اوشاقلاريني تجليل ائده ليم
شهر ياريم، دارا ساققلاريمى، ساشلاريمى.

جان رستم!

بیرخبر چاتدی منه، نوح نبی قارقیشی تک
ایچه ریمده بیله سن قوپدی نه طوفان رستم
یاندی بیر لحظه ده خرمن کیمی آرزیم، امیدیم
جانیم اول یانغیدا یاندیقجادئدیم: «جان رستم»
بلی دیر رستم اولان آغلاماز، آمما اوخلار
سنه دگدی کجه اور کلردن آخار قان رستم
«هفتخوان» لاردان آشیرسان، آلیسان دئویار اسین
قرنیمز قهرمانی، زستم دستان رستم
نه قدر وارسا بو دنیاده آذربایجان ائلی
شانلی رستملر ایچون دیر، شرف و شان رستم
طیلیسیم چای دره لرده نه قوچاق سالمیشیدین
بیر امید کؤرپوسی که، یول سالاکروان رستم
دئویاتار کن ایکی قارداش قونوشوردوق گئجه لر
او قونوش ائل غمی نین دردینه درمان رستم

دئولر آمما آییلیب دویدولار احوالمیزی
هله لیک قالدی امید کؤرپوسی ویران رستم
حزب شیطاندان اولان، قوی سنی اخراج ائله سین
باشدا یازمیش سنی اوز حزینه رحمان رستم
قالمیشام من ده بو تایدان، قولی باغلی، آسیلی
صف چکیب قارشیداغم، سان که وئریر سان رستم
قارداشین قارداشیلا بیر کؤروش، بیر قونوشی
قدغن اولمادا، باخ ظلمه، نه طغیان رستم
یئتشیب وعده سی حقین، امین اول دم دمیدیر
آچیلان حق قاپیسی، مات قالا شیطان رستم
(نبی) تک بیزده قلیج رستمی چونخار واریمیش
سن قلم رستمی سن، جان سنه قوربان رستم
«شهریار» آرزوی کؤز اولدی که (سهندیله) گله
(بختیار) مجلسینه، باشدا (سلیمان رستم)

قره باسدى حكايه سى

دوون گئجه جين لر قوشون چكديلر
من قورخودان جينقرينيم چيخمادى
يورقان اوستن منه سيرين چكديلر
من ده [كى] سيرتيخ، سيرينيم چيخمادى
بيردن دوروب جيريخلارين چيخارتديم
كيمدى، دئسون من جيريغيم چيخمادى

***

هارداسام اورايه گل	نه دئيم هارايه گل
سن ده بيرهارايه گل	باغلانان باغيراندا
قوجاكن جالانميشام	جوانكن قالانميشام
وارليديم تالانميشام	الين دوت ييخيلانين

انسان ساز انقلابمیز!

بورولور سئل تك انقلابمیز
دورولماقدا دیر منجلا بمیز
آریدیر بیزی، اوسه ییر بیزی
غریبلله یی—رك انقلابمیز
بیرامت اولاق، بو یاقلار گئدسین
نه قیرمیزیمیز، نه ده آیمیز
مبارك اولسون امام خطمیز
سازشکارلاردان اجتنابمیز
جیراجاق هر جور نسب نامه نی
امام خطینه انتسابمیز
مبارك اولسون امام خطینده
هر ایاب میز، هر ذهابمیز
جاسوس یوواسین جوانلار آلدی
مبارك اولسون فتح بابمیز

قار۔ ياغي شسادا (قدسا) چاتاريق
 (فتح الفتوح) دير قار۔ دوشابمميز
 جبهه كربلا (فلاحى) لر تك
 حسيني لر دير، همركابمميز
 حزب جمهورى انفجاريندا
 (بهشتى) لر تك بو ترابمميز
 محرم گلير، عاشورا گلير
 شعله چكه جك التهابمميز
 شهيد محراب دير (اسدالله)
 بيزيم ساقى ميز، قان شرابمميز
 عاشورا بيزيم مكتب ميز دير
 قانلا يازيلميش بو كتابمميز
 يا حسين بيزده كربلا ميزدا
 چوخ اصغريميز، چوخ ربابمميز
 اوقانلى گوزله، بير باخيش، بلكه
 آزالا بيزيمده، عذابمميز
 وابسته ليكدن بلكه قور تولاق
 آچيلا قولدان بوطنابمميز
 خود كفا اولاق، ئوز اوجاغميز
 ئوز جگرميز، ئوز كبابمميز
 بوردا تيكيله، بوردا توخونا
 ئوز باشماقمز، ئوز جورابمميز

محتکر بیلسین: باها ساتاندان
 یاغ - بال آماغا یوخدو قابمیز
 ئوزوموزیئنه صابون پیشیر ریک
 قوی هئچ اولماسین فزضاً قابمیز
 حزب الله یولو، دوزبه لن دوز دیر
 مضمحل اولسون کج احزابمیز
 بیزیم بابمیز مستضعفین در
 مستکبر ده گیل بیزیم بابمیز
 فرشین خابی تک ساغ سولایاتماز
 دوزونه یاتار بیزیم خابمیز
 بو یوخسوالاردان سوروشان لارا
 محشرده وارمی بیر جوابمیز؟
 بوگون صد امین اودوندان قاچاق
 الله اودونا، وارمی تابمیز؟
 ایرانین ارزی، خارجه گئتمز
 اسلام دیر بیزیم ارزی بمیز
 محاصره ی اقتصادی
 سیندیرار بیزیم اعتصابمیز
 امپریالیزمه باج و ثرنامه ریک
 باغلانیب داهما، بو حسابمیز
 دا بیزدن اونا، رعیت چیخماز
 مطمئن اولسون خان - اربابمیز

جوانلار! جهاد قولون چيرماين
 آباد اولاجاق هر خرابمیز
 کامپوترده، دوزلدنمهسک
 کامل اولاجاق اسطرلابمیز
 آواره لری باغریزا باسین
 مهاجر انصار دیر ثوابمیز
 دؤیونمه ده وار، سویونمه ده وار
 اولاجاق لابید اضطرابمیز
 (آیت الله مدنی) کیمی
 گون باتار سادا، وار مهتابمیز
 (آیت الله مشکینی) نکى نور
 آلا ر دعای مستجابمیز
 (رجائی) گتسه (خامنه ای) گلر
 مین کرت اولسون انتخابمیز
 انسان ساز مکتب هله ده دورور
 (گولوستان) کیمی وار (نصابمیز)
 (ملا محسن کاشی) اثری
 جنت باغی تک وار (ابوابمیز)
 منزوی اولموش شاعر لر یمیز
 (ظهیرالدین فاریابمیز)
 «شهریار» قووزا حیدر بابانی
 قوی آباد اولسون خشکنا بمیز

مجنون

«مجنونيله من مکتب عشق ایچره اوخوردیق
من مصحفی ختم ائتدیم، او (واللیل) ده قالدی»*
بیرگون ده ائشیتدیک که دوشوب چولره مجنون
(واللیل) اولوب وردی، جوانکن ده قوجالدی
بیرگون ده خبر گلدی که واللیسی ایله
جان وئردی، جهان ایچره یامان ولوله سالدی.
خرداد ۵۶ - شهریار

---

* بیت اول قدیمی و معروف است، من دوبیت جهت تکمیل اضافه کردم.

چا بالير اورك سینه مده

آینایا باخاندا گوردوم سقلیمه دن دوشوبدی
من که چوخ قوجالما میسام، بیلیمیریم نندن دوشوبدی
هنر اولساروح جواندیر، هله - هله دوشگون اولماز
اوندا که گوردون دوشوبسن، بونفیر بدن دوشوبدی
اورایا که سن گئدیرسن، قویولار آچیدی آغزین
شیطانین توری یاماندیر، هر گلیب-گئدن دوشوبدی
نه قدر باشین سلامت، ال - آیا قدا باشسیر اولماز
آیا غسا ده میر دوشنده، باشوا چدن دوشوبدی
قویودان که خلقه قازدین چیخا بیلمه سن سلامت
آدام اینجیدن بلایه، آدم اینجیدن دوشوبدی
چا بالير اورك سینه مده، باشی کسيلمیش تویوق تک
پیلله نی چیخاندا گوردوم سینه نفه دن دوشوبدی
سئر چه دن سیچاندا آر تیق توری بیز قوراندادوشمز
آمما شئر تورون قوراندایا کر گدن دوشوبدی

«شهریار» عدندن آیری، مرواری یثیم قالاندا
یمن جنوبی دنده، باخاسان عدن دو شوبدی*

---

* بوشعده آذربایجانین بیرائل ماهنسیندان الهام آلمیشدیر کی دئییر:
سقالیما دن دوشوب بیلمیرم ندن دوشوب

اویون اولدوق

ایتیمیز قورد اولالی، بیزده قایتدیق قویون اولدوق
ایت ایله قول-بویون اولدوق
ایت الیندن قایدیب، قوردادا بیرزاد بویون اولدوق
ایت ایله قول - بویون اولدوق
قوردوموز دیشلرینی هی قارا داشلاردا ایتیلندی
قویونوندا ایشی بیتدی
سون، سوخولدی سورویه، بیر سورونی سؤ کدی-داغیتدی
اکیلیب، ایت گئدیب ایتدی
بیزده باخدیق ایت ایله قورد آراسیندا اویون اولدوق
ایت ایله قول-بویون اولدوق.

«رطب وئريب تزهك آلدیق»

زمانه باخ كه نه پيس نسلى، ياخشى نسله قاتير
نه چكديريب اولاغ مادىانى، دوغدى قاطير
سودوك آتان ايت آتلميش بيزيم آتين بئلينه
سويا ياتان آت اولوب بختمىز، سوگوردى ياتير
دؤنوب چؤر كچى خانا، اولدى بير قاطير چى خانا
خمير طاغاردانه چيندير- قئيش! شاطير نه شاطير!
دئنده بو نه چورك دير؟ شاطير سؤيوش ده وئير
سؤيوش وئير كه داخى قالماسين خالاندا خاطير
بو اولدى بيزده تمدن! مثلى: «دوز يترده
بيزيم اولاغ گنده بيلمير شوخومدا شىلاق آتير»
رطب ساتيب آليروخ بيزده ائششگين تزهگين
آلان گؤرون نه آلير، بير باخين ساتان نه ساتير؟
بو تير - تىكاندا باتير اوخ كيمى منيم گؤزومه
داها حيات گؤزومه گونشده اولسا، باتير
نه ياخشى كه يئنى كروان آچاندا يوكلرينى
بيزيمكى يوكلرينى باغلايب چاتى له چاتير.

معلول یازیق نیله سین؟

ایتیر میشم کلفجه نین باشینی
تاپانمیرام اوزوگومون قاشینی
ماشین بیزی طبیعتدن آیریپ
میرده شیره وئریم بئله ماشینی
ناخوشلوقدا ، قوجالیقلا ال- بیر دیر
قویماز قوجا دولانندیرا باشینی
آغیز - بورون زینه وئریر چشمه تک
سیلنمیرم گؤزلریمین یاشینی
دوز قامتی چکن نقاش ، دونیانین
گؤزاوستونده ، اگری چکمیش قاشینی
یورولموشام ، بو دنیادان دویموشام
بیر آتایدیم ، بوکوللوگون داشینی
بیر گوز دامی قبیرده وئرسه ، کاسیب
چول - پالازین ییغیشدیریب ، داشینی

اويموش ملت هپروتدان آيلىب
 ييغيشديريب چرسيني ، ناشخاشيني
 جهاد گليب ، معلول يازيق نيله سين ؟
 نامرد مگر تك قويا يولداشيني
 عاشورا دير ، قوجا معلول باش ياران
 قان گورنده غيرت باشى قاشيني
 قانلا ، شهادت گوللرين سوارير
 آلميش اله توپلارين آبپاشيني
 (ارتش بيست ميليوني) تنظيم اولور
 شاه اسماعيل ، ييغير قيزيلباشيني
 جبهه داليندا باجى شيها چكىر
 شهيد ويرير جبهه ده قارداشيني
 شيطاندا ييغميش باشينا هر نه وار
 صدام لار تك اجامر - اوباشيني
 امريكانين قازانلارى ديب قاپيب
 قيژ قيرداجاق بوز باشيني ، آشيني
 مين ايل صبرين ، طوفانى وار داليندا
 نوح كه داها گيزله دنمز ياشيني
 فجر آچىلىب ، بلبل دوغور چاليلار
 غروب بوغور بايقوشلا خفاشيني
 نايب امام گليب ، كئچيب اختلاف
 اسلام تاپير ايتميش قارانداشيني

تفرقه‌نی جمع ائدير اصنافيميز
بۇر كچى باسیر باغرينا كفاشینی
وحدتمیز ، بیر قازاندا قاینادیر
نخودونی ، لپه سینی ، ماشینی
صنعت یئتیر (خود کفالیق) مرزینه
اوستا کار ائتمیش احتیاج ، ناشینی
«شهریار»ین مقصودییه زندانین
(اوتوز بیر) یاز ، اوخوموشام کاشینی.

او تایدان گلنه

وطندن آیری دوشن ائولادیم! قایت وطنه!
قایت کی، گؤزیولا تیکمیش آنان قایتدی سنه
آتان سنی ایتیریب، آختاریب، یئنه تاپدی
دئیر: «بالاسایق اول تاپدیغین ایتیرمه یئنه»
جواهری ایتنه نین دردینی، کیمه دئییه سن؟
یئنه تاپلسا، دئیین بس جواهری ایتنه
خزاندا او قارائئل بلبله دئدی: «قوی گئت!»
گل ایله قالدی گؤروش، ئولمه سک، گؤی اوت بیتنه
گوی اوت بیتیب، گل آچیب، یاز گلیب، اوخور قازالاق
قیشی چیخاردیب اوشاقلار، قاچیرلاچای - چمنه
سنین تانیشلاریوین چوخلاری قاباقد اگئدیب
دالی قالان ائله بیر تکجه منحصردی منه
سنه تانیس قالان اولسامنیم کیمی قوجالار
جوان ساسن گئدن ایللرده، کرپه بیر اتنه
گل اکمه دن قوجا باغبان! بو کولسه بئل، نه غمون؟
دالینجا رحمت اوخورلار، بو گللری اکنه

منیم ده قدریمی بیل، گول باشین تیکان ساخلار
جانین دا، تا دیری سن احتیاجی واربدنه
آدین نه قویسا قویوب، شیطانمیدیر بو گده
«سادیسمی» وار، نه دده خر جینه گلیر نه نه
اجنه تک تمیز انسانلاری کسب، بیچدی
بیزیم جزیره میزی، قویدی خالی ازسکنه
او آلهین دانیب، ئوز نفسینه ترحمی یوخ
دئسن ده بونهدی او غلوم؟ دئیهر: «عمی سنه نه!»
او تایلیلار او توران یئرده «شهریار» غزلی
او خونسادا، ائله بیل مشک یوللوسان ختنه.

آللاه و عددهسى!

قوى بو انقلاب، سئل كيمى آخسین،
گوى گور و الداسین، ایلدیریم شاخسین.
مستضعفین قوی، حقه چاتار کن،
اسلام باید اقیسن، داغلارا تاخسین.
مظلومون آهی، قوی آلاوچکيب -
ظلمی ریشه دن، یان دیریب - یاخسین.
آلاه سفره سی، آچیق اولارمی؟
بیر عده یثسین، بیر عده باخسین!؟

صابرين خوروزى

صبح خياليله، خوروز لاندی کن
من ده (هوپوپ) تک بیر آغیز بانلادیم
قالمادی سالم منه ده قول - قاناد
بانلاماغین من ده دادین آنلادیم

جوجه لریم گلمه دیلر باغریما
آغرینی آلدیم یانیمما ، یانلادیم
باخ نئجه حیوان ائله ییرلر منی ؟
من نئجه بو حیوانی ، انسانلادیم ؟
عاقل اولوب ، عقل منی دانلادی
عاشق اولوب من ده اونسی دانلادیم

«ال آتیب آلاسه اته گین دوت» دئدی
گؤر نئجه مشکل لری آسانلادیم

تهـرانى ، دجال منه تبریزلهدى
من ده گلیب ، تبریزی تهرانلادیم !
قاپـ قارا ظلمت گئجه نی سیزلاییب
صبحه قدر سورساتی سهمازلادیم .
خلقی اویاتدیم بوسینیق قلبله ـ
آللاها شیطانلاری ، شیطانلادیم
کفر ، مسلمانلاری کفرله دی
من ده دئدیم : کفری مسلمانلادیم !
شکر اولا ، من ایسته‌میشم ظلمدن ـ
بیر پارا ظالملاری پئشمانلادیم
باخ که خوروزتک ، آچیلاندا سحر
من ده آچیق سسله قوچاق بانلادیم

انس و جن

بار آلهه سن بيزه وئر بو شياطين دن نجات
انسانين نسلين كسيب ، وئرانسه بوجين دن نجات
بيزدن آنجاق بير قاليرسا، شيطان آرتيب مین دوغوب
هانسی رؤیاده گؤروم من ، بير تاپا مین دن نجات
بئش مین ایلدير بوسلاطينه گرفتار اولموشوق
دين ده گلدی، تاپمادیق بيز بوسلاطين دن نجات
بير يالانچی دين ده اولموش شيطانين بير مهره سی
دوغرو بيردين وئر بيزه، وئر بويالان ديندن نجات
هر دعا شيطان ائدير ، دنيا اونا آمین دئير
قوی دعا قالسين، بيزه سن وئر بو آمین دن نجات
ارسینسی تدیر لرین گوودوشلاریندا اویناير
کیمدی بو گوودوشلارا وئرسین بو ارسیندن نجات
يا کرم قيل ، کینلی شيطانين اليندن آل بيزی
يا که شيطانين اوزون وئر بيرجه بو کین دن نجات

أولدورور خلقى، سورا ختمين توتوب ياسين اوخور
بار آلهـا خلقه وئربو حقه ياسين دن نجات
دينه قارشى (بابكى - افشيني) بير دكان ائديب
بار آلهـا دينه ، بو بابكدن ، افشين دن نجات
(ويسورامين) تك بيزى رسواى خاص و عام ائديب
ويسده اولساق ، يوزه يارب بو رامين دن نجات
شوروى دن ده نجات اومدوق كه بير خير اولمادى
اولماسا، چاى صانديغندا قوى گله چين دن نجات
من تويوق تك ، اوز نينيمده دوستاغام ايللر بويى
بير خوروز يوللا تاپام من بلكه بونيندن نجات
«شهريار»ين داعزيزيم بير توتارلى آهى وار
دشمنى اهريمن اولسون ، تاپماز آهيندن نجات.

آلاله بویاغی

اسلام اویاتدی خلقی، باشین قاوزایان قاچیر
شیطان باجارمادی که یاتانلار اویانماسین
هر رنگی آت، فقط بویان آلاله بویاغینه
هر آلدان بویاخلارا قلبین بویانماسین
خلقین گوزین اویاردی شاهین میرغضبیری
قوی بیر اویولسون ئوز گوزی تا گوز اویانماسین
تبلیغ او پایه ده گرك اولسون که مدعی
بیر نقطه سینده ضعفینه بارماخ قویانماسین
الفاظی محکم اتمه لی، معنای چوخ لطیف
سوزلر گرك سوغاندیس، هر کس سویانماسین
آما گنججه نمازدا قیلیرسان، یاواشجا قیل
قوی زحمتیله هوشلانان اولسا، اویانماسین
آغزوندا دادلی سوزلریوی سن ده شهریار
ایله پیشیر که خلق دادیندان دویانماسین.

[بدو آت]

بدو مینوب، آی بدو بسلینلر
بدو دا نشانه نئچه گر کدی
فینخیروب، چینخیروب، جوب شیغیاندا
جیران تک توللانوب گئچه گر کدی
اوزاق قارالتیسی قاریشقادیسا
قولاخلار شاخلانوب سئچه گر کدی
دیر ناغی آلتیندا داش - قوم، داغ - دره
دوشنوب یوموشاخ کئچه گر کدی
سلیقه لی پتک سلاخلیان دیر
منیم ده [شان] بالیم بئچه گر کدی

قافقازلی قارداشلار ایله گوروش

ای صفاسین اونود مایان قافقاز
گلمیشم ذوق آلام مراقیندان
غیرتی جوشغون اولمایان نه بیلیر
کی نه لر چکمیشم فراقیندان.

قوی گلیم بیر قوجاقلاشیب ئوپوشک
بیر چکک روزگار الیندن داد
تانرینین شکر ائدهک جلالنه کی
بو قدر لیکجه اولموشوق آزاد

او خوروق بیز سیزین ترانه لری
یادگار عمرلردن ، ایللردن
با کینین سوز - سوی، حکایه لری
دوشمز ایللر دورونجا دیللردن

سازیمین غملى سیمارینده منیم
باکینین باشقابیر ترانهسی وار
سینهمین دار خرابه سینده درین
بوجواهرلرین خزانه سی وار

من سیزین شانلی قهرمانلاریزی
سوزلریمده همیشه یاد ائدهرم
ظلمه قارشی قیلینج سوزوم کسگین
قهرمانلار کیمی جهاد ائدهرم

سن کیمی قارداش ئوز قارینداشینى
آتمایب ، ئوزگه کیمسه دوتمایاجاق
قوجا تبریزده یوزمین ایل کئچسه
باکی قارداشلارین اونودمایاجاق

گون اوگوندور کی حق یولون دوزلر
اوندا بیزده دوزی دوزه قوشاریق
آیرانماز اوگون بیزی شمشیر
ابدی وصل ایچون قوجا قلاشاریق

راحیمین، رستمین الین سیخماق
منه دنیا بویونجا عزتی وار

قوجاليقدا بو عزتي تا پماق
بیر جو انلیق قدرجه لذتی وار

دیلمیز ، قانیمیز بیر اولدیقددا
قیرماق اولماز بو عهد و پیمانی
خلقیله عهدی محکم ایتماقدا
بوشلیه بیلمه ریک بو ایمانی

گلمیشیک دوغما یوردوموز باکییا
قوی بو تاریخده افتخار اولسون
شهر یاردان دا بو افقرده
بوسینیق نغمه یادگار اولسون.

نئجه كئچدى [عمر ون]؟

بیر اوشاقلیقدا خوش اولدوم، اودایئر- گوی قاجاراق
قوش کیمی داغلار اوچوب، یئل کیمی باغلار کئچدی
صونرا، بیردن قاطار آلتیندا قالیب، اوستومدن
دئییه بیلیم نه قدر سئل کیمی، داغلار کئچدی
أوره گیمدن خبر آلسان: «نئجه کئچدی عمر ون؟»
گؤز یاشیملار یازاجاق: «من گونوم آغلار کئچدی»

عزیزه

نه ظریف بیر گلین عزیزه سنی
منه لایق تاری یاراتمیشدی
بیر ظریف روحه بیر ظریف جسمی
ازدواج قدرتیله قاتمیشدی
عشقمین بلبللی، سنی دوتموش
هرنه دنیاده گل وار، آتمیشدی
سانکی دوستاق ایکن من آزاد دیم
ائله عشقون منی یاهاتمیشدی
سؤیدوگیم سانکی هم نفس اولالی
قفسیمدن منی چیخارتمیشدی
جنت اتمیش منیم جهنمی می
یانماسین، یاخماسین آزاتمیشدی
قاراگون قارقاسی قوناندا، منیم
آغگونوم وارسادا، قاراتمیشدی
آدی باتمیش اجل گلنده بیزه
من آییم چخدی، گونده باتمیشدی

سار ایب گون، شافاخدا قان چناغین
 قورخودان تیره ییب، جالاتمیشدی
 قارا بایقوش، چالاندا آق قوشومی
 زعفران تک منی ساراتمیشدی
 کورقضا ئوز یولون گئدن وقتہ
 چاره نین یوللارین داراتمیشدی
 نه قدر اوغدوم آچمادین گؤزیوی
 گؤز سکوت ابدله یاتمیشدی
 او آلاگؤز اویانمادی، کی منیم
 بختیمی مین کره اویاتمیشدی
 داها کیپرک لرون اولوب نشتر
 یارامین کؤز مه سین قاناتمیشدی
 سن، نه یاخشی ائشیتمه دون، بالالار
 آناوای ناله سین اوجاتمیشدی
 سنی وئردیم «بهشت زهرایه»
 منه مولا الین اوزاتمیشدی
 اوره گی دوغرانان آنان مهلهدی
 دنیا زهرین اونا یالاتمیشدی
 سن باهار ائتدیگون چمنده، خزان
 هر نه گل - غنچه وار سوزاتمیشدی
 نه یامان یئرده کؤچدی کروانمیز؟
 نه یئین یوک - یاپین دا چاتمیشدی

قبرخا سن يئتمه دون، جوان گئتدون
من گئديديم كى يئدديم آتميشدى
قوجا وقتيمده بو قارا بختيم
منى قول تك بلايه ساتميشدى

عزیزه جان

دردین اولموش منه بیر سمیلی خنجر یاراسی،
فکره گئتدی کجه یارام گون به گون آرتیق ئشیلیر.
گوز یاشیم قازلا قاریشمیش، اوره گیم گو گنمه ده،
بیر بیلیدین ایچریمده نه چیبانلار دئشیلیر.

عزیزیم دویمادیم سندن،
نه تز مندن دو یوب گئتدین.
اجل گلجک بو غربتده،
منی یالقیز قویوب گئتدین.

طوی، یاس اول، گلین گئتدی
قول، شیل اول، الین گئتدی.
وور باشا، یازیق باغوان،
باغ سولوب، گلین گئتدی.

يالقيز غريب!

عزيزيم! دويماديم سندن،
نه تئز مندن دويوب گئتدين؟
اجل گلجك، بو غربتده،
منى يالقيز قويوب گئتدين!

هلال محرم

محرم دیر ، خانم زینب عزا سی
بیزی سسلیر حسینین کربلا سی
یولی باغلی قالیب دشمن الینده
داها زوارینین یوق سس- صداسی
(بوگون کرب بلا ویران اولوب دیر)
(حسین اوز قانینا غلطان اولوب دیر)
چاغیر شاه نجف گلکسین هرایه
جهادیلله آچاق یول کربلا یه
علی نین ذوالفقاری داده چاتسین
حسین قربانلاری گلکسین منایه
(بوگون کرب بلا ویران اولوب دیر)
(حسین اوز قانینا غلطان اولوب دیر)
جهاد میدانی دیر ، ملت دایانسین
مسلمان خواب غفلتدن اویانسین
اوجالسین نعره الله اکبر
گرك کافر جهنم ایچره یانسین

(بوگون کرب بلا ویران اولوب دیر)

(حسین اوز قانینا غلطان اولوب دیر)

گلیب غیرت گونی ، همت زمانسی

اوجالداق باشدا آذربایجانسی

گئده ک صدام کافرله جهاده

بیخاق بو بی مروت ائو ییخانسی

(بوگون کرب بلا ویران اولوب دیر)

(حسین اوز قانینا غلطان اولوب دیر)

حسین زواری نین قورتاردی صبری

قیراق بو قوردلاری، کافتاری ، بیری

آچاق یول کربلایه ، کاظمینه

چکک آغوشه او شش گوشه قبری

(بوگون کرب بلا ویران اولوب دیر)

(حسین اوز قانینا غلطان اولوب دیر)

گرک دین اولماسا، دنیانی آتماق

شرف ، عزتلی بیر دنیا یاراتماق

سعادت دیر حسین قربانلاری تک

شهادتله لقاء الله چاتماق

(بوگون کرب بلا ویران اولوب دیر)

(حسین اوز قانینا غلطان اولوب دیر)

مسلمان صف چكيب دعوايه گلسين
چاغير عباسى تاسوعايه گلسين
قىزى زينب اوزى صاحب عزادير
چاغير زهرانى عاشورايه گلسين
(بوگون كرب بلا ويران اولوب دير)
(حسين اوز قانينا غلطان اولوب دير)

آنا! اوغلون شهيد اولدى ، مبارك
شهادتله سعيد اولدى ، مبارك
اميد جتئين تاپدين ، دا سندن
جهنم نا اميد اولدى ، مبارك
(بئله طوى كيم گؤروب دنياده قاسم)
(طوى ياسه دؤنن شهزاده قاسم)

آنا ! اوغلون على اكبر فداسى
طوى قاسم كيمي اولموش عزاسى
دوروب جنت قاپوسيندا گؤزتلير
كه گلسينلر آناسى له ، آتاسى
(بئله طوى كيم گؤروب دونياده قاسم)
(طوى ياسه دؤنن شهزاده قاسم)

تضمین

«حسینہ یر لئر آغلار، گویلر آغلار
بتول و مرتضیٰ، پیغمبر آغلار،
(دلریش)

حسینون نوحه سین (دلریش) یازندا
مسلمان سهدیر که کافر آغلار
کور اولمیش گؤزلرین قاندوتدی شمرین
که گورسون اوزالینده خنجر آغلار
حسینون کؤینگی زهرا الینده
چکر قیحا قیامت، محشر آغلار
آناندا حرمله اوخ کربلا ده
گؤریدین دشمن آغلار، لشکر آغلار
قوجاغیندا، گؤریدین ام لایلا
آلیب نعلش علی اکبر آغلار
رباب، نیسگیل دؤشونده سود گؤرنده
علی اصغری یاد ایلر آغلار

باشيندا كاكل اكبر هـ واسى
يل آغلار، سنبل آغلار، عنبر آغلار
يازاندا آل طه نوحه سين من
قلم گوردوم سيز يلدار ، دفتر آغلار
على، شقق القمر، محراب تيليت قان
قولاق وئر، مسجد اوخشار منبر آغلار
عليدن، شهر يار، سن بير اشاره
قوجاقلار قبرى، مالك اشتر آغلار
تبرير ۲۶-۲-۱۳۵۸

خان ننه

خان ننه، هاپاندا قالدين
بئله باشيوا دولانيم
نئجه من سنى ايتيرديم!
داسنين تايين تاپيلماز

سن اولن گون، عمه گلدی
منی گندی آیری کنده
من اوشاق، نه آنلیایدیم؟
باشیمی قاتیب اوشاقلار
نئچه گون من اوردا قالدیم.

قایدیب گلنده، باخدیم
یئریوی ییغیشدیریبلار
نه اوزون، و نه یئرین وار

«هانی خان ننه م؟» سورو شدوم
دئدیله که : خان ننه نی
آپاریبلا کر بلایه

که شفاسین اوردان آلسین
سفری اوزون سفر دیر
بیر ایکی ایل چکر گلینجه

نئجه آغلارام، یانیخلی
نئچه گون ائله چیغیردیم
که سسیم، سینم تو تولدی

او ، من اولما سام یانیندا
أوزی هئچ یثره گئد نمر
بو سفر نولوبدی، من سیز
أوزی، تک قویوب گئدیدی؟

هامیدان آجیخ ائدر کن
هامیا آجیخلی باخدیم
سونرا باشلادیم که: من ده
گئدیرم اونون دالینجا

دڻديلر : سنين کي تئز دير
امامين مزارى اوسته۔
اوشاغي آپارماق اولماز
سن اوخى، قر آنى تئز چيخ
سن اونى چيخينجا بلکه
گله خان ننه سفردن

تله سيك، راوانلاما قدا
اوخويوب قر آنى چيخديم
که يازيم سنه: گل ايندى
داها چيخميشام قر آنى
منه سوقت آل گلنده
آما هر کاغذ يازاندا
آقامين گؤزى دولاردى
سنده کى گليب چيخمادين
نئچه ايل بو انتظارلا
گونى، هفته نى سا يارديم
تا ياواش - ياواش گؤز آچديم
آنلاديم که ، سن اولوبسن!

بيله بيلاميه هنوزدا
اوره گيمده بير ايتيك وار

گۆزوم آختارار همیشه
نه یامانندی بو ایتیکلر

خان ننه جانیم، نولیدی
سنی بیرده من تا پایدیم
او آیاقلار اوسته، بیرده
دۆشه نیب بیر آغلا یایدیم
قولی حلقه سالمیش ایپ تک
او آیاغی باغلی یایدیم
که داها گئدنیمه ایدین

گئجه لر یاتاندا، سن ده
منی قوینووا آلاردین
نئجه باغریوا باساردین
قولون اوسته گاه سالاردین

آخی دنیانی آتارکن
ایکی میز شیرین یاتاردیق
یوخودا (لولئی) آتارکن
سنی من بلشدیردیم
گئجه لی، سوقیز دیراردین
أوزیوی تمیزلیه ردین

گنهده منى اۇپردىن
هئىچ منە آجىخلامازدىن

ساواشان منە كىم اولسون
سن منە هاوار دوراردىن
منى، سن انام دۇينده
قاپىب آرادان چىخاردىن

ائله اىستىلىك او اىستك
داها كىمسەده اولورمى؟
اوره گىم دئىير كه : يوق - يوق
او دهرىن صفالى اىستكك
منىم او عزيز ليگىم تك
سنيله گئدىب، تو كندى

خان ننه ، اوزون دئىيردىن
كه : سنه بهشتده، الله
وئره جك نه اىستورسن
بو سؤزون يادىندا قالسىن
منه قولىنى وئرىب سن

ائله بىرگونوم اولورسا

بیلیسن نه ایسته رم من؟
سؤزیمه درست قولاخ وئر :
(سن ایلن اوشاخلیق عهدین)

خان ننه *آمان، نولیدی
بیر اوشا خلیغی تاپایدیم
بیر ده من سنه چاتاایدیم
سنیلن قوجاقلاشایدیم
سنیلن بیر آغلاشایدیم
یئنیدن اوشاق اولور کن
قوجاغوندا بیر یاتاایدیم
اٹله بیر بهشت اولورسا
داها من ئوز آلاهمیمدان
باشقا بیر شئی ایستمزدیم

تبریز - شهریار درهفتاد سالگی
فروردین ۵۵

✽ خان ننه - خانیم ننه نین مخفی دیر. بوردا شاعر اوز بؤیوک ننه سی بیگم
خانیمی خطاب ائتمیشدیر.

سازلی شاعریمیز «خازن» یین روحنه تقدیم

سیزیلدار سینهمین سازی (درآمد) ایلهرم (شوری)
(چوبانیم) سنده (سلمک) له سیزیلدات تار طنپوری
(حسینی) کاکلین (عداری) گئتدی، نظمی نثر اولموش
چاغیر (شهناز) ینی، منظوم ائدهک بوشعر منشوری
(شکسته) قدی (آذربایجان) - (دلکش) له قیلسون (راست)
(عراقی) - (راک) دن ائدیر فروزدا، باغلا (ماهوری)
چال اول (چارگاه) ایله (زابل)، (مخالف) وارسا (مغلوب) ائت
(حصار) ایچره داریخدیم، قوی دارا چکسینله (منصوری)
سازوندا، سیملرین اول تار زلفون تک اولوب ناجور
داراخ، مضرابه جور ائت، بلکه جور ائتسین بو ناجوری
سیزیلدات (دشتی) و (سارنگی) - (ترک - افشار) کیمی نی ده
(بیات کردی) چال، سون (اصفهان) کوک ایله سنتوری
(رهاب) ایله (نوا) دن پنجه قوی (راس پنجهگاه) اوسته
(مرکبخوان) ائدیر محشر، قوی اسرافیل چالا صوری
(قاراباغیم) چیخیب الدن (سه گاهیم) قوی (یتیم) اولسون
ایگیت لار یوردوسا بیرگون اوجالسون طبل - شیپوری
(همایون) دستگاه اولسان سازیندا «شهریار» یاد ائت
کی ملت شاعری خازن بیزه یازمیش بو دستوری.

فخریه ئولومی

سعیدین وای سسی گلدی، اوجاق سؤندی، چیراغ ئولدی
بیزیم فخریه میز ئولسه، چمنلر سولدی، باغ ئولدی
سعید اگلنجه لر قورموش، بوشهره دیل - داماغ وئرمیش
سعید ئولسه دئیین اگلنجه کوچدی، دیل - داماغ ئولدی
سعیدین ختمینه گئتمک، بو آسانلیقداکى اولماز
دیزیمده قوتیم قورتاردی، ال یاتدی، ایاق ئولدی
او بیر اوغلانیدی، یاس مجلسینه وارد اولسایدی
گؤرردین طوی دو تولدی، گوللر آچدی، قاش - قاباغ ئولدی
بیزی بیر عمر گولدوردی، دؤنوب آخیرده آغلالتدی
دئیین گؤزلر سولانسین، باغمیز یاندى، بولاغ ئولدی
گؤزوم قائمیشدی یوللارداكى، بیر گل سین اوزوم گولسون
قارا بختیم کتاب آچجاق، قره گؤرسندی، آغ ئولدی
سعیدین غصه سی یاددان چیخارتدی هر نه ماتم وار
بو درد و داغ گلجک هر نه وارسا درد و داغ ئولدی
بو ایل بیز انتظاردایدوق کی تبریزه قوناخ گل سین
خبر گلدی کی: قیزلاروز قراگئیسین، قوناغ ئولدی!

هنرمند ئولمه ميش بير باخ هنر باغيندا طوفان دور
 آغاجلار سيندى، ياپراخلار سارالدى، قول - بوداغ ئولدى
 نه تىك تبريزين، آذربايجانين فخرى (فخرىه)
 گنديب ائلدن اوزاق دوشدى، عزيز لردن ايراغ ئولدى
 گلن اولسايدى تهراندان، گلردى سس - سوراغ اوندان
 داخى بوندان سورا او ماما، كى سس باتدى، سوراغ ئولدى
 يىزى باش سىز قويوب گئتدون دئير لىر يار ويولداشلار:
 نيه بو بى وفا چيخدى؟ نيه بيزدن قاباغ ئولدى؟
 سنه ئولمك ياراشمير، خلقى آغلتما، ديريل قوى گل
 گوڭراخ بىردن گنه گولمك ديريلدى، آغلاماغ ئولدى
 من ئولموشدوم نئچه ايلار بويى، سن ساغدين امما
 اوزومده قالميشام حيران، ئولن ديرچلدى، ساغ ئولدى
 لطايف سويله مكنى فنيندن ايندى بير نبوغ ايتدى
 محافل گرم قيلماخ صنعتيندن بير اوجاغ ئولدى
 اوجور كسگين مهارت بيرده دوغماز، بيرده دوغرولماز
 قمه - قداره قطلندى، قيليج سيندى، پيچاق ئولدى
 طبيعت كوچدى سنسيز «شهر يار» ين داغلى طبعيندن
 دومان قاواندى، جنگل ايتدى، دريا باتدى، داغ ئولدى*

مهر ۴۴

---

* علاوه بيت: فلان خرپول دا مردار اولمايش دباغ گونى دوزلار
 يازون اعلاننى ميدان چايندا بير الاغ ئولدى.

بیاد دوست دیرینم محمدعلی محزون

محزون دا او نازلی کیشیلردن بیریسیدی
ذوقینده غزل، سان که غزالین سوروسیدی
من یاغ دریسی تک اونى اول دولو گؤردیم
صوندا یاغی سوز میشدی، قالان بیر دریسیدی
محزون بیر آوج توپراغیدی دوست آیاغیندا
فرق ایلمیوب بو اولوسی، او دیریسیدی
شاعر دئدیگون دریادا مرواریه بنزر
مرواری چوخی ریزهدی، محزون ایریسیدی
تبریز - خرداد - ۶۶ شهریار

دان اولدوزودا باتدی

ننه قیز عم قیزینین وای خبری چاتدی منه* ،
کت گۆزومده ائله بیل تیتره دی، دام – داش اوشدی.
اوبیزیم کروانا، دان اولدوزو حکمونده ایمیش،
اودا باتدی کی دایانما، داها کروان کؤشدی.
او گۆز للیک کی گۆروردو ک هامی «حیدر بابا» دا،
بو گۆز لرله ئولوب، گوزیاشی گۆزدن دوشدی
سانکی بیر کۆرپونون اوستونده دوروبسان، باخيسان
اوزقویوب آخیرته، سئل کیمی ائللار گئمشدی
ننه قیز عم قیزی نین گۆز لری «حیدر بابا» دا
قوجالیب، ئولمه سینه بیر ابدی قارقیشدی
«شهر یار» ین دا، او منظومه ده، کسگین قلمی
گوله، یای – یاز، تیکاناسانکی کولک دیر، قیشدی

* ننه قیز عم قیزی: حیدر بابا دا آدی آپاریلان گۆزل، وایری گۆز بیر قادین
ایمیش، بورادا شاعر اونون ئولومونه اشاره ائدیر.

آقا میر صادقین خیراتی

آتامیز یوردیدی گاهدان گلیب احسان وئریریک،
جان چتین وئرمریک انشالا که آسان وئریریک.
اذان اولجاق قاچاراق صفده دوروب سان وئریریک.
میر ابوالفضل ائدیپ احسان بیزی کنده گیتیریب،
شهریار کنندی تاپیب، کندلیسین اما ایتیریب.

ئوزی کسمیش شیشکی، هم بیشیریب، هم دوشوروب،
پلویندا داداشی محسن عموغلی بیشیریب.
سفره ده قوش تک اوشاقلار دنی بیربیر دوشوروب،
قیتلیق اولماز داها بوردا قبول اولسون احسان،
چیق مصلايه، چاغیر آلاهی، گلسین نیسان.

منیم الهامیله بوردا قونوشوب دیل- دوداغیم،
قرآنا، حافظه بوردا آچلیب گوز - قولاغیم.
من ده موساکیمی، حیدر بادییر طور داغیم،

بوردا کشف اولدی که حقدن نه کرامات اولاجاق،
نئچه شطرنج که شاهلار هامیسی مات اولاجاق.

بو بیزیم کند اولایلسه، هانی بس عمه لریم؟
عمه ده دورسا، دییر بس هانی اولادیم، اریم؟
نوله ردن ده قالان اولسا، هاچان وار خبریم؟
داغیلیب، کیم نه بیلیم، تولدی یا قالدی نره ده
جانی چیخیمیش او شاغین هر برینین بیر دره ده.

بیر زیور عمقیزنین اوغلی حاجی مجتباوار،
حاج صادیقلی دئیلین بیر حاجعلو علی (آقا) وار،
بیرده میرزمدین اوغلی هله لیک باخجاداوار،
قوجالیب، اماگنه بیر قارا باغی او خودی،
قاریلار تک تئشیسین بیر اییریب، بیر تو خودی.

هانی ملا ابراهیمون درسی، هانی تایی- توشلار؟
شیخ الاسلام هانی، یوردوندا او خور بایقوشلار!
کیم دئیردی که مسلمان گاویری آلقیشلار؟
بابیه، بالشویکه گورنه گرفتار اولدیق،
باشیب هر نجهسه، گور نئجه مردار اولدیق.

قلعه لردار باداغیق، سرباز تولوب، سنگری بوش،
دییریلردن ده داخلی یاغ اریبیدیر، دری بوش.

شهر یار کنده گلیب، کند اوشاقینین یئری بوش،
بیز گورنلر هامی گئتمیش، هامی ایتمیش باتمیش،
هامیسی ایشله ییب، آخرده یورولموش یاتمیش.

کیمدی من تک باغیر انلار سسینه سس وئرسین؟
دنیا بیزله آتیشیر، کیمدی آتیش بس وئرسین؟
گرگ آلاهی وئره، اولماز بونی هر کس وئرسین.
هامی گئتمیش، داخی اول قافله دن بیر کس یوق،
زینقرولاردا دوشوب ولوله دن، بیرسس یوق.

هانى اول مرد آتالار، مردى بئجردن آنالار؟
هانى اول نازلى گلینلر، اوحیالی صونالار؟
هانى اول سودلی اینکلر، آلاگوزلی دانالار؟
(چون شود عصر (قوقوش) زانهمه قسمت نبود
نمود خیر در آن خانه که عصمت نبود).

اوندا هر کس بیزه باخسایدی دئیردی گاویریخ،
گاویرین شرینی ایندی باشیمیزداق ساویریخ،
قاویریدی اوییزی، بیز اونی آنجاق قاویریخ،
بئله گئتسه، ائده جک مهدی موعود ظهور،
دین گرگ غالب وقاهر اولا، کافر مقهور.

مجلسین احسانی آمیز صادقین خیراتیدیر،
بومحالین چراغی خشگنابین ساداتیدیر،
ایندی میداندا قالان تکجه حسین آتی دیر،
مستجاب اولدی بیزیم قرنده شیطان دعاسی.
خشگنابی داغیدی ایلهدی بایقوش یوواسی.

آرزی گوز قالمیش ایدیم ئوز آتایوردوم وطنه،
یاندی - قیندی وئریر ایندی آتایوردوم دامنه،
حیوانات قصه سیدیر دنیا، (کلبله - دمنه)،
تاکیم آخرده بیر آز قاوزانیب انسان اولاجاق،
آزی انساندا اولورسا، چوخی حیوان اولاجاق.

ایندی غم - غصه نین آغزین دا گرک باغلیاسان،
غم آغز آچسا گرک اوخشایاسان، آغلیاسان،
نهیه لازم بو قدر خلق اوره گین داغلیاسان،
بیر دعا ایله که خلقین اوره گی شاد اولسون،
دنیا مخروبه دیسه، آخرت آباد اولسون.

تبریز - شب یکشنبه اول مهرماه ۱۳۶۳ شمسی

عمو اوغلو مېر ابو الفضل

ماشينين خمسينا ، حيدر بابانين تنزىلینه
مير ابو الفضل گتيرميش منى ، اوز منزلينه
تسليم اولدوم سؤزونه، چاره ندير؟ تاكسى چيدير
گؤردوم آرتيق دانيشيم ، ال آتاجاق هندينه
بیر مثل وار كه ، قوناق قارداشا دستور وئريليب :
«بیر تعارف له دوش آتدان، آتى باغلا ديلينه»
منى قويموش ماشينا ، يول اوزونى سوردو كچه
هى آليب ، دن - دؤنشى آرتيق قالاييب زنبيلينه
خشگناب سيدى نين امرى قوناقسىز كئچمز
قوناغين بوردا گرك قارنى يئمكدن دهينه
بیر قوناقدا گتيريب چوخدا عزيز، اوزباجيسى
(جلیله عمقیزی) ، دن دوشموش اونوندا تئلینه
جلیله عمقیزی دا ، قارداشى نین لاپ تایی دیر
مهربان ، سانكى بیر آلما یاریدان دوز بؤلینه
یاخشی بیر منزلی وار، صحنی گؤزل، یوردودا بول
باخ آغاجلارینا ، باخ قوشلارینا ، باخ گؤلینه

خانیمی تازه گلین دیر آدی «مریم خانم»
طوی توتوب کت سیاقی ، آلمادا آتمیش گلینه
تازه ائو ، تازه گلین له بیر ایشیقلا نمدادیر
چیلچراخدیر که وئریب زینت ائوین قندیلینه

واردی اول خانیمیندان ایکی نازلی اوشاقی
باخ پری پرویزی تک ، سن گولونه ، بولبولینه
بیری «پروین» دی که دانشگاهی وار ، آیلغی وار
یئنی بیر قیز ، متجدد ، الی وورموش بئلینه
بیری «پرویز» که دبیرستانی نصفه یئتیریب
اودا انشالالا گرك جوهر ذاتی بیلینه

بوعموغلی، شوکور آلاسه، حلال دیر چؤرگی
مخلصم منده بونون ساده قوبول - منقلینه
زحمتیله قازانیب تاکیسی وار ، شخصی سی وار
دوزیولا صرف ائله ییب هر نه که گلیمیش الینه
دونبلندوز بیر آدم دیر ، ایکی دنیا سی دا وار
کلمه ییب اگری - یالان سؤز ، بو جوانین دلیینه
«شهریار» شعریدی بو ، یاز اوره گه قوی قالسین
اوره گونده یازیلان سؤز ، داگر کمز سیلینه*

* شاعر بوشعری ۱۳۵۳ ده تهراندا اوز عم اوغلو سومیر ابوالفضل صادقی
ایچون یازمیشدیر.

قارداشیمین مزاری

داش نه بیلیر من بلالی باشیم وار
بو قبر اوسته آخان بیر گوز یاشیم وار
آرزی - گورزی تاریخچه سیندن قالان
بوردا آنجاق بیر یازیلی داشیم وار
فاتحه نی اونو تمایون که بوردا
منیم ده بیر یارالی قارداشیم وار.

قارداشېم سلېمان رستمە اتحاق

شەھرىارېن مەكتەبى

بېزى ياندىرېر، يامان آيرىلىق   بودارىخدىران دومان آيرىلىق
باشا ساوورېر سامان آيرىلىق   آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

بېرگۆزون آچار، بېرگۆزون يومار   آرازى سرىن گۆردىكدە اومار
خزرى دەرېن كۆردو كجە جومار   قان درياسىنا جومان آيرىلىق

آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

آرازىم وورسون باش، داشدان داشا   گۆز ياشى گر كك باشلاردان آشا
نەجە ياداولسون، قارداش-قارداشا   نە دىن قانېر، نە ايمان آيرىلىق

آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

گۆلېرىن، گونون-آينىن گىزلەدېر   اولدوز آخدىرېر، سايىن گىزلەدېر
اوخونى آتېر، يايىن گىزلەدېر   قدىمى ائدىب كمان آيرىلىق

آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

آيرىلىق گلە، بىر كىرم قىلا   بىرنىچە گونىدە، بىزدن آيرىلا
غمىدە بىر بىزتكە سوواسورىلا   ھانى بىر بىلەگومان آيرىلىق
آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

دېدىم آيرىلىق، قىناما منى   سنى گۆرموشم ائللر دشمنى
يوزمىن كىرە دە سىناسام سنى   ھىمان آيرىلىق، ھىمان آيرىلىق
آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

آمانسىز گۆزون يومان آيرىلىق   جان جىزلىقندىن اومان آيرىلىق
نە غىملى بازار (رومان) آيرىلىق   دىللەرە سالان دومان آيرىلىق
آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

سنى اونود ساندا (سلىمان) منى   اونودمىاجاق «شەرىار» سنى
يازگلەر، بولبول قاپسار چمنى   ايندىلىك سەوسونزمان آيرىلىق
آمان آيرىلىق، آمان آيرىلىق

قارداشیم سلیمان رستمه

گون چیرتلادی گوزقاماشدی   آراز منله خوشانلاشدی
عشقیم آباق یالین قاشدی   سسین گلدی سلیمانیم
سنه قربان منیم جانیم
من ئولموشم ، آغلیان یوخ   گوزلریمی باغلیان یوخ
بیر اود یاخیب داغلیان یوخ   سویوق بیزی کیریدیدی
شاختا بیزی قورودوبدی
نفتیمیزی باسدیریر لار   ملته قان قوسدورور لار
بیر عده یه قیسدیریر لار   قالان قالیر ، آج بهسوسوز
جواندیسا ، آجدی ، قودوز
قیرخ ایلدی کی دوستاغام من   قارالار ایچره آغام من
دئییرسن بس کی ساغام من؟   باغیرمادان ایش قورتولوب
بوغاز ، باغیرساق ییرتیلیب
بیز ملتین وار هاراسی ؟   هاردان ساغالسین یاراسی
ئوز شیطاننی ، ئوز باراسی   بونا دئییر ، قاچ چاپاری!
اونسا دئییر : وورشکاری!

بیرال سلاح ، بیرال یالین   بیر تونوک، بیر قالین
دئییرکی : حقیزی آلین !   آما هانسی کؤمک ایله

یئمک اولور دئمک ایله؟

ملت ییخان ئوز قالاسی   سرباز کیمدیر-ئوز بالاسی
ئوز قانیدیر ، ئوز جولاسی   نئجه دئیم : چال چاتلاسن

قووخ کیمی وور پارتلاسن

بؤیوک باشلاردی تقصیر کار   کیچیک باشدانہ تقصیر وار
یئنہ ارتش دورا هاوار   ملتینده ایشی - ایش دیر

یوخسا دوا مرگمشدیر

ملته وارمی فایداسی ؟   هر قاب سینیر ئوز بایداسی
بو شیطانین ئور قایداسی :   «ددهم منه کور دئیددی»

«هرگله نی وور دئیددی»

قورخوم بودیر ، اویون اولا   ملت یئنہ قویون اولا ؟
کیمدیر بیزه بویون اولا   کی قوردی بیز قووا بیلهک

قوردون شرین سووایلهک

آما بیزیم مجاهدلر   هر بیر ، مین جاناده گر
توپا - تانکا باخار مگر ؟   قان - قان دئییرها یخیرماسی

آجیقلی بیر شئر بالاسی

کؤمک له شن گئدیر «ماها»   بیزه کؤمک یوخدور داها
بیزیمکی قالمیش آلاها   شیطانقولی ایمیش شاهمیز

بیزیمده وار آلاهمیز

بیز بیر دریا قان وئرمیشیک   زندانلاردا جان وئرمیشیک

قىرخ نىسلى قىربان وئرمىشيك «شريعىتى» تىك انسانلار
«تختى» كىمى پهلوانلار
بىز اعتىساب ائىدىك تمام الى يالىن ائىدىك قىيام
قويون گلېز «ناىب امام» جىهاد دئسە دارتىلارىق
قىرىلساقدا قورتولارىق
باشلارا سوورولور سامان گۆزلرى دولدوروب دومان
يا على! يا صاحب زمان! دادا چاتون، كى داردايىق
قورتدى، كوك دى، قاردايىق

سىىن منە نىس اولدى قىرىنە قىس اولدى
بىر بالاجا هوس اولدى دئدىم: ئىنە دوروم يازىم
ئىنە دە بىر قىىر قازىم
ھردن بئلە، سىىن گلېىن گۆزوموزون ياشىن سىلىىن
منىمدە بىر اوزوم گولسون ھاجان سنى گۆرە بىللم؟
قول بوىنوا ھۆرە بىللم؟
قارداشلارىن گۆزوندەن ئوپ «بختىار» ىن اوزوندن ئوپ
«صمد» ىن دە سۆزوندن ئوپ من دە تىكەم سىزە قىربان
تىك جانىم ھاموزا قىربان

تبرىز دىسە ۵۷

قاچاق نبی*

دور قفس قاپوسین بیر آچاق نبی   بوسینیق ق-انادلابیر اوچاخ نبی

آی قوچاق نبی

«قازامات» ایستی دی یاتا بیلیمسن   آنالار بئشیگین ساتا بیلیمسن**

ئوز آتا یوردونی، آتا بیلیمسن   غیرتین قربانی آی قوچاق نبی

آی قوچاق نبی

اون بئش ایل گاوورین ظلمونه دؤزدون

او نقشه چک-دیکجه، نقشه سین پوزدون

شیمدی کی، اوبادان - ائلدن ال اوزدون

غم یوکون چاتمیشام، دور کؤچاق نبی

آی قوچاق نبی

دؤرت بیر دوره میزی سالداتلار آلدی

قلعه لر اوجالدی، قارانلیق سالدی

* اصلینده: (قهرمان نبی یادیله): ایکینجی نسخه ده: (قوچاق نبی)

** اصلینده: باشی بو باشلارا قاتا بیلیمسن. آنالار...

آتالاریوردونو آتا بیلیمسن. غیرتون...

زندانين ايشيق سيز، گونش سيز قالدی
 همتين اوجا دير، دام آلچاق، نبی
 آی قوچاق نبی
 بیرکسون قالمیوب، یار و یولداشدا
 قالسادا فایشادیر، دویماز اویناشدا
 گئجه لی قوی آشاخ بوداغداشدا
 زندانی قازمیشام، دور قچاق، نبی
 آی قوچاق نبی
 دئدین بس، وطن ده، سابق وطن دیر؟
 گوردین کی دوستون یوخ، دشمن دیرهامی
 وطندن قالان بیر قوری کؤشن دیر
 اوندان دا الچکوب، واز کئچاق، نبی
 آی قوچاق نبی
 چؤللرده چکمیشدیم وطن ذلتین گریمیش ئوزونده چکیم غربتین*
 قیریرام وطنین ایپین، الفتین جگردن آیریلیمیر بیر پیچاق، نبی
 آی قوچاق نبی
 وطندن دویموشام، منی قیناما دور گئدک بوخلقی آرتیق سیناما
 دور گوروم! بو آغاج بنزیر آناما تئلیندن قوی قیریم بیر ساچاق، نبی
 آی قوچاق نبی

* بو پارچا بئله ده یازیلیمیشدیر:

ئوزونده ده چکدیم غملی غربتین
 جگره باغلیسا، بیر پیچاق نبی

کلیمیشدیم وطنین ائدیم خدمتین
 قیریرام اورکدن وطن الفتین

ھارالی اولمالی؟ بئله بیلمه دیک لکه سین بوقانین سیله بیلمه دیک
بیرده بیز بویانا گله بیلمه دیک آرازین سویوندان بیرایچاق نبی
غیرتون قربانی آی قوچاق نبی

اصلى - كرم شعرينه بير حاشيه

« كرم دئهر ، من بير سفيل صيادام »
« هرمارالا تور آتارام ، مارگلى »
« يار باغى نين بلبل لىرى اوخيور »
« بيزيم يوردا ، سئيره ده يوخ ، سارگلى »
« اصلى - كرم داستا نيندان »

اوده بير ايل آه چكه رم ، خبر يوخ
اودن چيخام ، من اويانا ، يار گلى .
قاي - توشلاريم ، چؤله چيخا ، گون چيخار ،
من چيخاندا ياغيش گئتسه ، قار گلى .
يازىخ قوزوم ! آجليغادؤز ، دارىخما ،
بو گون - صاباح باهار گلى ، بار گلى .

بيزه گله - گلمه يه ، بير كال ائيده ،
قونشوموزا هيوا گلى ، نار گلى .
خان ائوينه ، شئر گله ، قويروق بولار
بيزيم ائوه كورايت گله ، هار گلى .
خلقه قوناق گلى ، گؤزى سورمه لى ،
بيزيم ائودن ، كور گئتمه ميش ، كار گلى .

بختیمه آرواد نه چیخا، بئلمیرم؟
 بللی دی کی سار ساغا، سوسار گلی.
 بیر (اوچ اُنک) اندازا دیرا گنیمه،
 (سالیسبوری) گن کلمه سه، دار گلی.
 دولتلی یه یاس داگله اوینایار،
 بیز کاسیبا طوی گله، آخسار گلی.
 غم یو کوندن، کدخدانین حصه سی،
 خردل اولی، بیزیمکی خالوار گلی.
 کتده بیزی دؤیولله، بیرهاوار یوخ،
 بیز بیر کلمه حق دانیشاق، جار گلی.
 دارغاشاییر تلار بیزه سرکار چیخار،
 داردییندن قورتولا، سردار گلی.
 بوندان بئله، ئوز گه گؤره م، ئوز گه دن -
 منت چکیر، غیر تیمه عار گلی.
 ایشچی، تویوق کسنده من باخانام،
 بیلمم نئجه اوره گیندن وار گلی؟
 غمدن منیم، بیر عینک وار گؤزومده.
 ایشیق - آیدین گون، گوزومه تار گلی.
 عشقیم دوشوب یادیم، گؤز لر داشار،
 باهاردا سئل آتلانی - چایلار گلی.
 چوخ شاعرین طبعی دونار بوز کیمی،
 «شهریار» ین شعر ی ده، قاینار گلی.

يالان دنيا!

«بو دنيا، فاني دير، فاني»

«بو دنيا ده قالان هاني؟»

«داود اوغلو سليمانی»

«تخت اوستوندن سالان دنيا»

«خسته قاسم»

کیمینکی سن؟ ییهن کیم دیر؟
(يالان دنيا، يالان دنيا!).

قاپیب، دیوانه لر توتدی،
ساتان دنيا، آلان دنيا.

یورولدوقجا، دالی قالدیق،
یههر اولدی، پالان دنيا.

سنین بهره ن یئین کیم دیر؟
سنه دوغری دئیهن کیم دیر؟

سنی فرزانه لر آتدی،
کیمی آلدی، کیمی ساتدی،

آتی ازل داغا سالدیق،
آتی ساتدیق، اولاغ آلدیق

بیری آیدین، بیری کاس دیر،
گول آچدیقدا، سولان دنیا.

قوجالار بوز باشین یئهن،
ئوزو یئنه قالان دنیا!

کیم قیلیج تک قان تۆکن دیر؟
چنگیز جانین، آلان دنیا.

طوفانلاردا بوغولایدین!
بیزی درده سالان دنیا.*

اجل جامین، ایچهن کئچدی،
نه ایستیردین اولان دنیا.

دوغوب خلقی بوغان یئرده،
آنا زولفون یولان دنیا.

بیری آینا، بیری پاس دیر
گئجه طوی دیر، سحر یاس دیر

ایگیت لرین باشین یئهن،
قبیر لرین داشین یئهن،

نه قاندین، کیم گول اکن دیر؟
تیمور هله کوره کن دیر،

یامان قورقو! ییغیلایدین!
نولیدی بیر داغیلایدین،

چاتیب، سندن کؤچن کئچدی
اولان اولدی، کئچن کئچدی،

بوغولایدین، دوغان یئرده،
اوغول نعشین اوغان یئرده،

* این چند بند، قدیمی بود که از مرحوم مادرم شنفته بودم که فقط بند اول و یک مصرع از آن بازمانده بود که در پرانتز قرار دادم چون خیلی حساس بود، حیفم آمد ناقص باشد و بخيال خودم تکمیل کردم (الفضل للمتقدم) [قید در آخر متن بخط شهریار] ح.م. .

قالانئب هى جالانئب سان،
ئنه ده چالخالان دنيا!

قبرستانلىق، سون دئشىگون،
قارانلىق بئر دالان دنيا.

دهلى، ويرانهنى خوشلار،
ايچى بوشلا، دولان دنيا.

قىزىلدان تلىلى قاللاندى،
اولوب تلىلى تالان دنيا

چاناق ايكن چؤنونموشسن،
ناغىل! يالان! پالان دنيا.

قالانئب، هى تالانئب سان،
ازلدن چالخالانئب سان،

ننه قارنى، ايلك بئشىگون،
نه ايچه رين، نه ائشىگون،

سنى بايقوشلار آلقشلار،
دولان عقله، سنى بوشلار

سنه قارونلار آللاندى،
باتيب ظلماته قويلاندى،

اوجاق ايكن سؤنونموشسن،
نه پيس قارى ننه ايمش سن،

گۆزومون ياشلاری*

يار هر يثره منن گئتى اجل گلجك، اونان گئتى
دايان، گلیم يولا سالیم خوش گونومده سنن گئتى

***

خزان گلدى گول آپاردى بير گوزهل بولبول آپاردى
يانميشديم من، کول اولموشدوم يئلده گلدى، کول آپاردى

***

أوره گيمین همدمی ایدین هر سریمین محرمی ایدین
ئوزون يارا اولماميشکن هر يارانين مرهمی ایدین

***

ائليم گئتى، ئولوم قالدی آاولانديم، کولوم قالدی
اوچوردی بولبولوم باغدان دئيهيدی بير گولوم قالدی

***

* بوقوشمالارکی اولدوز لار يلان مشخص اولوب هر بؤلومی بيروزنده
ديرکی استاد شهریار آذربايجانين افتخاری و موسیقی عالمی نين گؤر-
کملى خادمی « ابوالحسن خان اقبال آذر » ين ئولومی مناسبتيله سويله-
ميشديلر.

اوزوگوم قاشسيز قالدى چمنيم قوشسيز قالدى
آي آمان «اقبال» گئىدى عشق تاجى باشسيز قالدى

***

ياري كاش گور مييديم گوني خوش گور مييديم
گديديم اونان بيله يرين بوش گور مييديم

***

(ناوار)ين كيسين توتدوق اقبالين سسين توتدوق
ناواردا طوى توتماميش اقبالين ياسين توتدوق

***

يوكومي چاتيم منده قوى گئىدىم ايتيم منده
«اقبال» تك آتام ئولوب قالميشام يئتتيم منده

***

گول بوداغى دولميايدى دولوردى دا سولميايدى
يا بن آدم ئولميه يدى يا تكيندن اولميايدى

***

سنله گئىدى خوش حياتيم آتميش ايلليك خاطر ايتيم
سانكى آغزيمدا داد ئولدى زهريميش قنديم - نابايتيم

***

اوزدوم ال بير نازلى ياردان بيرگون اوزلى گول عذاردان
يله بير پارلاق جواهر بير ده دوغماز روزگاردان

***

ایله سس ، ایله مناجات ایله تسخیر سماوات
ایله توفیق لسه دوران بیر ده هیهات، بیرده هیهات!

***

باخدییم قلم قاشینا یازدییم قبیر داشینا
سندن سورا کول اولسون بو دنیا نین باشینا

باجیم اوغلی «بهر وز» ین بایاتیلاری

آخر آلدی جانوی	اجل کسدی یانیوی
اوخودوم اع-لانیوی	قیرخیوی دوتان گئجه
باشیمی یولانمادیم	باشیوا دولا نمادیم
شریک ده اولانمادیم	(خانبا مین) غم گو نونده
بو یاتان هوشا گلمز	بو خبر خوشا گلمز
نیسگیلی باشا گلمز	زحمتی باشا گلسه
که هامی الاماندا	گۆز آچدی بیر زماندا
بو قارانلیق دوماندا	نه چکدی قورد الیندن
یاسیوا گلنمه دیم	ایشیدیب بیلنمه دیم
بیر دئییب گو لنمه دیم	سنله من یازتی بالام

او شیرین دیل آشماسی
نه قوشایمیش، قوشومون

سئل گلر دیوار ییخا
ائو ییخان جوان داغی

یاس گرک قره گئییه
باجیلار باشین یولا

یاس گلی، غم یئدیردی
قاباقجا بیز گئدیدیك

یاز گلر عبیر وئر سین
جوانا قبیر وئرهن

قور تاریب محرمین
قویدی، بیز قالانلارا

بی کسه، کس وئر ن یوخ
فرمانلار هامی « آتش »

اورک که خوش اولماسین
آنا جان، اوغول یثری

داد – دوزلی دانشماسی
قونماسیله، اوشماسی

غم گلر اورک سیخا
اولور که یاددان چیخا؟

یاسیلار خینوو یئییه
قارداش وای دئییه – دئییه

ساز گلی، سؤز دئدیردی
نیه (بهر روز) گئدیردی؟

قیش گلر قبیر وئر سین
قوجایا صبیر وئر سین

قویلادی آخیر غمین
دنیا نین جهنمی — ن

سسینه، سس وئر ن یوخ
بیر « آتش بس » وئر ن یوخ

دنیا دا کاش اولماسین
بو ش دیسا، بو ش اولماسین

لعنت ده یزید لـره
قوشولدی شهید لـره

سعادت، سعید لـره
(بهروز) داشهید اولدی

گله جکیر امام لار
آلینار انتقام لار

پوزولار بو نظام لار
شهید لر دوراجاقلار

دکتر جاوید ده گئندی

دنیا عوض - دگیشدی
آما منیم قلبیمده
دکتر جاوید ده گئندی
قوجا ، اجل مالیدیر
ساری چکیرتگه گلسه
آما اجل قاباغین
یای جان آلابیلمه سه
یوخدان که بیرزادچیخماز
سن واری ایثار ائله
شهید اول یار یولوندا
آللاه یولوندان چیخان
ایمان اولسا ، آلاهیین
من نه اوردا ، نه بوردا
بلبل چهچه آلاندا
قارابخت داغاجیخسا

هیوا وئرن نار آلی
گنین یئرن دار آلی
یارالیام ، یارالی
کهنه نی سیمسار آلی
سئل قاباغین سار آلی
نه بئل ، نه بئلدار آلی
قیش گلی چارچار آلی
بهشتی ده وار آلی
دارلیقی ایثار آلی
شهید اولان یار آلی
نوری ساتار ، نار آلی
دیلیندن ایلقار آلی
هیج بیلیم هارالی
قارقادا قار قار آلی
داغین باشین قار آلی

تبریز - دیمه ۶۵

[اوشاقلار]
او شاقلار دیل آچاندا
آغاجلار گل آچاندا
گوزین بیر ایشیقلا نسین
سازین بیر عاشیقلا نسین

***

بیر اوغلان، بیر قیز گوردین
عشقین بیر یادا گل سین
بیر آبی، بیر اولدوز گوردین
آغزین بیر دادا گل سین

***

دئیردیم ایتن یاخشی
دنیا نی دولانمیشام
جوز کیمی بیتن یاخشی
هر یئردن وطن یاخشی

دریا ائله دیم

ترکی بیر چشمه ایسه، من اونی دریا ائله دیم،
بیر سویرق معر که نی محشر کبرا ائله دیم.
بیر ایشیلتیدی سها اولدوزی تک گورسنمز،
گوز یا شیملا من اونی عقد ثریا ائله دیم.
امیدیم وار که بودریا هله اقیانوس اول،
اونا ضامن بو زمینه که مهیا ائله دیم.
عرفانا چاتماسا شعر و ادب ابقا اولماز،
من ده عرفانه چاتیب، شعریمی ابقا ائله دیم.
ابدیتله یاناشدیم دوغولا حافظه تای،
شیرازین شاهچراغین تبریزه اهدا ائله دیم.
ترکی نین جانینی آلمیشدی حیا سیز طاغوت،
من حیات آلدیم اونا، حق ایچون احیا ائله دیم.
(فیض روح القدس) اولدی مددیم حافظ تک،
من ده حافظ کیمی اعجاز مسیحا ائله دیم.
قمة قداره لر آغزیندا دیل اولمیشدی سو گوش،
من سه وینج ائتدیم اونی، خنجری خرما ائله دیم.

ایندی گویلرده گوزل صفله صفا ایله گزیر،
 منجلا بلاردا اوزن اردگی دورنا ائله دیم.
 باخ که (حیدر بابا) افسانه تک اولموش بیر قاف،
 من کیچیک بیر داغی سرمنزل عنقا ائله دیم.
 بوردا (روشن ضمیرین) ده هنرین یاد ائده لیم،
 من اونوندا قلمین طوطی گویا ائله دیم.
 نه تک ایراندا منیم و لوله سالمیش قلمیم،
 باخ که ترکیه ده، قافقازدا نه غوغا ائله دیم.
 باخ که تهراندا نه فرزانه لر اولموش واله،
 باخ که تبریزده نه شاعر لری شیدا ائله دیم.
 هم (سهندیه) سهندین داغین ائتدی باش اوجا،
 هم من ئوز قارداشیمین حقینی ایفا ائله دیم.
 آجی دیلرده شیرین ترکی اولوردی حنظل،
 من شیرین دیلره قاتدیم اوننی حلوا ائله دیم.
 هر نه قالمیشدی کئچنلردن اونا بال پتگی،
 اریدیب موملو بالین شهد مصفا ائله دیم.
 ترکی، والللاه، آنالار اوخشاغی، لایلائی دیلی دیر،
 دردیمنی من بو دوا ایله مداوا ائله دیم.
 شهریار، حیف ساووخدیر بو دگیرمان هله ده،
 دارتماغا یوخدی دننی، من ده مدارا ائله دیم.

علاوه کر

شهر یارا مکتوب

بیر الیمده قلم بیر الده کاغذ،
خیالیم بویلا نیر دامدان – دیواردان.
باشیمدا یارباغین گزمک هاواسی،
قاپیلار باغلی دی، یول تاپیم هاردان؟

حصارین دالیندا، کؤنول وئردیگیم،
اویار، بیر باغ سالیب سویی بولولدن.
هیواسی کهربا، ناری یاقوت دان،
طاغی فیروزه دن، دیواری گولدن.

ماوی ایوانیندا، ساز چالیر زهره،
بورجوندا یای چکیب، دایانیب کیوان.
لایقی وار گیره م قصرینه منده؟
قیللی پا پاغیم لان، قیریخ سازیملان؟

او، بو احتشاملا، بو طمطراقلا،
قاپوسنين اوزومه آچمازسا نه وار؟
شاهلا رعيتين صحبتى توتماز،
من بير اوبالى يم، او دير «شهر يار».

گرك رخصت آلام، حيدر بآبادان،
يوخ جوابى، بلكه منه وئرمه سين.
بيرده شهر ياردان فرمانيم واردير،
«شاعريير - بيرينى اولور گورمه سين؟».

يوخ... من ده سهندم، باشيم او جادير،
ايچيمده سؤنمه ين عشق آتشى وار.
منده صفاسى وار گوللو باهارين،
باشيمي دوتسادا، قارا بولود لار.

بير اليمده اود وار، بير اليمده سو،
بير اوزوم قاراقيش، بيرى باهاردير.
دوستا - ايستكلى به، ايستى قوينوم وار،
دوشمانا باخيشيم ساختادير، قاردير.

لاله لى، چيچك لى چمن لريمده،
گليب يورد سالسادا چوبان - چولوقلار.

يالواررام صفامدان اوز دؤندرمه سين،
شهر يارا لايق، شاه يوردومدا وار.

كونلوم هاواسى له قول - قاناد آچير،
قاف قلاسين آشماق دئيه، اوجالير.
قالخديقجا بوى آتير، داش - ديوارلارا،
آليجى طرلانىم، يورولور قالير.

ديوارلار! ديوارلار! پولاد اولسازدا،
آلماس موشار اوللام، كسيب بيچهرهم.
كولونگون بورج آلام فرهاد بابامين،
بيستون اولسازدا، چاپيب كئچهرهم.

ديوارلار! ديوارلار! يول وئرین كئچيم،
وولقانام، نفسيم طوفان قوپارار.
«بولود» ام، ساللانسا، قاشيم - قاباغيم،
آغلارام عالمى سئلر آپارار.

ايچيمده بو غولور، داديم، فرياديم،
هاييمانه ديوار هاي وئرير، نه يار.
نه داشدان سس چيخير، نه ده قارداشدان،
سانكى بوشلوقلاردا ايتير دالغالار!

بلکه ده خیال دیر منی سارسیدان،
یاداکى، سحر دیر یاردان آیران.
دئیر لر: «دبیریم بولول قصرینده،
داردادیر، آسیلیب تپه ساچیندان».

سهندی قورخو تماز نه سرای، نه سحر،
محبت دئیلن، بیر افسونى وار.
هم اسم اعظم دیر، هم اسم شب دیر،
باغلى قاپیلاری، اوزونه آچار.

آچیلون! آچیلون! باغلى قاپیلار،
محبت نامنه، ایستک نامنه.
اری یین، تۇ کولون دمیر قیفیلار!
کؤنول خاطرینه، اورهك نامنه.

سانكى طوفان قوپور، گؤی گورولداير،
بولودلار چاخناشیر، شیمشکلر شاخیر.
اود – آلاو، اله نیر یثرین اوزونه،
دهمیر دروازه لر، سو اولوب آخیر.

گلیر قولاغیما اینیلتی لری،
«بوردا بیر شئر داردا قالب باغیریر».

دوغروداندا من بیر مروت سیزم،
قارداشیم داردا دیر، منی چاغیریر.

چیکیلین! چیکیلین! یول وئرین کئچیم،
اوره گیم آلیشیب، آلاوساچارام.
شهریار بوینونا زنجیر وورالار؟
چئینهرم، گه میررم، دارتیب آچارام.

ایشله ییر قولوما ده میر، پخله لر،
زنجیر قینجیق دیریر، سانجیر اتمی.
جان قارداش! هله لیک باغیشلا منی،
دئیه سن اونوتدوم، اسارتیمی.

عزیز شهریاریم! منی باغیشلا،
اینجیمه، داریلما، فکرون هاردادیر.
مروت سیزده گیل سنین قارداشین،
آنجاق سنین کیمی اودا، داردا دیر.

ئوزون دئمه میسن: «بیزیم ائلرده،
وکیل موکلین خرجینی چکهر؟»
آنا، عشق او جاغی سؤنمه سین دئییه،
اوره گین اریده ر، چیراغاتؤ کهر!

ھريانى بيلميرم، ييزيم دياردا،
ھئچده خيالده گيل، دوستلوق، محبت.
آنچاق ايشيق ساچان ايستی گونشده،
بعضاً بولوت آلتدا گيزله نير البت.

بلکه ده نه بيلم، سلطان قارداشيم!
حقيقتده ايشين عيبي بيزده دير.
ھمين بو ايلقارين دوشگونويوك بيز،
گونه ياد دا ده گيل، ئوزوموزده دير.

بیر آووج کلک باز، قومار باز ايله،
پاک باز اولموشوق، پاک اودوزموشوق.
مرد ايکن، نامرده رحم ايله ميشيک،
ايندی نامردلره محتاج اولموشوق.

دولتلی یه ساخسی لازم اولاندا،
ووروب سیندیر ميشيق ئوز کوزه میزی.
چخید یغمیز قینی بکنمه ميشيک،
بیز ائلی آتمیشوق، ائل آتیب ییزی.

ائليميزه نه گون آغلاميشيق بيز،
باغین شاختا ووروب بوستانی يانیب.

اٲل بيزه نيله سين ، نه گون آغلا سين ؟
آغزي قي فيلا نيب ، ديلي باغلا نيب .

ايندى اولان اولوب ، كئچنلر ، كئچيب ،
جالانان سو ، بيرده كوزه يه دولماز !
دالدا ن آتيلان داش تو يو غاده گر ،
گؤز ياشى تۇ كمك له ، ياراسا غالماز !

بو گون من سه ندم ، سن شهر يارسان ،
گل باشين او جالداق قوجا تبريزين .
بير كره يادلارين داشيني ، آناق ،
چكك قايعى سيني ، تۇز ائليميزين .

شاعر يم ، دنيانى نئجه گؤرورسن ؟
دوزيشيب ، دوز قابين سيديرانلار وار .
قدير بيلن يارا ، جان قوربان ايله
قدير بيلمينه حيف دير ايلقار .

توز گه چير اغينا ياغ اولماق بسدير ،
دوغما ائللر يمیز قارانليقدا دير .
يانيب ياندير مایاق يادين اوجاغين ،
ائو يمیز سويوق دير ، قيش دير ، ساختا دير .

دئمیرم یانمیاق، آلاولانمیاق،
یانماسین، نیله سین یازیق پروانه؟
یانمیاق وفاسیز یارین اودونا،
یاناق ائلمیزه، یاناق وطنه!

وفاسیز گوللرین اوستوندن اوچاق،
قوناق صدا قتلی ائل قوجاغینا.
سؤنمز عشقمیزدن بیر پیوند سالاق،
ائلین ساختا وورموش، گول بوداغینا.

بیریشده قالماقداق داریلدوق، ئولدوق،
دوغما یوردوموزو دولاناق، گزهك،
ئل ایله آغلیاق، ائل ایله گولهك،
اینجی میزی وطن ساپینا دوزهك.

او گؤزل شهرده، عزیز دیاردا،
شاعری جوشدوران صحنه ار چوخ وار.
نیسگیل لری چوخدیر دردلی تبریزین،
بیری سن ئوزونسن، عزیز شهریار!

هله لیک کیچیک بیر داملا اولساقدا،
سوزولک، دوزولک، داماق، گؤل اولاق.

بیزده باشمیزی قاتاق باشلارا،
قاریشاق سولارا، آخار سئل اولاق.

دەرهلری کئچک، دنیزه چاتاق،
شیلتاق دالغالارا، دؤنک کو کره یك
ایستی گونش ایله قول – بویون اولاق،
قزیناق، تر له یك، بولودا دؤنهك.

اوچاق او قوراخلیق، پوزغون دیارا،
سوسوزوندان دیلی چیخان داغلارا.
ییه سیز، قایغی سیز، یاز سیز، باهار سیز،
چیچک سیز، یارپاق سیز، بارسیز باغلارا.

شاختالار، طوفانلار، سرین کولک لر،
اسسین اوستوموزه بوم – بوز، بوزاراق.
آغیناق، آغنا یاق او جا داغلاردان،
دانقاز قایالاری دیدن قوپاراق.

چایلارا سد ووراق، دەرهلر دولسون،
داشقین آخان سولار، هدر آخماسین.
یاشارسین قوروموش کولالارین کؤکی،
زمی لر سوسوزدان گؤیه باخماسین.

«سهند» ده گول آپسین «حیدر بابا» دا،
أوزه رینده چادیر قورسون «شهریار».
باخاق چیچکله نن یوردا شعر یازاق،
شاعرده بختیار، شعرده بختیار!

کسک دنیا میزدان کینه نین کؤ کون،
عشقدن بیریننی قورولوش قوراق.
وئرك شیمشکلرله قاناد – قانادا،
گئدك اولدوزلارا، گونشه قوناق.

شاعریم! سؤزومو غربته سالما،
قولاق آس، دنیا دا گؤز بیرنه سس دیر؟!
باغریوی سیخماسین بوهای – هارایلار،
قیریلان زنجیر دیر، سینان قفس دیر!

۱۳۴۶/۱۱/۲۱

شهر يارا آچيق مکتوب

يئنه جوشدى طبعيم، منه ساز وئرین
قیشلا یوخدیر ایشیم، منه یاز وئرین
آیاغی آلتینا، شهر یاریمین
سالماق ایچون، قالی، پای انداز وئرین

وقارلی داغ کیمی، باشی قاردایام
طرلانا او چمو شام، سانما داردایام
من سنه حسرتم، خیلی زمان دیر
گؤزلریم یول چکیر، انتظاردايام

ایشیق افق لرده، سرحدن گلیر
فرح شاد مزدهدن، خبردن گلیر
وطن سعادتى، مردانه لیکدن
سعادتدن گلیر، هنردن گلیر

داغلار حسرت چكیر بیاض قار ایچون
باغلار بویون بورور، شیرین نار ایچون
منیم سه بور نومون اوچی گوینهیر
تبریزی قارداشیم، شهریار ایچون

تبریزین یوللاری داراق – داراق دی
تبریزین اطرافی، باغچادی، باغ دی
ئویونور تبریزکی، اوغلی شهریار
اونون شهرتینی او جالدا جاق دی

تبریزین یوللاری، دولان – دولان دی
صداقت دنیادا، آنجاق قالاندی
وصال حسرتی له چیرپنیر کؤنول
باشقا سؤز افسانه، قوری، یالاندی

ازل مایاسیدیر، سودا خلقتین
عشقدیر چیراغی ابدیتین
ایتیرمه اومودون، ای انسان اوغلی!
وصالدير آخیری، هجرین – فرقتین

حقیقت آرا، گز، افسانه لرده
زنجیر زینت اولور، دیوانه لرده

آلیشیب یانماغی، مندن ئویره نیب
شمعه یانان، بوتون پروانه لرده

عدالت چیراغی سؤنمه سین گرك
حق بایراغی یثره یینمه سین گرك
سیز، ای ظلم ائتمگه عادت ائدنلر
أورك سو یوق داشا دؤنمه سین گرك!

عومور غملى كئچهر، دل شاد اولماسا
شیرین قان آغلایار، فرهاد اولماسا
سیندیر سین قلمی صنعتکار گرك
فکرینی یازماغا آزاد اولماسا

دویموشام نشئه نین، شعرین دادینی
دنیا غملى سینى، دنیا شادینی
ئوزون او شاعر کی خلقه حصر ائدر
تمیز الهامینی، استعدادینی

تبریزده آز قوناق قالمامیشام من
آزدا اوندان الهام آلامامیشام من
حییف شهر یارلا چیخیب سئیرانا
آیلى گئجه لره، دالمامیشام من

دنیادا، مردلره چاتماق گوزل دی
گول ایچره، چمنده یاتماق گوزل دی
گوزل دی، دوست – دوستا، یار – یارا ییتسه
فراقین داشینی آتماق گوزل دی

تبریز باغلاریندا نوع – نوع اوزوم وار
تبریز اوزومونده منیم گوروم وار
باکی نین باغلاری، حسرت دیر سنه
دئیر کی: اوغلو ما چوخلی سؤزوم وار

قارداشیم! خزرین ساحلینه گل!
عاشیغام، او طوطی بال دیلینه گل!
دئمیرم اوزاغا، غریب ئولککه یه
ئوز دوغما یوردینا، ئوز ائلینه گل

عدالت دنیادا گرك وار اولسون
حکمی هر طرفده برقرار اولسون
ایسته رم شرفلی بیر مجلس قورام
سفره مین باشیندا «شهریار» اولسون

ای فلك بو هجران، بو فرقت نه دی؟
چکدیردیگین ظولوم، بو محنت نه دی؟

نه ايچون گؤروشه قلم چكميزن؟
دويمائيرسان وصال، محبت نهدي؟

جهاندا نه كدر، نه ده غم اولسون
شادليق مجلسينده، دوستلار جم اولسون
دولتي نيله يير، اصيل صنعتكار
تكى بير آغ كاغيذ، بير قلم اولسون

من يئنه آرازين قيراغيندايام
عزيز قارداشيمين سوراغيندايام
بو ياندا، اوياندا اولسام نه فرقى؟
من دوغما آنامين قو جاغيندايام

بؤيوك سعادت دى، مرادايتمك
ياشيل چمن لرده گؤي كيمي بيتمك
ان بؤيوك شرافت، شاندى دنيادا
وطن توپراغيني ترنم ائتمك

بالدان شيرين كئچر روزگاريم منيم
هئچ خزان بيلمه يير باهاريم منيم
اگر گؤروشمه سم شهر يار ايله
اود دوتوب آليشار مزاريم منيم

ایندی پیک عصریدی، کمان نه لازم
گونش عاشیغلی یم، دومان نه لازم
انسانین نصیبی وصال اولماسا
فرقت نیه گرك، هجران نه لازم!

گوئل دیر یوردومون باغچاسی، باغی
جواهردیر اونون داشی – توپراغی
وطن وقارینین بیر مثالی دیر
شاه داغی، محتشم ساوالان داغی

یئنه هاوالانیت، طرلان خیالیم
وطن توپراغیندان قوی الهام آلیم
باخسین یا شهریار قیز قالاسیندان
یا اركدن، تبریزه من نظر سالیم

ترك ائتسین انسانی کدر بوسبوتون
بشر نصیبی دی، وصال، طوی، دوگون
حرمتیم وار سنه «حیدر بابا» نی
ئوز آنا دیلینده یازدیغین ایچون

آلماییر، آلماسین، دهنی لر سایا
یوردومون شهرتی، چانا جاق آیا

يئتىر سلامى قارداش منىمده
ساوالان داغينا، حيدر بابايا

گز - دولان ائللرى ديار - ديار گل
سنه بو توپراغين حرمتى وار، گل
گۆزله يير يولونى شىروان، قاراباغ
(گۆي گۆله) گئتمگه، آشهريار گل

دؤيوشده بر كیدهك بدنيميزى
سئوهك چؤلوموزى، چمن ميزى
سن قوجا تبرىزدن، من ده باكى دان
ئوتك يوردوموزى، وطن ميزى

قىش كؤچوب گئندنه ايلك باهار گلير
پاييز ياغيشى نين دالى قار گلير
داريخما، اى كونول، وقت اولور البت
دوغما باكى سينا شهريار گلير

اميدله هر زمان ياشادين ئوزون
يوللاردا حسرتله قالماسين گؤزون
گؤندر بو شعرينى قوجا تبرىزه
شهريار بيليركى، حكىمى وار سؤزون

قارداشيم شهريارا ايکينجى مکتوب

ائشيدىب سسينى عزيز شهريار
نه قدهر سؤيندى بو دوغماديار
بيرده قبول ائله اودلار يوردوندان
سنه چوخلى - چوخلى سلاميمزوار

نه اولار اوزونوگوره بيلئيديم
چيچکلردن چلنگگ هؤره بيلئيديم
خزر ساحلى نين محبتيني
سنه بوسه لر له وئره بيلئيديم

خوش نغمه لر ايچون جوره سازيندان
بولبول شور اگلسين خوش آوازيندان
ايسته رم دره سن، سعادت گولو
حيات باغجاسيندان امل يازيندان

باھاردا گول دەرکی عطیرلی اولسون
رنگی الوان، ئوزوچتیرلی اولسون
یاشادار شاعری خلق محبتی
اوگرگ هرزمان خاطرلی اولسون

جان قوربان وطنه، جان قوربان ائله
اونون شوقيله من گلیرم دیله
وطن گولزارینا چیخان، آبولبول!
منیم عشقیمی ئوت بیرقیزیل گوله

دئمیرم منه سیز بیرباغ گؤندهرین
بیرجه یاشیل بوداق، یارپاق گؤندهرین
تبریزدن بویانا گلن تاپیلسا
منه بیرجه آوج تورپاغ گؤندهرین

قوربانلار کسهرم، باکی یه گلسن
نانه تک اسهرم، باکی یه گلسن
چارچکیب عالمه خبر وئرهرم
بونا تله سهرم، باکی یه گلسن

دیینه خورباخان، بیر دربدر دیر
نیتی معناسیز، فکری هدر دیر

آذری دیلینده یازدیغین ایچون
سنه محبتیم، دریا قدهر دیر

دئمه کی شاعرین مطلبی یوخدیر
بوسؤزو آچماغین سببی یوخدیر
تبریزین نه ایچون، آگاه ایله یین-
ئوز آنادیلینده مکتبی یوخدیر؟

یاغی بیلمه ییرمی ئوز دیاریم وار
ئوز دیلیم، ئوز حکوم، اختیاریم وار
دیللرین ازبری، دنیا وقاری
نظامیم - فضولوم - شهریاریم وار

سازدا دهرین فیکیر، معنا یار اداق
گؤنولده صاف امل سودا یار اداق
سیزای یئر اوزونون صاف انسانلاری
قان - قار اداق اوزاق، دنیا یار اداق

شهریار چال یئنه سؤزون تارینی
ائلر اوزون زامان دادسین بارینی
بختیار دئییر لر اوشاعره کی-
یازیر وطنی نین آرزولارینی

صنعتی آنلایان بیلیر من کیمم
صدفلی سازداکی اینجه بیرسیمم
خزر ساحلینده گلدیم دنیا یا
شهریار قارداشی ممد راحیمم

معنوی بال - شکر - نابات ایستهرم
محبت آدینا سوقات ایستهرم
من انسانلار ایچون، محنتدن اوزاق
نووراغی پوزولماز حیات ایستهرم

شهریار! بیرده قوی سنه جان دئییم
ائل ایچون یانمیسان، یثنه، یان دئییم
احتشاملادایان، خلقه آرخا اول
من سنه ایکینجی ساوالان دئییم

شاعر قارداشيم شهر يارا مکتوب

قوی سويله ييم اوره گمين سؤزونى
بیر کره ده گورمه ميشم اوزونى
نگرانام يئتير منه ئوزونى
محبتيـن باغريمدا دير شهر يار
منيم اورك آغريمدادير شهر يار

کيم دئير کي آد - سانيميز آيرى دى
نه آديميز، نه سانيميز آيرى دى
نه قانيميز، نه جانيميز آيرى دى
اورك بير دير، بدن بير دير شهر يار
وطن بير دير، وطن بير ديسر شهر يار

هاوالارى گؤزل ايميش بو يازين
آراز اوستهن چاتدى منه آوازين
يارى جانيم، بوتايندا آرازين
يارى جانيم، يانيندا دير شهر يار
شعرين، سؤزون عطير دادير شهر يار

هر جانلى دان، سنه بوجان ياخين دير
اوزاق ده گيل يول، کي يامان ياخين دير

قاشلا، گۆزون آراسیندان یاخین دیر
دئمه عومور خزانسیز دیر شهریار
اجل، یسامان آمانسیز دیر شهریار

بئشیک ده کی قوش یوخولو کۆرپه لر
دود اخلاری سود قوخولو کۆرپه لر
بابا لاری داغدان اولو، کۆرپه لر
بیزی عوض ائده جکلر شهریار
یولوموزلا گئده جکلر شهریار

هجران اودی سینه میزی یاخدی، گل!
سندن ئوتوری، اوره گمیز آخدی، گل!
ایسته ییرسن، انجیر-اوزوم و اخدی گل!
مجلس لرده، باشدا اوتور شهریار
قلیمده کی آرزوم بودیر شهریار

گل باکی یه، باغیم، باغچام گولنده
بیرجه آووج تورپاق گتیر، گلنده
دوستلار قاتسین توپراقیما ئولنده
بلکه اوندا کامه چاتام شهریار
سون منزلده راحت یاتام شهریار

سلیمان رستمین مکتوبی

حقیم دئیہ ائلار قالخیب آیاغا
سسین گلیمیر، آی شهریار، هارداسان؟
آییل باری گولله لرین سسینه
ملتینین مین دردی وار، هارداسان؟

من اوزاقدن گورورم او دهشتی
سن یاخیندان گور مورسنمی وحشتی
میدندا تک قویماز اولاد ملتی
دی، هارداسان، ای صنعتکار، هارداسان؟

آلقیشلاردیم بیر زمان هر کلمه نی
سبب ندر، ائشیتیمیرم نغمه نی؟
گور هاچاندر، گور هاچاندر من سنی
آختاریرام دیار - دیار، هارداسان؟

اود توتاراق آتیشاردین شعرینله
عدالتدن دانیشاردین شعرینله

آغ گونلر چین چالیشاردین شعرینله
میدانلاردا آخیر قانلار، هارداسان؟

یا غدیر ماسان لغتینی جلادا
بیلدیرمه سن قدر تینی جلادا
گوسترمه سن غیر تینی جلادا
اتمز سنه ائل اعتبار، هارداسان؟

غم یئلکه نیم دنیز ده دیر هاچان دیر
یاری جانیم تبریز ده دیر هاچان دیر
تبریز ده دیر او، سیز ده دیر هاچان دیر
سن هارداسان، ای نغمه کار، هارداسان؟

ٹوز آندینی چیخارما گل یادیندان
آتش یاغدیر اور گینین اودوندان
شاعر کیمی، وطن، ملت آدیندان
وار سسیمله چکیرم جار، هارداسان؟

چیخدا بوگون، بودم، ٹوزوم بوردایام
ائللر بیلیر اور گیمله هاردایام
سلیمانام، سؤز اوردوملا اوردایام
بس سن ٹوزون، ای شهریار، هارداسان؟

نوامبر ۱۹۶۸
آبان ۱۳۵۷
سلیمان رستم

شهریار اتحاف

گولوم سنسن، باغیم سنسن، گلستانیم بهاریم سان
اگر بیر قوش اولارسام من، خزانسیز لاله زاریم سان
منه مریم، منه عیسی، منه تورات، منه قرآن
سنین عشقینده صنعانم، منیم نازلی خوماریم سان
دیلیم، آغزیم، سؤزوم سنسن، گلوم، قلییم، گؤزوم سنسن
منیم جانیم، ئوزوم سنسن منیم صبر وقراریم سان
منیم دردیم، منیم چاره‌م، هلال ابرولی مه‌پاره‌م
کدر سندن، سؤنج سندن، نشاطیم سان، غباریم سان
اوره‌ک هر نه دیلهر، سنسن، یگانه بیر دیلک سنسن
جواییم سان، سئوالیم سان، مقدس بیر شعاریم سان
گوجوم، آرخام، یاخین دوستوم، یاخیندان دا یاخین دوستوم
پولاد عزمیم، اراده‌سن، توکنمز اقتداریم سان
منه بیرمی دولی جام سان، ایلاهی عالی الهام سان
ائلیم - طایفام، یتیریم - یوردوم، شیرین دوغما دیاریم سان
محبت سن، صداقت سن، ملاحت سن، سعادت سن
خزینهم، ثروتیم، واریم، منم سن هر نه واریم سان

دوشونجهم، آرزيم، اميديم، خيالىم ان بويوك فيكريم
 منيم سرريم، منيم گيزلين نهانيم، آشكاريم سان
 منيم گوندوزگونوم سنسن، گئجه آييم سمالاردا
 جلاليم، شهرتيم، شانيم، حياتيم، افتخاريم سان
 منه شيرين، منه ليلي، منيم زهره، زليخام سان
 منيم اصليم، منيم فخريم غروريم سان، وقاريم سان
 منيم نغمه، منيم سازيم، سازيمدا ان لطيف تئلسن
 منه ان داداي بير مجلس، او مجلسده نگاريم سان
 يثريم زندان، توزوم محبوس، مني بير يوخليان سنسن
 گئجه طوفانلي درياده، ايشقلى بير کناريم سان
 نه اولسون غم قوشون چكهميش، دوتوب اطرافيمي دشمن
 باشى داغلار قده ريو كسك اوچولماز بير حصاريم سان
 قاشين طاقى منه معبد، او رعنا قامتين مقصد
 قيامتلىر، قيام ائتمسه، منيم پروردگاريم سان
 منيم عالي مقاميم سان، منيم عالي مراميم سان
 حياتدا هر نه ايسترسم سؤينجى انتظاريم سان
 سنى قليبم له من سئوديم، اونى چير پينديران سنسن
 دئمك كى وارليغيم سنسن اور كده شاه داماريم سان
 عزيزيم! بير دانام! اينجيم، ظرفيم! اينجه دلداريم!
 بو، يوز بير سؤزله بير سؤزوار كى يعنى شهر ياريم سان!

حکیمه بلوری

کونول بولانمازا همیشه اعتبار اولان یرده،
قیشین نه عالمی وارمش بهار اولان یرده.
رقیب دن نه کوسوب، سن نه اینجی، ای قلبیم،
رقیب نیله جاک یار، یار اولان یرده.
محببتین اوزودور ان شیرین، گوزل نعمت،
ده، بلبله نه گرگ نوبهار اولان یرده؟
سئویب یاشا، سوره ک ئول، بو بختیار لیق در،
ده، غمله نرمی کونول بختیار اولان یرده؟
اوره ک آلیشما سا گوزدن، ده، یاش چیخار می مگر؟
کیم آغلار، الده، گولوم، اختیار اولان یرده.
تسمیم دوداغیمدان، بیل، اختیار سزاوچوب،
من اختیار سزام، ای گل، نگار اولان یرده.
وطن، وطن دئیهرم، روحیم ایله یر پرواز،
ده گیزل دیسم نجه، درد آشکار اولان یرده؟
سوروشدو، سؤیله، کیمین حسرتینده سن شاعر؟
کیمی دئیهردی کونول شهر یار اولان یرده؟

ايضا حلالو

(راهنمای حیدر بابا)

بقلم استاد شهریار

بند ۱ حیدر بابا- اسم کوه دهکده است که در این شعر به عنوان مخاطب و شاهد وقایع انتخاب می شود.

بند ۲ نوروز گلی قارچیچگی- که ترجمه فارسی آنها (گل نوروز) و گل برف می شود، اسم دو گل زیبایی است که در آغاز بهار از زیر برف و غالباً از شکاف سنگها سر به درمی آورند، اولی به رنگ بنفش و به سیمای عروسی است شرمگین؛ دومی به رنگ سفید و به سیمای عاشقی است شنگول.

بند ۸ ۱- میراژدر- اسم چاووشی بود معروف.

۲- عاشق رستم- اسم خواننده و نوازنده معروفی بود.

بند ۹ ۱- شنگل اباد- اسم دهکده ایست که باغچه ها و کوهسار زیبایی دارد.

۲- عاشق آلما- یکنوع سیب آبداری است که نیمی سرخ و نیمی زرد است، به اینجهت (سیب عاشق) نام گذاری شده.

بند ۱۰ قوری گول (بر که خشک) - اسم بر که بسیار بزرگ دریاچه مانندی است پای گردنه معروف شبلی و کنار جاده تهران که با تجمع قازها و مرغابیهای وحشی گاهی منظره با شکوهی پیدا می کند، چون تابستانها مقدار زیادی آب آن کم شده و عقب می زند (بر که خشک) خوانده می شود.

بند ۱۴ شیخ الاسلام - واعظ روحانی روشنفکر و آبرومند محل که در جوانی صدای خوبی داشتند و مناجات ایشان در مواقع لزوم در حکم اعلام خبر بود.

بند ۱۵ داشلی بولاخ (چشمه سنگی) - اسم چشمه ایست.

بند ۱۶ چوبان قیتر قوزونی (چوبان بر گردان گلّه را) - اسم یکی از نغمه های شیرین محلی بود.

بند ۱۷ ۱- سولی یرین دوزی - اسم محلی است.

۲- بولاخ اوئی - اسم گیاه معطری است که در کنار چشمه ها سبز شده و روی آب شناوری می کند.

بند ۱۹ بچه های دهستان معمولاً غروب که شامشان را خورده و می روند توی رختخواب و از بزرگترها می خواهند که برایشان نقل و قصه بگویند تا به لالائی افسانه های شیرین به خواب روند.

بند ۲۰ شبهای زمستان که باد و بوران رجزخوان، در وپیکرها را به هم می کوبد، پیرزنها دهاتی برای بچه ها قصه گرگ و بزرا می گویند و بچه های مسحور گوش فرا می دهند که چگونه گرگ می آید و سنگول و منگول و بزه را می برد.

بند ۲۱ ۱- بله - که به فارسی (لقمه قاضی) گویند: نان را با قاتقی از قبیل

عسل و کره آلوده و لوله کرده به دست بچه‌ها می‌دهند که مشغول شوند به گاز زدن.

۲- ترنگه- گویا فارسی هم باشد تصنیف و آهنگهای ضربی را گویند.

بند ۲۲ هچی خالا- اسم خاص است، گویا مخفف هاجر باشد.

بند ۲۳ مرحوم مشهدی رحیم و مشهدی حاجعلی از ریش سفیدان با شخصیت ده بودند، لباده پوشیدن مشهدی رحیم خود دلیل بود که خبری هست - مشهدی حاجعلی هم مرد قوی و بخوری بود ولی به درد مردم هم می‌خورد.

بند ۲۴ ملك نیازخان- از خوانین محل و سوارکار و تیرانداز قابلی بود.

بند ۲۵ ۱- در عروسی‌ها یکی از مراسم این بود: يك دسته فتيله و يك كاسه حنا که علامت روشنی و سرور بودند، در يك سینی گذاشته و با دست دخترها دوره می‌گردانند، هر يك از مدعوین يك رشته فتيله و مقداری از حنا برداشته و به جای آنها پولی به فراخور حال خود می‌گذاشتند و آن پولها به عنوان مزد بزرگ عروس به مشاطه تقدیم می‌شد.

۲- یکی دیگر از مراسم عروسی این بود: موقعی که عروس را سواره می‌آوردند، داماد از پشت بام، سینی را که قبلا هم از چند جا تیغش زده‌اند، با قوت تمام به زیر پای عروس پرتاب می‌کرد بطوری که زمین خورده و داغون شود، چون سبب علامت سیری بود؛ مفهوم عمل این بود که سیری را از میان برداشتیم و هرگز از یکدیگر سیر نخواهیم شد.

بند ۴۶. یارپوز - همان پونه فارسی است که نغمه (گل پونه نعناع پونه) در وصف اوست، خود پیک بهار و از سبزیهای خوشبو و خوش گوار است، در ذائقه اهل دل مزه خاطرات انگیزی دارد، خاصه که در کنار چشمه سارها بانان و پنیرتازه دهات بخورند.

بند ۴۷. درخانه‌های روستائی وسط خانه، روزنه‌ئی کارمی گذارند که غرض اصلی تهویه و بیرون کردن دود تنور است ولی ضمناً کارهای دیگری هم با آن روزنه صورت داده می‌شد:

از جمله یکی موضوع نامزد بازی است با کیفیت مخصوص خود به طوری که در یکی از قطعات افسانه شب به‌نام (نامزد بازی دهقان) آن را شرح داده‌ام و دیگری در شبهای عید نوروز موضوع (شال آویزان کردن) است.

به این ترتیب که از شب چهارشنبه سوری به بعد اشخاص به طور ناشناس به پشت بام خانه‌ها رفته و شالهای رنگین خود را آویزان می‌کنند یعنی که عیدی می‌خواهم. صاحبخانه باید نسبت به فرستادن خود حدس بزند که این ناشناس کیست و چیزی به فرخور حال خود و متناسب با او به رسم عیدی به نوك شال او ببندد. عیدیهای آنوقت بیشتر جورابهای پشمی گلدار، دستمالهای ابریشم، ساز دهنی بچه‌ها، جوجه مرغهای زیبا، تخم مرغهای رنگی، آجیل و شیرینی - و از این قبیل بود. این موضوع بیشتر برای تشویق بچه‌ها مخصوصاً دلنوازی کودکان فقیر و درعین حال یکی از مراسم مفرح ایام عید بود.

بند ۴۸. در آن سال مادر بزرگ من، خانم ننه مرحوم شده بود و ما هم

نبایستی در مراسم عید شرکت بکنیم، ولی من بچه بودم، با سماجت شالی گرفته و دویدم پشت بام خانه غلام خاله اوغلی همبازی خودم. مرحوم خاله فاطمه مادر غلام احساس کرد که من هستم و در حالی که يك جفت جوراب رنگین به شال من می بست ، به یاد مرحومه خانم ننه ام که مارا یتیم گذاشته بود اشك از دیدگانش فرو ریخت. آنگاه سیمای ملکوتی يك زن روستائی به عنوان يك تابلو فراموش نشدنی در خاطر من نقش بست.

بند ۲۹ میرزهد - مخفف میرزا محمد است. مرحوم میرزا محمد از منسوبین ما و مردی کاری و غیرتمند بود - باغچه خوبی در پای کوه حیدر بابا داشت و بمن و رفقایم اجازه داده بود که در باغچه او همه جور آزادی عمل داشته باشیم. یادش بخیر.

بند ۳۱ در آذربایجان معمولاً صبح روز چهارشنبه سوری از روی آب جاری می پرند و این سرود عامیانه را هم می خوانند:

بخت من بخت سعید بختیم بارک الله

اغ الله قرمزی حنا یا خدییم بارک الله

آتیل ماتیل چرشنبه

بختیم آچیل چرشنبه

چنانکه در تهران شبهای چهارشنبه سوری آتش روشن کرده و از روی آن می پرند و می گویند:

زردی من از تو سرخی تو از من

بند ۳۳ کلمه (ول) به معنی آلت خرمن کوبی است که در خود تبریز آنرا (جرجر) می گویند - آلتی است که گاو یا الاغ بدو بسته و عمل

خرمنکوبی را انجام می‌دهند.

بند ۳۴ یکی از تفریحات بچه‌های ده این بود: نزدیکی‌های غروب که گله از صحرای برمی‌گشت، کره‌خرها را به کناری کشیده و نگه می‌داشتند تا گله فاصله‌ای پیدا کند. آنوقت با استفاده از شتاب کره‌خرها که می‌خواهند خود را به گله برسانند، اسب‌تازی کرده و به تقلید چاوشها سروصدائی راه می‌انداختند. بعضاً هم این موضوع با اعتراض صاحبان کره‌ها مواجه شده و به اصطلاح حرف از تویش‌درمی‌آمد که بچه‌ها بایستی محاکمه پس داده و از خود دفاع کنند.

بند ۳۷ شجاع خاله اوغلی - جوان رشید و رعنائی بود، از سفر باد کوبه با سله و سوقاتی برگشته بود که با نامزد زیبای خود عروسی کند. (قارمان) را که ساز بدی نیست خوب می‌زد. عصرها پشت بام خانه خود را فرش می‌کرد سماور بلندش می‌جوشید و با جوانان ده بگوبخند و چرچری داشت، متأسفانه سرنوشت او بیک پرده سینمای رقت - انگیزی تبدیل شد زیرا بیچاره پیش از آنکه داماد شود به مرض حصبه درگذشت و نامزد افسانه‌ش خود را برای کور و کچلها گذاشت.

بند ۳۸ ننه‌قز و رخشنده - از منسوبین و از همبازیهای بچگی من بودند.

بند ۳۹ در ایام عید که صولت سرما شکسته و بچه‌ها گلوله برف بازی را دوست می‌دارند. جوانها هم در سینه آفتابگیر کوه (سر خوردن با پارو) را شروع می‌کنند که اسکی بازی روستائی است مثل پرواز مکیف و فوت و فن مخصوصی هم دارد. چون نشسته انجام می‌گیرد از اسکی بازی فرنگی راحت‌تر و شیرین‌تر است.

بند ۴۰ تشی - یکنوع دوک دستی ساده به شکل گوشت کوب است با یک چنگک کوچک زنهای روستائی پشمهای سفید را روی زانو انبار کرده وبا (تشی) نخریسی می کردند. در این بند شعر آفتاب که در ابرها پیچیده باشد به این دوک دستی تشبیه شده.

بند ۴۱ زمستانها صبح زود عمه ام تنور آتش کرده و پس از خانه تکانی دوباره کرسی را علم می کرد. مقدمه^۲ هم لازم بود که همه را با دسته جارو از خانه بیرون کند و این عمل صرفه^۳ ما تنبلیها نبود، مخصوصاً شوهر عمه ام که پیر هم بود خیلی سختش بود از زیر کرسی در آمده و منزل عوض کند این است که تا می توانست پا به پا می کرد. حالت مسامحه^۴ او با ترسی هم که از عمه داشت و حالت خود عمه که از شدت عصبانیت دندانها را بهم می فشرد و همچنین حرف هائی که در آن حین رد و بدل می شد خیلی بامزه بود.

بند ۳۴ ورزغان - اسم دهی است که میوه اش آن وقتها فراوان و بهدات دیگر برای فروش حمل می شد، صدای گلابی فروش که از ورزغان می آمد از نواهای شادی بخش بچه ها بود. خاصه که معاملات هم موضوع مبادله بود و پول نقد لازم نداشت و هر کس می توانست با دادن یک مشت گندم یا جو مقداری گلابی بخورد.

بند ۴۴ میرزا تاغی - میرزا تقی باقرزاده پسر عمه من است که در یک شب زمستان با هم رفتیم رودخانه و ما را در آب تماشامی کردیم که مثل آدم غریق دست و پا می زد.

ذوق شاعری من گل کرده بود که یک دفعه دیدم آن طرف رودخانه پای کوه در تاریکی باغچه ها دوشعله آتش برق می زند، پسر عمه

گفت: آی گرگ! چرت من پاره شد برگشته پارا گذاشتیم به فرار، مقداری از راه هم سربالائی بود، پاهای خود را که از وحشت سست شده بود به زحمت می کشیدیم تا با تن لرزان و رنگ پریده رسیدیم منزل. آن شب زیر لحاف کرسی هم تا مدتی تن من می لرزید.

بند ۴۶ منصور خان و فائیان- فعلا ساکن تهران و از فرزندان وفادار دهکده است، چندسال پیش باصرف وقت و سرمایه کافی چشمه مسجد را که تقریباً کور شده بود با مقداری از خود مسجد احداث و تعمیر اساسی کرده و ذکر خیری برای خود باقی گذاشت.

بند ۴۷ ملا ابراهیم- استاد من مردی است واقعاً فاضل و از چهل و پنج سال به اینطرف که من یاد دارم مدرس و مکتب دار و طرف همه گونه مراجعات مردم آن محل بلکه تمام آن محال است. با اینکه مالکین و حتی بزرگان آن حوالی همه از شاگردان او بوده و همه گونه مدیونش هستند، بی آنکه از کسی کمکی بطلبند هنوز در کمال و ارستگی و آزادگی گاهی در مزرعه کوچک خود و گاهی به همان شغل شاغل و تعلیمات بی اجر و مزد خود مشغول است.

بند ۴۸ خانواده ما تا وقتی که در تبریز بودند عمه بزرگم هر چند سال یک مرتبه ازده می آمد تبریز. بعد از مرحوم پدرم که خانواده ما به تهران منتقل شد هر وقت می شنیدیم عمه به تبریز رفته بچه های ما افسوس می خوردند که حال عمه بانبودن ما چه خواهد بود. این بند شعر مأمور بیان آن احساسات است.

بند ۵۱ -۱- قیچاق- یکی از دهات کوهستانی است. در بچگی با پسر عموی

خود محمود نور آذر يك سفر آنجا به مهمانی رفته و چند روزی را به سواری و گردش گذرانندیم.

۲- مش ممی خان- سرهنگ شقایق فعلی که میزبان ما بودند.
بند ۵۲ قره گول- (مشگین بوته)- اسم دره ایست بغل کوه حیدر بابا که دهکده قیش قرشاق را بدهد خشکتاب که موطن پدران ماست متصل می کند.

بند ۵۴ آقا میرغفار - از سادات شاخص خشکتاب و بعد از مرحوم میر شریف (رفیق مرحوم مستوفی الممالک) مردیست که در تبریز و تهران معروفیت داشته. سیدی خوش صورت، حراف، کریم الطبع و شجاع بود، در عین تند و تیزی که در مواقع لزوم حقیقتاً مثل شمشیر برنده بود، بذله گوئی و مجلس آرائی او به پایة يك شاهکار هنری عجیبی می رسید به اصطلاح امروز پیسهای کمدی اخلاقی تنظیم و همه رلهای آنرا شخصاً بازی می کرد. در مجالس او همه حاضرین از زور خنده بحال غش و ضعف می افتادند، مثلاً بعد از فوت ناصرالدین شاه موقعی که مظفرالدین شاه ولیعهد از تبریز حرکت می کرده به طوری ملول و اندوهگین بوده که اشگ که از چشمانش بی اختیار سر از یر می شده. در باریان برای تغییر دادن حال شاه به آقا میرغفار متوسل می شوند. سید در همین حرکت عنان اسب شاه را به دست گرفته و شروع می کند به مزاحی، کار به جائی می رسد که شاه در حالی که از زور خنده بی تاب شده بوده فریاد می زده که بیائید مرا از دست سید بگیرید. خودش بامختصر ملکی که در خشکتاب داشت زندگی می کرد، و هر چه از اغنیاء می گرفت

به فقراء می داد بطوری که آن موقع از دولت سر او دهاتی های خشکنا ب هم ار خالق شال و ترمه می پوشیدند.

بند ۵۵ میرمصطفی دائی- مرحوم آقا میرمصطفی، دائی پدرم، سیدی قوی هیکل دارای قامتی کشیده و ریشی بلند، از حیث قیافه شبیه نویسنده و فیلسوف شهیر روسی (تولستوی) و از حیث روحیه شبیه فردوسی بود، اشعار حماسی و قصه های قهرمانی زیاد حفظ و خوب و به موقع می خواند، صحبت های عادی او که با قیافه جدی بیان می شد پراز تشبیهات بکر بود که همه را به خنده می آورد، مثلاً يك وقت دماغ دراز پیرزنی را تشبیه به تفنگک دولول کرد که چشمهای مردم را قراول رفته است، از علوم غریبه نیز اطلاعاتی داشت و غشی ها را به طور مجانی معالجه می کرد. شهرت شهری نداشت و لسی در دهستان یکی از شخصیتها بود.

بند ۵۶ مجددالسادات- مرحوم آقا میرعطاءالله مردی رشید و خوش اندام بود. قدی رسا، و پیشانی بلند و چشمانی آبی و درخشنده داشت، اوهم مثل مرحوم آقا میر غفار روحیه اش تند و تیز و در عین حال سخت بذله گو و مجلس آراء بود. موسیقی را دوست می داشت و بچه های خود را به فرا گرفتن موسیقی تشویق می کرد- قهرش بر مهرش می چربید، بالاخره یکی از شخصیتهای سادات خشکنا ب بود.

بند ۵۷ پدر من مرحوم حاجی میر آقا خشکنا بی- سیدی بود خوش سیما که در بر خورد اول اصالت و نجابتش نمایان بود، قدی متوسط، اندامی موزون و موقر، بیانی شیوا و نگاهی نافذ داشت، بسیار کریم بود، عدۀ افراد خانوادۀ اش سی و چهل نفر بودند، سفره ما حاضرش

نیز همیشه برای شهری و دهاتی گسترده بود. شعر نمی ساخت ولی بسیار دوستدار شعر و موسیقی و مشوق هر نوع هنر بود، خط خوب می نوشت، مشق درشت را شاگرد مرحوم خوشنویس باشی و خط ریز را شاگرد مرحوم امیر نظام گروسی بود. معمولاً بسیار ضبور و حلیم النفس اما به ندرت هم به شدت عصبانی و خشمگین می شد و در آنحال موهای سر و صورت سیخ و چشمانش سرخ می نمود. در فن خود که امور حقوقی و قضائی باشد متبحر بود، تامی توانست دعاوی را به صلح و صفا خاتمه می داد. چه بسا موکلین پولدار را که ذیحق تشخیص نداده بود با تغییر و تشدد از خود دور می کرد، و چه بسا موکلین بی بضاعت را مجانی پذیرفته و حتی خرج منزلشان را هم از جیب خود می داد. حقاً عمری را صرف دفاع از حقوق مظلومان کرد، ظاهراً معاشر همه کس ولی باطناً بسیار متدین و پرهیزکار بود، قولش نزد علمای وقت سندیت داشت.

از میان سادات خشک‌گناب آنچه که من یاد دارم دو نفر حقیقتاً بسیار با دین و تقوی بودند: اولی مرحوم حاج میر علی خشک‌گنابی ساکن خیابان تبریز بود که حقاً از اولیاء و گوئی اسم شریفش از اینکه جزو جمع شعر کودکانه من باشد ننگ داشت. و دومی پدر من که خدارفتگان همه را بیامرزد، پدرم چندین بار از خدا خواسته بود که فوتش در شب قدر باشد همینطور هم شد: در سال ۱۳۱۳ شمسی شب ۲۳ ماه رمضان پس از مراسم شب‌های احیا دو ساعت به اذان صبح به مرض سکتیه و در حالی که تبسم می کرد از دنیا رفت. همان شب من در یکی از دهات ییلاق خراسان بودم در خواب دیدم پدرم

روی کره ماه ایستاده در حرکت است در حالی که نور ماه تاسینه او را پوشانده بود با قهقهه می‌خندید و صدای قهقهه او در افق‌ها منتشر می‌شد، تا بیدار شدم پیرمرد دهاتی گفت: الله اکبر، اذان صبح بود. چراغ بادی را روشن کرده و در حال اضطراب از دیوان حافظ فال‌ی زدم غزلی آمد که عجباً تا آن شب به چشمم نخورده بود.

بیت اول و سومش چنین بود:

روز هجران و شب فرقت یار آخر شد

زدم این فال و گذشت اختر و کار آخر شد

بعد از این نور به آفاق دهم از دل خویش

که به خورشید رسیدیم و غبار آخر شد

دو روز بعد تلگراف فوت پدرم رسید.

بند ۵۸-۱- مرحوم آقا میر صالح- بسیار خوش‌خط و ربط، و ساده و خوش قلب بود، صحبت کردنش توأم بایک شور و احساسات بود که به شوخی می‌گفتند خل بازی درمی‌آورد.

۲- مرحوم آقا میر عزیز- مردی چارشانه قوی و موزون اندام بود. دسته‌های شاه‌حسینی که تشکیل می‌شد او همیشه دسته‌باشی بود زیرا صدای غرا و باد و بروت مخصوصی که داشت او را برای اینکار از هر حیث برازنده ساخته بود.

۳- مرحوم آقا میر محمد پسر مرحوم آقا میر محسن- که پدرش آقا میر محسن اسب‌سوار و تیرانداز هنرمندی بوده، از یک مقوله بخصوصی که رنود بلد بودند وقتی صحبت می‌شد آقا میر محمد مثل سازی که کوکش کرده باشد کم‌کم گرم می‌شد و با دهن کف

کرده شروع می کرد به رجز خوانی که خیلی دیدنی بود.

بند ۵۹- ۱- مرحوم آقامیر عبدالخالق- شوهر عمه کوچک من در جوانی شیرین کاریهایی داشت. از جمله به تقلید زنهای اطواری و سمه می کشید، چادر نماز سر می کرد و باناز و غمزه از پشت دیوار سر کشیده و با جوانها سر به سر می گذاشت. این قصه یکی از خاطره های شیرین من و به عنوان يك یادگار از روزهای خوش خشکتاب در ذهنم نقش بسته است.

۲- دور بین شاه عباس- همانطور که معروفست جمشید جامی داشته و همه چیز را در آن می دیده ، دور بین شاه عباس هم مخصوصاً در دهات آذربایجان خیلی معروف است و چه قصه های شیرینی که از این حیث به شاه عباس نسبت می دهند و چه نقشهائی که این دور بین در افسانه ها بازی می کند.

بند ۶۰- ۱- ستاره عمه - من چهار عمه داشتم به ترتیب سن (اول) خدیجه سلطان. (دوم) ستاره (سوم) سارا عمه جان (چهارم) سیاره (خانم عمه) سه نفر اول به رحمت خدا رفته اند.

۲- نریک- در خود تبریز نازک می گویند، يك نوع نان گرد دهاتی است با مغز خوشمزه ئی هم که لایش می گذارند خیلی خوردنی است.

۳- میر قادر- پسر عمه من است.

بند ۶۱- آقامیر حیدر- شوهر عمه من اکنون پیر مرد هشتاد ساله و از کار افتاده ایست، تادل و دماغی داشت متلاکهای شیرینی می گفت که هنوز بین اقوام ما معروف است. مردی دست و دل باز بود، آیند

وروند زیاد داشت سماورش همیشه می جوشید، درچائی خوردن افراط می کرد.

بند ۶۲ ملکامد-مخفف ملك الموت که دردهات به جای کلمه (مرده شوی) استعمال می شود.

بند ۶۳ ۱- فضه خانم- دختر دائی پدرم که از جوانی طرف توجه و از محترمات سادات خشکتاب بوده وهست.

۲- آقامیر یحیی- برادر مرحوم مجد السادات و پسر دومی مرحوم آقامیر مصطفی مردی است خوش قلب ساده و وارسته، اشعار حماسی مخصوصاً شاهنامه را زیاد دوست دارد و می خواند. این روحیه را از مرحوم پدرش ارث برده است.

۳- رخساره خانم- دختر خاله پدرم فعلاً ساکن تهران از محترمات سادات. و مخصوصاً جنبه تقلیدش به پایه هنر و آرتستیک می رسد.

۴- آقاسید حسین - از پسر عموهای محترم ما، بسیار خلیق و معاشر و نجیب است. از سی سال باین طرف با خانواده شقایق ها پیوسته و در دهکده قیچاق سکونت اختیار کرده است.

۵- مرحوم آقامیر جعفر- پسر ارشد مرحوم آقامیر غفار مردی کاری، جسور و متهور بود. امدستش سنگین بود، در منازعاتی که بعضاً در ده پیش می آمد اگر او هم شرکت داشت، قضیه خالی از خطر نبود.

بند ۶۷ ۱۵- قیه (پشت بام صخره ای)- صخره عظیمی است از کوه مثل شاخه درخت جدا و خم شده و در زیر خود محوطه اطاقمانندی را تشکیل می دهد که زمستان و تابستان پناهگاه رهگذران و گله بانان است. بچه ها هم بعضاً بالای پشت بام آن رفته و از تماشای دور نماهای

اطراف آن محظوظ می‌شوند (دام قبه در سینه کوه و بالای دره در میان دهکده‌های سنگل آباد و کلوجه قرار دارد).

بند ۷۴ در این بند شعر اشاره به قصه (کوراوغلی) است. می‌خواهد بگوید موقعی که داستان کوراوغلی را می‌گویید من هم از اینجا گوش خوا بانده‌ام، تا قصه پایان نرسد خوابم نمی‌برد. اما داستان کوراوغلی که یکی از قصه‌های قهرمانی معروف آذربایجان بلکه تمام دنیا است، اجمالش اینست: کوراوغلی پهلوان داستان، پسر خود (ایوز) را بجنگ می‌فرستد و او تا غروب آفتاب بر نمی‌گردد، کوراوغلی در حالی که چشمش در تاریکی شب بهر سو دویده و با هر سیاهی در می‌آویزد، گاهی از باد، گاهی از دسته کلنگ‌ها (دورناها) سراغ پسرش را می‌گیرد، شب را سحر می‌کند، صبح زود اسب داستانی خود را که اسب (قیرگون) نام دارد سوار شده و بجنگ می‌رود، دشمن را مغلوب، پسرش را که اسیر شده بود آزاد کرده و با خود می‌آورد. باز گشت (ایوز) آخر داستان است.

شهریار

تور کون دیلی (صحیفه ۶۱)

ایران خلقلری، او جمله دن آذربایجان خلقینین ئوزونه مخصوص دیلی و ادبیاتی اولماسینی انکار ائدهن و بیله لیکله وطنیمیزین خلقلری آراسیندا ملی عداوت و نفاق توره دنلره جواب اولراق شهریار بوشعری ۱۳۴۸- نجی ایلده یازمیش دیر. ائله جه ده زور اکی شاعرلری، ملتین دردینه بی اعتنا اولانلاری تنقید آتشینه توتموشدور. شهریارین الیازماسیندا بوشعری «اصیل اولماز» باشلیغی ایله دیر. بوندان اولکی نشرلرده گوستریلیر کی ایلك دفعه بوشعری شهریار دکتر مهدی روشن ضمیرین ائوینده بیر عده دانشگاه استاد لارینا اوخویور و حرارتله قارشیلانیر.

صابر - میرزا علی اکبر طاهرزاده (۱۸۶۲-۱۹۱۱) مشهور «هوپ» هوپ نامه» نین مؤلفی، آذربایجان ادبیاتیندا ینی مکتب یارادان ساتیریك شاعر. علامه علی اکبر دهخدا صابری «یوز ایللیک یولو بیر گئجه ده گئدن نابغه» آدلانیر میشدی.

خشیل - کند یوخسوللارینین اوندان حاضر لادیقلاری یمک.

میتیل - اوزوچکیلیمه میس یورغان.
کسری - ساسانی حکمداری، خسرو انوشیروان (۵۳۱-۴۵۷۹)

بهجت آباد خاطرہ سی (صحیفہ ۶۳)

بو شعری شہریار ئوزونون ایلك محبتنه حصر اتمیشدیر. جوانلیق
ایللرینده دانشگده پزشکی ده تحصیل ائتدیگی وقت ثریا آدلی بیر قیزی
آلولی محبتله سهویر میس. ثریانین خانوادہ سی بوا یکی جوانین بیر-بیرینه
اولان سهوگیسینه اعتناسیزلیق ائدیب اونلارین ازدواجینا راضیلق وئر میر لر.
گونلرین بیرینده اونلار گیزلیجه گوروشمک قرارینا گلیر لر، میعادگاه
بهجت آباد دا ایمیش، فقط بو گوروش ده باش توتمور. سحره دک گوزو
یولدا قالان شاعر ئوز احساساتینی بو شعرده بیان اتمیشدیر.

داری دوشورمک - قوشون داری دنلهمه سی ، بورادا قولاغین
گورولداماسی معناسیندادیر.

اییلدهر - اینیلدهر، سیزلایار.

دان اولدوزو ایسته رچیخا - صبحین یاخینلاشماسینا اشاره دیر.

قیرجانندی - منفی معنادا ناز ائتدی.

دؤ گونمه - سؤ يونمه
(صحيفه ۶۵)

۱۳۴۹- نجى ايل مرحوم سهند، دكتور احمد شمس ايله بيرليکده تبريزه گليز، شهر يارى تهرانا قوناق آپارماق ايچون اصرار ائدير لر. فقط استاد راضيليق وئر مير. ايکينجى دفعه دکتور شمس رضا خامنه اى ايله خواهشه گليز لر و خبر و يرير لر کى مشهور ايران شناس پروفيسور رستم على يف باکيدان تهرانا گليب استاد لاگوروشمه سيني خواهش ائدير، تأکيد ائدير کى «گرک شهر يارى گؤروم، ئولوم!»

بو خواهش و تمنالار شهر يارى يوشالدير و مسافرته راضيليق وئرير. دکتور شمسین ماشینی ايله شهر يار، عیالی عزیزه خانم و صمیمی مصاحبی بیوگک نیک اندیش تهرانا گئدير لر. سهندئوز ائوینی استادین اختیاریندا قویورو اونلاری بیر آى قوناق ائديب حرمت مراسمینی یئرینه یئتيرير. تهرانا چا تديغی گونون صاباحیسی پروفیسور علی یف شهر یارلا گوروشور، اونلار قارشیلاندا ایکیسی نین ده گوز یاشلاری آخیر، هیجانلی و تأثیرلی بیر وضعیت یارانیر، مجلسده کیلرده متأثر اولورلار. شهر یار لاعلی یف کهنه دوستلار کیمی صحبتدن دویمور، گئجه یاریسینا جن مصاحبه ده اولورلار. علی یف (حیدر بابا) نین باکیدان مثل سیز رغبتله قارشیلانماسیندان، دفعه لرله چاپ اولونماسیندان خبر وئریر، شهر یارین ملاپناه واقفین آنادان اولماسنین ۲۵۰ ایللیک جشنی مناسبتیله ۱۳۴۷- ده باکی به دعوت اولونماسیندان (شهر یارین دعوتنامه سی طاغوتی رژیمین توطئه سیله ئورت - باسدير ائديلميش و اونا وئريلمه ميشدی) سوز آچیر. پروفیسور علی یف ایراندان قایدان کن استادان ئوز سسی ايله بیر

نوار دولدورماسینی و شعرلریندن بیرالیازماسینی اونا هدیه وئرمه سینی خواهش ائدیر. بو خواهشی قبول ائدن شهریار اوراداجا ایگیرمی دقیقه ده همین شعری یازیب دوستو واسطه سیله باکی یه ارمغان گوندرمیشدیر.

بیر قرن... - «گلستان» (۱۸۱۳ م) و «ترکمنچای» (۱۸۲۸ م) صلح

مقوله لرینه اساساً قفقازین ایراندان آریلما سینا اشاره دیر.

قاش آلان حلمه - تبریزده وقتيله قاش آلاماق و سازاندالیق پشه سیله

مشهور اولان بیرقادین. ایندی ده (حلمه سازاندا) کوچه سی تبریزده واردیر.

یاوا گوزلر - دگرلی گوزلر، یاخشلیغی گوزه گتیره ن.

دمورول - «دده قورقود» داستانینین قهرمانلاریندان بیر.

بختیار - بختیار و اها بزاده (۱۹۲۵-) مشهور شاعر و ادبیات شناس عالم.

واحد - علی آقا واحد (۱۸۹۵-۱۹۵۶) مشهور غزل شاعری.

قابیل - قابیل اما مویردیف (۱۹۲۶-) مشهور شاعر.

بلبل - مرتضی محمدوف (۱۸۹۷-۱۹۶۱) دنیا شهرتی قازانمیش

مغنی.

وورغون - صمد وورغون (۱۹۰۶-۱۹۵۶) آذربایجانین ان

مشهور شاعری.

راحییم - محمدرراحییم (۱۹۰۷-۱۹۷۷) مشهور شاعر.

سلیمان - سلیمان رستم (۱۹۰۶-) آذربایجانین قوجا مان شاعری،

معاصر شعرین بانئسی و بایراقدار.

ساهر - حبیب ساهر (۱۲۷۳-۱۳۶۵) مشهور شاعر و معارف

خادمی، مقاومت شعرینین باشچیسی.

گوگون - مدینه گلگون (۱۳۰۴-) معاصر شاعر. ۱۳۲۵-ده

تبریزدن مهاجرت ائدیباکیدا یا شاییر. بالاش آذراوغلی نین عیالی دیر.
آذر- بالاش آذراوغلی (۱۳۰۰-) مشهور شاعر، ۱۳۲۵-۵۵ ده
مهاجرت ائدیباکیدا یا شاییر.

عثمان - عثمان ساری وللی (۱۹۰۵-) مشهور شاعر.

نبی - نبی خزری (۱۹۲۴-) مشهور شاعر.

کورچایلی - علی آقا کورچایلی (۱۹۲۹-۱۹۸۰) تانینمیش شاعر.

توده - علی توده (۱۳۰۳-) (مشهور شاعر، ۱۳۲۵ - ۵۵ ده

تبریزدن مهاجرت ائدیباکیدا یا شاییر.

سهند - بولود قاراچورلی (۱۳۰۴-۱۳۵۸) مشهور شاعر.

رسول - رسول رضا (۱۹۱۰-۱۹۸۱) مشهور شاعر.

سهندیم
(صحیفه ۶۹)

قیرخینجی ایللرده شهریار بحرانی گونلر کچیریر، روحسی
هیجانلارا دوچار اولور، دوست- آشنا ایله الفتی کسب، هئچ کسله گورو-
شمک ایسته میر. بو وقت ۱۳۳۶ - نجی ایله آذربایجانین شهرتلی شاعری
سهند (مرحوم بولود قاراچورلی) اونونلا گوروشمک ایسته ییر، لکن
بوتون اصرارلارینا باخمیاراق آرزوسونا چاتمیر. بئله اولدیقدایر منظوم
مکتوب یازیر، شهریارین یاخین قوهومی مشهور هنرمند و شاعر بهروز
دولت آبادی واسطه سیله اونا گوندریر.

شهریار بووقته دك سهندی تانیمیردی، شعرینی اوخویار کن گوزلری
 دولور، تکراراً مکتوبی اوخویور، روحی هیجان ایچینده جواب یازیر
 و ینده دوستو بهروز دولت آبادی واسطه سیله سهنده گوندریر.
 سهند مکتوبونون جوابینی آلیب حدسیز درجه ده سهوینیر، قراره
 گلیر شهریار تهراندان ائوز ائوینده قوناق ائله سین. لاکن شهریار
 راضیلیق وئر میر. ینده شهریارین دائمی مصاحبی و سرداشی بیوگ
 نیک اندیشه متوسل اولور، چوخلی خواهش و تمنان سونرا ۱۳۴۹ ینجی
 ایل تیر آیی شاعر تهرانا گئدیر. تهراندان او نو فریدون مشیری (سایه)،
 سهند، حسینقلی کاتبی قارشیلا ییرلار. شهریار سهندین شیمراند اولان
 ائوینده ۱۵ گون قوناق قالیر. شهریارین شاعر و ادیب دوستلاری اونون
 گوروشونه گلیرلر، ادبی محفل لریار انیر. همین محفل لرین بیرینده شهریار
 « سهندیه » نسی اوخویور و تورکی بیلمه ینلر ایچون ائوزو فارس دیلینه
 ترجمه ائدیر.

قورادان حالوا یتیه رسن — «صبر ایله حالوا بیشرای قوراسندن ...»
 مثلنه اشاره دیر.

کور اوغلی — مشهور «کور اوغلی» داستانیمن قهزمانی.

ناهار منده سی — ناهار سفره سی، دسترخان.

قاو و تماش — چوبانلارین چولده سوتله حاضر لادیقلاری یمک.

مشاق — مشق و تره ن، ئوگره دن.

طومار — لوله لیب بو کولموش کاغذ، نامه.

توک پاپاغ — بیر نوع قوزی دریسندن تیکیلیمیش بورک.

قارالار — کند یوخسوللاری.

طور توره تمیش اوجاغبیندا - موسانین عبادت ائتدیگی طور سینایا
اشاره دیر کی اورادا نورالهی بیر آغاجین دالیندان اونا گوروندی.
چنلی - دو مانلی.

الف لیلی - مین بیر گئجه ناغیلاری نظرده توتولور.
حلله کروانی - فرخی سیستانی نین «باکاروان حله برفتم زسیستان»
مصراعيله باشلانان مشهور قصیده سینه اشاره دیر. بو کروانین متاعی ایک
پارچا اولارمیش.

صابرین شهری - مقصود میرزا علی اکبر صابرین دوغولدوغو
شاماخی شهری دیر.
صهبای ظهور - پاک شراب.

هاروت ایله ماروت - روایته گوره، غضب اولونموش و باشی
آشاغی آسیلیمش ایکی ملک.

مانی - (۲۱۶ - ۲۷۶م) ارژنگک ویا ارتنگک آدلی مصور کتابین
مؤلفی، ساسانیلار دورینده پیغمبر لیک ادعا سنیدا اولموشدور.
دده قورقود - کتاب دده قور قود آذربایجان خلق داستانی.

جوشغون - مشهور آذربایجان شاعری.
فرعی نه غنیم آغاج - موسانین اژدهایه چه وریلن عصا سینه اشاره دیر.

اثل بلبلی
(صحیفه ۸۳)

شاعر ابوالفضل حسینی (حسرت) شهریارین هم ئیرلی سی

۱۳۰۰ شمسی ده خشکنابد آنادان اولموش، اوشاقلیق دورینی اوردا کچیر-
میشدیر. آتاسی امیر اصلان شهریارین صمیمی دوستلاریندان ایدی. ۱۳۲۵-
نجی ایلده وطنیندن مهاجرت ائدیباکیدا یاشامیش، اورادا تحصیلینی
دوام ائتدیریب ادبیاتشناسلیق ساحه سینده دکتورلیق درجه سینهنائل اولموشدور.
(حسرت) تخلصی ایله شعرلریازمیش، حافظ و نظامی نین اثرلرینی منظوم
ترجمه ائتمیش، بیر نئچه نمایشنامه مؤلفی دیر. ۱۳۶۶- نجی ایلده باکیدا
وفات ائتمیشدیر. حسرتین منظوم مکتوبی کتابین علاوه لر حصه سینده چاپ
ائدیلمیشدیر.

محمد راحیم حضر تلرینه جواب
(صفحه ۹۱)

باکیدان فنار گلیر - قدیم خلق ماهنی سی.

سلیمان رستمه
(صفحه ۱۰۹)

سلیمان رستم (۱۹۰۶-) حال حاضر ده باکیدا یاشاییر. معاصر
آذربایجان شعرین قوجامان بسا شچیسی دیر. وقتيله تبریزده اولموش و
تبریز حقیقنده گوزهل شعرلر یازمیشدیر. شاعرین جنوب شعرلری
اوخوجولار طرفیندن داها بویوک شوق و رغبتله قارشیلانیر. سلیمان رستم

شهریارا آیری-آیری و قتلرده بیر نئچه منظوم مکتوب یازمیش و شهریار
اونلارا جواب وئر میشدیر. سلیمان رستمین مکتوبلاری کتابین علاوه لر
حصه سینده چاپ ائدیلیمیشدیر.

حکیمه جان (صحیفه ۱۰۴)

حکیمه خانم بلوری ایلك شعرلرینی زنجاندا یازمیش، اورادا
معلم اولدوغو وقت بیر شاعر کیمی شهرت قازانمیشدیر. ۱۳۲۵نجی ایله
شمالی آذربایجانا مهاجرت ائتمیش، اوردا دانشگاهین ادبیات فاکولته-
سینی بیترمیش، ادبیات ساحه سینده دکترلیق درجه سی آلماسا نائل
اولموشدور. بیر نئچه شعرلر کتابی نشر ائدیلیمیش، ادبیات شناسلیق
موضوعوندا علمی اثرلرین مؤلفی دیر، شهریارین یارادیلیمیشی حقیقده
آیریجا اثر یازیب چاپ ائدیرمیشدیر. شعرلری مختلف دیلله ترجمه
ائدیلیمیشدیر.

کرج خاطره سی (صفحه ۱۰۵)

شهریار یاخین قوهوملاریندان اولان علی آقانین کرجده ئوزالی ایله
داغین اتکینده سالدیغی صفالی باغدا قوناق اولور. شاعرین طبعی نسی

جوشه گتیرن گوزهل منظره اونو بوشعری یازماغا یونلدير . بوشعرده
(حیدربابا) دا آدی چکیلن ننه قیز یاد ائدیلیر ومعلوم اولور کی شاعرین
عمقیزیسی ایملش. شهریار بوباغدا ئوز دوغما کندینین عطرینی دویور و
جوانلیق ایلیرینی حسرتله یاد ائدیر.

داشلی بولاق – حیدربابا داغنین اتکینده بولاق.

نهدن دوشدون – یورولدون، الدن دوشدون.

سلیمان رستمه

(او چونجی شعر) صحیفه ۱۵۲

شهریار وطنین اجنبی لر واستیلاچیلار طرفیندن بولوشدورولمه –
سینه آجییر، اونویتم مالینا اوخشادیر، هر کس اونسان بیرپای آپاریر.
شاعرلرین چوخونون، او جمله دن سلیمان رستمین آرازدان شکایت ائتمه –
سینه اشاره ائدرک دیر کی بیزی بیر – بیریمیزدن آیران عادیجه چای، داغ-
داش و بو کیمی طبیعی مانعه لر دگیل، قاش ایله گوز آراسیندا بیتیمیش
بیر چیبان دیر – ئولکه لری و خلق لری تیکه – پارچا ائدهن استیلاچیلاردیر.
شهریار سلیمان رستمین مکتوبوندا کی بیر پارا اومی – کوسو و ایهاملارینا
جواب اولاراق دیر کی رواد گیل سنین کیمی ایشیق لیق قوشی اولان
گوگرچین بایقوش یوواسیندا یاتسین، خفاش (یاراسا) آراسیندا قالسین!
شعرین بیرینجی الیازماسیندا علاوه ایکی بیت ده واردیر:
آتامیز یوردی بولونمکده دیر اویناش آراسیندا،

بولونر يوزباشى نين جر مه سى فراش آراسيندا.
داراشيب جانيمه دشمن، هره بير ديش قوپارير،
بو يتيم مالى قاليب بير سوري كلاس آراسيندا.

ايمان مشتريسي (صفحة ۱۰۸)

ايكينجى دنيا محاربه سينين شدت لند يگى بيردورده ۱۳۲۰ نجى ايلين شهر يور آيندا متفقارين قوشونلارى ايرانين شمال و جنوب سرحدلريندن سوخولوب مملكتى اشغال ائدنده شهر يار بير وطنپرست شاعر كيمي اورهك يانغيسى ايله مدافعه سيز قاليمش وطنين اسفلى حالينا آغلانير، اشغالچيلارى «ايمان آپاران شيطان» بنزه دير. همين ايللرده ئوز ليريك غزللرى ايله شهرت قازانماقدا اولان شاعر بير پارا حسود آداملارين غيظينه سبب اولموش، اولار شاعرين ال- قولونى سوسد التماق و ئوز عالملارينده شعر دن اوزا قلاشديرماق قصديله شهر يارين ديوانينى اوغورلايرلار. سون بيتده بو حادته يه اشاره اولونموشدور .

ياوا- مصر فسيز، بوش.

چرچى- كندلرى دولانيب ساققيز، ايگنه - سانجاق و بوكيمي

خيردا شيلرساتان آرا آلويرچيسى.

ياتا بيلمه بيرم
(صفحه ۱۱۰)

شهر يار تهر اندا طب رشته سينده تحصيل ائدن وقت كرايه ائتديگي
منزله ياشايردى. ائو ائائيه سى سوباي محصله مخصوص اولان يورقان-
دوشك، قازان- قابلاما، استكان- نلبكى و كتابدان عبارت ايدى. آتاسى
حاج مير آقا خشگنابى نين تبريزده وفات ائتمه سيله مادي وضعيتى آغير
لاشير، خرجينى آزالتماق ايچون منزلىنى دگيشيب او جوزلى او طاق تو تماق
قرارينا گليبر. ائائيه سيني ييغشدير يب بير تليسه ئير لشديرير. حامبال چاغير-
ماق ايچون ائودن ائيشيگه چيخير، قايدان باش ائائيه سنين او غورلانديغيني
گورور. دها كوچمگى اولمور. گئجه لوت او طاقدا ياتا بيلمه يب بو طنز
شعري قلمه آليبر. اونون قافيه سيني بير گون اوندان اول بير حامبالين يو كي
يئره قويوب دينجينى آلانندان سونرا ككم ايچون دئديگى بوسوزلر
وئر ميشدير: «ككم ائله يين بويو كي چاتيم، تك چاتا بيلمه بيرم».

آيلىق آلدوق، كيرا وئرديك- گورونور او وقت ده ائو كرايه سى

اؤسوزلر ايچون بويوك دردايميش.

قوراتا - قراضه كهنه.

ينگه - گلينين يانينجا گئدهن قادين.

موشاتا - گليني بزه ين قادين، مشاطه.

شاطر اوغلان
(صفحه ۱۱۳)

شهریارین قوجا بیر قوهومی و ارایدی، همیشه گلیب استاد کماک
ائله، او نالازم اولان شیرلی آلاردی، او، شهرداری یانیندا کی چورکچی-
خانادان هرگون سنگک آلاردی و همیشه تاپیشیراردی کی «قوی چورک
قوروسون، شهریارا آپاریرام».

شاطر شهریار تانیردی، لاکن وردست اونونلا تانیش دگیلدی،
گونلرین بیرینده وردست شاطردان سوروشور:

– بوشهریار کیمدی کی بو قوجا کیشی گونده دئییر؟

شاطر وردسته بئله جواب وئریر:

– شهریار بورادا بیزیم قونشودی، هر یاندا شهرتی اولان شاعردی.
وردست دئییر:

– اگر شاعردی، بیزهده بیر شعر یازسین، من ده اونون چورگین
قورودوب لاپ بوروشته ائله ییم.

قوجا کیشی بوسوزلری گلیب شهریارا دئییر، اونون خوشونا گلیر.

قلمی اله آلیب بوشعری یازیر.

خوزه یین – آغا، ارباب.

ساری یاز تیق – یازدا اکیلن ساری بوغدا.

زمان سسی (اصیلنده: اذان سسی)
(صفحه ۱۱۶)

عادتاً سحر تزدن دوروب رازونیازه مشغول اولان شاعر، اسلامی انقلاب عرفه سینده خلقین جانا دویوب ظلم و اسارت زنجیر لرینی قیرماق عزمینده اولماسینی بو شعرده ترنم اتمیش و «آجیقلی ملتین» تزییکله آزاد اولاجاغینی خبر وئرمیشدیر. بو پیشگولوق بیر ایل سونرا ۱۳۵۷- نجی ایلده حقیقته چهوریلدی.

گوپسه دی - یثره ووردی.

سردار - ستارخان سردار ملی (۱۲۴۶-۱۲۹۳ ش) مشروطه

حرکاتنین قهرمانی.

جاودان - همیشه لیک.

گئتمه ترسا بالاسی
(صفحه ۱۱۷)

شهر یسارلابیر عمر دوستلوق ائدن بیوگ نیک اندیش بوشعر حقیقنده بیله روایت ائدیر: «قدیم زماندان از برله دیگیم بیر غزلدن نئچه بیت خاطریمده قالمیشدی، بو غزلی آنام شکسته - بسته حالدا اوخویاردی، یادیمدا قالان بیتلر بونلار دیر:

گئتمه ترسا بالاسی، من ده سنه سایه گلیم

یاپیشیم دامنوه، سنله کلیسایه گلیم

ئورگدیم یاکی سن ائت دین مسلمانی قبول*

یاکی تعلیم ائله، من مذهب عیسایه گلیم

گونلرین بیرینده بویتاری آهنگله شهریارا اوخودوم ، احساسی تحریک اولونموش استاد شعرین کیمدن اولدوغونو سوروشدی. لاکن مؤلف منه معلوم دگیلیدی. (معلوم اولسون کی بویکی بیت مشهورشاعر سیدعظیم شیروانی نین غزلینین باشلانغی دیر. غزل دیلر ازبری اولسادا، سون وقتله دک چاپ اولونمایبیدیر- ح . م . ۰) شهریار بو شعری چوخ سهویردی ونهایت اونو استقبال ائتدی و اونا «گئتمه ترسا بالاسی استقبالی» عنوانی وئردی.

شیخ صنعان- صوفی ادبیاتیندا آدی تئز - تئز چکیان مشهور دینی- اخلاقی داستانین قهرمانی. ایلک دفعه شیخ فریدالدین عطار طرفیندن بوداستان نظمه چکیلمیش، شاعر لر، خصوصیه حافظ ئوز غزللرینده شیخ صنعانین آدینی دفعه لرله چکییر. آذربایجانین مشهور دراماتورگی حسین جاوید اونون حقینده درام اثری یازمیش، بو اثر ایندی ده صحنه ده یاشاییر.

ناز ایله میسی!

(صفحه ۱۱۹)

استاد شهریارا بیر پارا شاعر لر ایراد تو توب دئمیشدیلر: غزل یازماق دوری دها کئچیب، خط- خالدان یازماق تعهدلی شاعره یاراشماز...

* اصلینده: یا سن اسلامی قبول ائیله، منیم دینیمه گل.

بو شعر غزل کیمی باشلانسادا، سون بیتلرده معترضلره کنایه‌لی و
ایهاملی جواب وئر یلمیشدیر. «تازا شاعره» خطاباً دیلمیش سوز لر عبرت-
آمیزدیر. «زلف و خط و خالین قوپالاغینی گوتوروب، زلفعلی نین ده باشینی
آزقالداز ائله‌ین» لره بیلدیریر کی خط و خالدن مشق آلیب من فتبارک الله
احسن الخالقین مصداقوله قرآن یازیرام و بو حقیقت له من اهل مجاز اول
بیلمه‌رم.

«عشیران»، «عراق»، «حجاز»، «ترك»- موغام موسیقی دستگاهلاری-
نین آدلاری دیر.

ده‌نیز- دریا.

قوپالاغین گو تورمک- بیرینین دالینجا قاجیب تعقیب ائتمک.
کز- کج، ایری.

آزادلیق قوشی «وارلیق» (صفحه ۱۲۱)

آذربایجان دیلینه و ادبیاتینا درین محبت بسله‌ین و بویولدا مادی و
معنوی یاردیم‌لار ائدن قدرتلی جراح، مشهور ادبیاتشناس دکتر جواد
هیئت اهل قلم دوستلارینین امکدا شلیغی ایله ۱۳۵۸- نجی ایلده تهراندا
«وارلیق» مجله‌سینی تأسیس ائتدی. بو مجله آذربایجان ادبیاتینین انکشافیندا
و زنگین لشمه‌سینده بو اون ایل عرضینده بویوک نائلت‌لرله ده ائتمیشدیر.
«وارلیق» ژورنالی شهر یارین الینه چاتان کیمی دکتر هیئته تأثیرلی

بیر مکتوب یازیر. آشاغیداکی سطرلر همان مکتوبدان دیر:

«بومجله نی یایماقلا افتخار ائدیرم، اگربیر خرجی وار، منی ده شریک ائدین کی هر نه اولسا تقدیم ائدیم. چونکی من ئوزومی «وارلیق» نجانواده سیندن سانیرام. اینانیز کی ائله ده خرجیم یوخدیر، آلدیغیم آیلیق خرجیمی ئوده ییر...»

شهریار ئوز علاقه سینی «وارلیق» مجله سینه «آزادلیق قوشی وارلیق» عنوانلی شعرله افاده ائتمیشدیرو بیرنچه شعری همین مجله ده درج ائدیلیمیشدیر.

غم باسدی قلیانیمی (صفحه ۱۲۲)

طنز روحوندا یازیلان بو شعرده شهریار آغلار کن گولور، قوجا- لیغیندان شکایت ائدیر، عیالی عزیزه خانمین وفاتینی حسرتله یاد ائدیر، قیزی مریمین گلین گئدیب کوچدیگینی، ایکینجی قیزی شهرزادین دا کوچکمه اولدوغونو و شاعرین یالقیز قالا جاغینی بیلدیریر، فلکین در و مرجانی الیندن آلاماسیندان شکایتله نیر، زمانه نین شاعری نهره کیمی چالخالاماسیندان داد چکیر.

«اوشودومها، اوشودوم» - خلق بایاتیلاریندان دیر.

مریم، شهرزاد - شهریارین قیزلاری.

پروانه و شمع
(صفحه ۱۲۴)

بوقطعه شهریارین وحدت وجود روحوندا یازدیغی شعر لریندن دیر.
عاشق معشوقه سینه یالینیز ئوزونو اونون وصالی یولوندا فنا اتمکله چاتیر،
ذره کله واصل اولور، بودا «فنا فی الله» رمزینی افاده اتمیش اولور.
حجاب شیشه - شیشه ئورتوگی.
ساورولوم - یانیب کوله دونوب گوگه سوورولوم.
عرشی - عرشه مخصوص، علوی.

صنعتی مملکت
(صفحه ۱۲۵)

شهریار بوشعرینده مملکتی صنعتی اتمک آدیله خارجی سرمایه داره.
لاردان آسیلی وضعیته سالانلاری، خیانتکار اقتصادی سیاست نتیجه سینده
وقتیله ئوزونوهر جهتن تأمین ائدن فلاحتی افلاس حالینا سالیب «آمریکادان
دن، فرانسه دن پن» گیترنلری کسکین ساتیرا آتشینه تورتور، شهر و کندلریمیزین
اسفلی حالینا حقلی اولاراق آجییر، تورپاقلارین کندلیله بولونمه سی
فکرینی ایره لی سورور - کندلی تورپاق صاحبی اولمایینجا فلاحتین
نکبتلی وضعیتی اصلاح اولاناسی دگیل.
بله بویورت - خام، یاریمچیق.
تونله دی - توللادی، کنار آتدی.
پن - فرانسه دیلینده چورک.

غمله آتیشق و باریشیق
(صفحه ۱۲۸)

شهریار تمثیل و اسطه سیله «غمله» مباحثه ائدیر، اونون الیندن شکایتله نیر،
محرومیتلرینی بیر-بیر سایدیقدان سونرا، نهایت، باریشیر و ایشیقلی گله-
جگه امید بسله بیر.

میشو - ارونق - انزابداکی میشو داغلاری.
هنیکدیرمک - نفسدن سالماق.

بالالی باش
(صفحه ۱۳)

شهریارین خصوصی حیاتینا عائد اولان بو شعرده بیر پارا عائله وی
دئدی - قودولارا اشاره اولونور. گورونور معیشتین آغیر لیغی بیر پارا
چتینلیکلر اورتالیغا چیخ-ارمیش و شاعر بونلارا دوزمگسی، طالع ایله
باریشماغی عمریولدشینا توصیه ائتمیشدیر. شعرده چوخلی خلق مثل لری
ایشلنمیش و مکالمه طرزلی اولدیقه جاطبیعی و روان دیر. ادبی دگریندن علاوه،
شهریارین ترجمه حالی ایچون بو شعرین معین اهمیتی وار.

ایمانیله گئتدی

(صفحه ۱۳۲)

بویوک امید و آرزولارلا عمله، گن تغییرات و اصلاحات بعضاً
عکس نتیجه وئریر. نتیجه دئییر لر: «کوچن یوردون قدری قونان یورتدا
بیلینر» «بیر (بلی قربان!) اولوب ایندی بیزه مین بلی قربان» دئییکده شاعر
بیر مستبد عوضینه مین مستبدین یارانماسینا اشاره ائدیر. بودا هر بیر شهر و
کننده مسئول مقاملارین توزباشینالیغین، فعال مایشاء اولمالارین کسکین
تنقیدی دیر. همده طاغوت زمانیندا آذربایجان دیلی نین قدغن اولونماسینا
شدتلی اعتراض سسی بو شعرده ائشیدیلیر: «ترکی اولموش قدغن» دئمکله
شهر یار توز جسارتلی فریادینی اوجالتمیشدیر.
شاه سویی - تهر اندا وقتيله آخان «آب شاه».

شو خلوق

(صفحه ۱۳۴)

شهر یارین جدی شعرلرینده ده یئری گلدی کجه طنز عنصر لری سزیلیر.
بودا شعرین ملاحظتینی آرتیریر، اوخوجودا بیرون گوللوق، فرح و تبسم
دوغورور. همین شعرین ایکینجی بیتینده ده بومزاحین شاهدی اولوروق.

جان آلیر ایندی (صفحه ۱۳۵)

بو شعرین ۱۳۵۸ - نجی ایلده یارانماسی احتمال اولونور، چونکی شاعرین دوستی سهند همین ایلده و اونونلا مکتوبلاشان محمد رحیم ۱۳۵۶ - نجی ایلده وفات اتمیشلر. شهریار طاغوتی رژیم دورینده ساواک آدلانان جهنمی دستگاہ واسطه سیله بیر چوخ گناهسیز انسانلارین شکنجه و تولومه محکوم ائدیلمه سینه، سونر ادا بهتانچیلار طرفیندن مظلوم انسانلارین افترا یا معروض قالمالاریندان شکایت ائدیر.

آغیز یئمیشی (صفحه ۱۳۷)

هرگونون بیر حکمی وار، بیرگون روزی بول اولور، بیرگون روزی قاپیسی دارالیر. طالعین او یونلاری چوخ دور، حیات یولونی ائله کئچمک لازیمدیر کی انسانین آدی یاخشیلیقهلا چکیلسین.

دنیا نه یالان تاپما جادیر (صفحه ۱۳۸)

یول اداره سنین عالیرتبه عضولریندن اولان حسن تقویمی شهریارین عائله وی دوستلاریندان ایدی. بو شعر اونون وقتسیز وفاتینا حصر

اولو نموشدور.

«حیدر بابا یا سلام» بن ایلك نشرینین سو نوندا حسن تقویمی نین بیر قیدیندن معلوم اولور کی اونون چاپینی و نشر اولونماسینی عهده سینه گوتورموش ، «تخت جمشید» منظومه سینی ده نشره حاضر لادیغینی بیلدیر- میشدیر.

سام یئلی - مسیرینده هر شیی قورودوب محو ائدن یئل.
ستل ساراننی قاپدی - «آپاردی ستلر ساراننی» داستانینا و ماهنی یه اشاره دیر.

انجلا

(صفحه ۱۴۰)

ماهنی شکلینده دیلمیش بوشعر دوستونون قیزی آنجلانین اره گئدیپ غربته دوشمه سینه حصر ائدیلمیشدیر.
«ستل ساراننی آپاردی» - «آپاردی ستلر ساراننی» داستانینا و ماهنی- یه اشاره دیر.
جاغیلی - جالانار.
ساری اینک ناغیلی - مشهور آذربایجان ناغیلی دیر.
دیر-دیرا - جیر جیرا.

ھارا قاچسین انسان (صفحه ۱۴۳)

درین اجتماعی – سیاسی مضمون داشییان بوشعرینده شهر یاردورین
دوزولمز تزییقاریندن، انسان جلدینه گیرمیش شیطانلاردان، یالانچی وعده-
لر له خلقی آلدادان حاکمردن شکایتله نیر، او، ائله بیر نوح آختاریر کی
خلقى دوچار اولدوغى طوفانین گردا بېندان قورتاسین.
قیمیلدیر – سرعتله توره ییب آرتیر.
خاتم، سلیمان – سلیمان پیغمبرین اوزوگو و دیولری بنده وورماسینا
اشاره دیر.

سیخینتی – سیغینماق، پناه آپارماق.
ثعبان – ایلان.

آلنمین یازیسی (صفحه ۱۴۶)

شهر یارین عیالی عزیزه خانم وفات ائتدیکن سونرا قیزلاری دا
اره گئدیپ کوچور لر. قوجالیق و تنهالیق شاعری بـرک سیخیر. بوشعر
یالقیز قالدیغی گونلرین وصف حالسی دیر. فارسجا تضمین ائتدیگی بیتلر
« آتشگده » تذکره سینین مشهور مؤلفی لطفعلی بیگ آذرین (۱۱۳۴-
۱۱۹۵ ق.ه) دیوانیندان دیر.
قاخمیر – قالخمیر.

قبرستاندیر - قبرستاندیر.

بئلم - ائله بیلیرم.

یار قاصدی

(صفحه ۱۴۹)

بوقطعه ده شاعرالی اتکیندن اوزولموش سهوگیلسیندن خبرگتیرن
ائلچی به خطاباً ئوز سهوینجی، درد - کدر واضطرابلارینی ترنم ائدیر.
آغلاری - آغلاییب.
عمره سورهن - عومور بوی.

گوزوم آیدین

(صفحه ۱۵۰)

شهریار ایکی شعرینده قافقازا خیالاً سفر ائتدیگینی تصویر ائتمیشدیر.
بو شعرینده اوزون ایللر بوی باغلی قالمیش قاپیلاری آچدیغنی، اوزاق
دوشموش دوغما ائللر ایله گوروشدیگینی تأثیرلی مصر اعلاردا ترنم ائدیر.

جان رستم! (صحیفه ۱۵۴)

پروفیسور رستم علی یفہ شہریارین حصر ائندیگی «دوگونمه» -
سویئمہ» شعری کتایین اولینده دیر. رستم علی یف بیر پارا حادثه لر
اوجوندان تهمته راست گلیر وعضوی اولدوغی حزبدن اخراج ائدیلمیر.
بوخبری ائشیدن شهریار ئوز دوستونون غمینہ شریک اولور و بیر نوع
تسکین لیک وئریر.

قونوش - دانیشماق، قونوشماق.

نبی - قاچاق نبی (۱۸۵۴-۱۸۹۶) یوخسول کندلیلری باشینا
بیغیب آروادی هاجرله بیرلیکده اوزون مدت ظالم فتودالارا قارشی
مبارزه آپاران قوچاق. حقیقته ماهنی، داستان و رومان یازیلیمیشدیر.

قره باسدی حکایه سی (صحیفه ۱۵۴)

شاعرین کابوسا توتولدوغونو، واهمه یه دوچار اولدوغونو
گوستریر.

جینقیر یغیم چیخمادی - سسیم چیخمادی.

سیریخ چکدی لر - سون نفسه دک عذاب وئردی لر.

سیر تیغیدیم - جانی برک ایدیم، اوزدن گئتمه یین ایدیم.

جیز یخ - تورپاغین اوزرینده بیرشیین دوره سینه چکیلمیش خط و

آشیقلا اوینانیلان بیر اویون آدی.

افسان ساز انقلابی‌میز
(صحیفه ۱۵۵)

اسلامی انقلابدان سونرا شهریار فارس و تورک دیلرینده خلقین
فداکارلیغینا بیر سیرا شعرلر حصر ائتمیشدیر. بوشعرده جوانلار طرفیندن
آمریکا سفارتخاناسینین آلینماسینا اشاره اولونور و انقلاب یولوندا شهید
اولانلاردان تجلیل ائدیلیر.

مجنون
(صحیفه ۱۵۹)

بوشعرین بیرینجی بیتمی دیلر ازبیری ایدی. شهریار ایکی بیت
علاوه ائتمکله اونی استقبال ائتمیش و تماملامیشدیر.

چاپالیر اورهك سينه‌مده
(صحیفه ۱۶۰)

شاعر قوجالیقدان، اوره‌گینین ضعیفه مه سنیدن شکایتله نیر.
سینه نفه دن دوشو بدی - سینه تنگ اولو بدی.

اویون اولدیق (صفحه ۱۶۲)

ایت ایله قوردون ال بیر اولماسی گوزتچی ایله اوغرونون بیر لشمه سی
وخیانتینه اشاره دیر. بونون دامعناسی درین دیر. بئله اولدیقدامال صاحبی
آرادا اویون اولور.
بویون اولدیق - وعده وئریب بورجلی قالدیق.

رطب وئردیک تزه ک آلدیق (صفحه ۱۶۳)

بوندان اول « شاطیر اوغلان » شعرینده شهریار چورک بیشر نلرین
امگینی یو کسک قیمتندیرمیش و آرزوسونو بیلدیر میشدیر. دوغرونداندا
چورک انسانین گونده لیک حیاتینی تأمین ائدن مثل سینر نعمتدیر. اگر چورک
قایداسیندا بیشر یلمه سه، نعمت کورلانا و اونون اوزرینده چکیلن زحمت
هدره گئدر. بو شعرینده شهریار خمیرین طاغاردا چیندیر قییش اولماسیندان،
شاطیرین ناشی، آغزی هرزه و کوبودلوغوندان شکایتله نیر.

معلول یازیق نیله سین؟ (صفحه ۱۶۴)

بو شعرده تحمیلی جنگین فاجعه لریندن، خلقین فدا کارلیغی و
چتینلیکلر قارشی سیندا دوزوملی اولماسیندان، تفرقه یه سون قویوب ال بیر

چالیشماسیندان بحث اولونور.

هپروت – قاریشیق یوخی.

ارتش – قشون.

شاه اسماعیل – (۸۹۱ – ۹۳۰ ه. ق) صفوی سلاله سنین مؤسسسی،

شاعر.

قیزیلباش – صفوی لر دورونده دو گوشچیلاره وئرلیمیش آد.

مقصودیه – تبریزده کوچه آدی، شهریارین ائوی بو کوچه ده دیر.

اوتایدان گلنه

(صحیفه ۱۶۷)

اسلامی انقلابدان سونرا وقتیلله وطنینی ترک ائتمگه مجبور اولانلارین دوغما دیارا قایتیمالاری ایچون امکان یارانندی. اوتوزبش ایل غربت ولایتده یاشایان و باشینا مین بیر بلا گلن دکتر غلامحسین بیگدلی ئوز دو غمادیارینا قایدیب شهریارلا گوروشدی. دکتر بیگدلی شمالی آذربایجاندا اولدوغو وقت شهریارین اثر لرینین تدقیقی، ترجمه سی و نشری ساحه سینده دگرلی ایشلر گورموشدی. شهریارلا گوروشو حقیقنده ئوزی بئله یازیر:

« ... شمالی آذربایجانلیلارین استاد اولان حدودسیز ارادت، اخلاص، اشتیاقلارینی چاتدیردیم، سلاملارینی یئتیردیم. استاد اولانلاردان قدر دانلیق ائدیب، ئوزونون مشهور و دهرین معنالی (بیزلر کی لاپ قان بیر- دیل بیر قارداشیق) مصراعینی اوخویوب، آرازین اوتاییندا –

کیلارین دیدار و زیارتینه اولان حدودسیز اشتیاقیندان دانیشدی. بو او جو-
بو جاغسی گؤرونمه یین آیریلقدان و ئوز درین کدر و المینی بیلدیردی «.
شهریار دکتر بیگدلی نین دیداریندان خوشحال اولوب «اوتایدان
گلنه» شعرینی یازمیشدیر. بو شعرده وطنپرورانسانلاری ئوز دوغما یوردونا
حسرت قویان ظالم لر، گناهسیز انسانلاری زندانلاردا و سورگونلرده
چورودن سادیست لر اصل شیطان آدلانیر.

آلاله و عده سی (صحیفه ۱۶۹)

ایران اسلام انقلابی عرفه سینده و انقلابین غلبه سیندن سونرا
شهریار فارس و تورک دیل لرینده بیر سیرا شعر لر یازمیشدیر. بو شعرده شاعر
مظلوم لارین آهی نین آلولانیب ظلمون کو کینی یاندیرا جاغینی خبر
و ئیریر.

صابرین خوروزی (صفحه ۱۲۰)

شهریار بیر نچه شعرینده میرزا علی اکبر صابرین (۱۸۶۲ - ۱۹۱۱)
آدینی حرمتله یاد ائدیر. بو شعر شیروان داهی سنین « ائیله بیلیردیم کی
دخی صبح اولوب» مصراعی ایله باشلانان ساتیریک قطعه سینده نظیره دیر.

«من ده (هو پوپ) تك بير آغيز بانلاديم» دئديكده صابره اشاره اولونور، چونكى مطبوعاتدا چوخ وقت صابر « هوپ هوپ» مستعار امضاسيندان استفاده اتميشدير. اونون اثرلريني توپلايب نشر ائدهن شاعر دوستي عباس صحت ديوانينا «هوپ هوپ نامه» آدى وئر ميشدير.

انس و جن (صفحة ۱۲۴)

بو شعر اصلينده «ئوز ديلميزين دعاسي» باشليغي داشيير. شهر يار بو اثرينده ئوز شيطاني صفتلريني دين پرده سي آلتيندا گيزلتميش فيريلدا- قچيلاري، ئوز گه دن نجات اومان ساده ل- و حلري كسگين تنقيد آتشيته توتموشدور.

ارسين - تنديردن شي چيخارماق ايچون باشي قيرماقلي اوزون شيش .

گودوش - پالچيقدان دوزه لميش سخسي قاب - چولمك.
بابك - خر مي دينيني يايان، عربلره قارشي ايگير مي ايلدن چوخ مقاومت گوستريب ووروشان حر كات باشچيسي.

افشين - تر كستان شاهزاده لر يندن اولوب عرب قشونلاري باشيندا بابكين اوستونه يوروش ائدن و اونو حيله ايله اسير توتان سر كرده. افشين- ين ئوزي ده آرسونرا بابكله ال بير اولماقدا تقصير لندير يليب تولدورو- لموشدور.

ويس ورامين - فخر الدين گر گاني نين پهلوي ديليندن ترجمه ائديگي منظومه.

آلاله بویاغی (صفحه ۱۷۴)

الیازماسیندا عنوانین قاباغیندا معترضه ده (صبغة اله) یازیلیمیشدیر که
عنوانین عربجه سی دیر. طاغوتی میر غضبلر افشائیلیر، ظاهر ساز سالسو-
سلار تنقید هدفینه چه وریلیر.

بدوآت (صفحه ۱۷۵)

آتین تعریفینده دیر. یدینجی مصرع اولجه «داغ داشلار دیر ناخ-
آلتیندا اونون» شکلینده یازیلیمیش دیر. سونونجی مصرعدا بیر هجا چاتما-
دیغنا گوره «شان» سوزونو علاوه ائتدیک.

قافقازلی قارداشلار لاکوروش (صفحه ۱۷۶)

شهریارین بیر آرزو سودا قافقازا سفر ائتمک ایدی کی طاغوت
دورینده باش توتمادی. استاد حقیقته اولماسادا، خیالا قافقازا سفر ائدیر ،
بونیسگیلی شعری یازیر، گله جک نسللر ایچون اونو یادگار قویور.
راحییم وسلیمان رستم شهریار لامکتوبلاشان شاعر لر در ، اونلارین منظوم
مکتوبلاری کتابین علاوه لر بولمه سینده دیر.

نئجه كئچدى عمر ون؟
(صفحه ۱۷۹)

عمرى بويو محروميتلر، عذابلار، ائل دردى چكن شاعر ئوز حيات
دفترينى وراقلاير و قيساجا اولاراق طالعيندن خبر وئيرير.

عزیزه
(صفحه ۱۸۰)

۱۳۵۵- نجى ایلده شهریار ئوز عیالی عزیزه خانیملا تهرانا گئدير.
اورادا دکتور جواد هیئتین اهتمامی ایله بیر آپارتماندا قالیرلار. عزیزه
خانیم آز کچمه دن سکتته ائدير و دنیا یا گوز یومماقلا اوچ بالاسینی و
شهریاری آغلار قویور.

شهریارین تهراندان ایکی آجی خاطره سی وارییدی . هر وقت
بو ایکی خاطره نی یاداسالاندا کدرلنردی. برینجی، ئوز ایلک محبتینی
بورادا ایتیرمه سی، ایکینجی سی، عزیزه نین ناگهانی ئولومی.
عزیزه حقینده بوندان علاوه، شهریار ایکی شعر ده یازمیشدیر کی
یئرینده چاپ ائدیلمیشدیر.

عزیزه جان
(صفحه ۱۸۳)

بو شعر ده ده شهریار ئوز مرحوم عیالینی حسرتله یاد ائدير.

هلال محرم
(صفحه ۱۸۵)

شهریار دینه پابند، اصول و فروعینی رعایت ائدن مسلمان ایدی. یارادیجیلیغیندا، آزدا اولسا، نوحه لره ده راست گلیریک که، ادبی دگر باخیمیندان ماراقلی دیر. بو، و «تضمین یک بیت دلریش» همین نوحه لردن دیر.

خان ننه
(صفحه ۱۹۰)

بوشعرین الیازماسیندا شهریار عنوانین مقابلینده معترضه ده یاز- میشدی: «خان ننه خانم ننه نین مخفی دیر». توز بویوک ننه سینه حدسیز محبت بسله یین شاعر اونو یاد ائدیر، عینی حالدا توز اوشاقلیق دوریندن و باشینا گلن حادثه لردن صمیمیتله دانیشیر. بوشعرین ده شهریارین ترجمه حالی ایچون معین اهمیتتی وار.

سازلی شاعریمیز خازن - یین روحنه تقدیم
(صفحه ۱۹۶)

بوندان اولکی نشرلرده بوشعر «سازلی شاعریمیز صافی روحونا تقدیم» عنوانله گتمیشدیر. بیز هر یئرده اولدوغو کیمی، بورادادا الیاز- ماسینی اساس گوتوردوک. بوشعرده موغام موسیقی سنین مختلف شعبه لری

و گوشه‌لارینین آدی چکیلمیشدیر. معلوم اولدوغو کیمی، شهریار جو انلیغیندا موسیقی ایله ماراقلانمیش، سه‌تاری اوستالیقلا چالار و ابوالحسن خان اقبال آذر، صبا، عذاری، کریم آقاصافی کیمی هنرمندلر له دوستلوغی بوساحه ده سررشته صاحبی اولدوغونو گوستریر.

فخریه ئولومی (صحیفه ۱۹۷)

سعید آقا فخریه آذربایجانین صنعتکار و طنز دئیهن هنرمندلریندن ایدی، تهراندا ساکن اولموشدی، هر ایل یای موسمینده تبریزه گلیب- هامیدان اول استادین گوروشونه گئدر و نئچه‌گون اونون ائوینده قوناق قالاردی. ۱۳۴۸ - نجی ایلین یایی گلیب چاتمیشدی، استاد شهریار خانواده سیله سعیدین یولونو گوزله بیردی. فقط سعید گلیب چیخمادی. دئمه‌ئوز اوغلو ایله بیرلیکده تهراندا تبریزه گلیر کن یولدا ماشینی دیگر ماشینلا تصادف ائدیروئولور.

دیلدیگینه گوره، بوگونلرده شهریارین طبعی سوسموش، بیر نوع یارادیجیلیق سکوتی دوری کئچیریر و دیردی: منیم شعر الهامیمی مندن آلیبار، داها شعر پریمی حضوروما گلیمیر. استادین عیالی (عزیزه خانیم) کوچده فخریه نین تصادف ائدیب ئولمه‌سینی ائشیدیر و گلیب شهریار اخبروئریر. شهریار پریشان اولور، دوستونون وفاتیندا قان آغلایر، یالواریب آلاهدان ایسته بیر کی شعر الهامین اونا قایتارسین تادوستلوق وظیفه‌سینی ماتم شعری یازماقلا یئرینه یتیرسین.

شهریارین دعاسی مستجاب اولور، شعر نیشان یاغیشی کیمی
طبعیندن یاغماغا باشلايير، استاد دئییردی: مداد - کاغازی حاضر لاینجا
نچه بیت شعر گلیب ذهنیمدن کئچدی و خاطریمدن چیخدی.

بیاد محزون

(صفحه ۱۹۹)

شهریارین الیازماسیندا معترضه ده بئله بیرقیدی وار: (بیاد دوست
دیرینم محمدعلی محزون رحمة اله علیه).
محمدعلی محزون معاصر آذربایجان ادبیاتیندا گور کملی یئر توتان
غزل شاعری ایدی. اونون اثری لری هله ۱۳۲۴- نجی ایلدن مطبوعات
صفحه لرینده و آیریجا کتاب شکلینده چاپ ائدیلیب اوخوجولارین
رغبتنی و محبتنی قازانمیشدیر. اودا طاغوت طرفیندن زجر چکن شاعر
لردن ایدی.

دان اولدوزودا باتدی

(صفحه ۲۰۰)

بو شعری شهریار ثوز عمقیزیسی ننه قیزین وفاتینا حصر ائتمیشدیر.
ننه قیزین گوزه للیگینی شهریار بیرینجی حیدر بابا دا وصف ائتمیش و
ایکینجی حیدر بابادا اونون «کوره کن، گلین» صاحبی اولدوغوندان
صحبت آچمیشدیر.

آقا میر صادقین خیراتی
(صفحه ۲۰۱)

آقامیر صادق شهریارین یاخین قوهوملاریندان ایدی. اونون وفاتین
ایلدونومی مناسبتیله وئرین خیر ادا ائتمیش وبوشعری یازمیشدیر.

عمو اوغلووم میر ابو الفضله
(صفحه ۲۰۵)

طنز طرزینده ۱۳۵۳- ده یازیلیمیش بوشعرده عمو اوغلو سنین حیات
شرایطی ومعیشتیندن ظرافتله سوز آچیر، ضمناً «مخلصم من ده بونون ساده
قوبول- منقلینه» دئمکله دوستلیقلارینین هانسی رشته ایله باغلی اولدوغونا
اشاره ائدیر.

قارداشیمین مزاری
(صفحه ۲۰۷)

بوشعرین الیازماسیندا شهریارین بئله بیر قیدی وار: «دوشیزه شهین
پذیره نون دیلیجه». گورونور، شهریار، یارالانیب اولموش قارداشینی
باسدیرمیش بیر قیزین خواهشیه بوشعری یازمیشدیر.

قارداشیم سلیمان رستمه اتحاف
(صفحه ۲۰۸)

بوشعرین یازیلماسینی شهریاربئله ایضاح ائدیر: «انقلابین اوللری ایدی، خلق آمانسین جاسینا قیریلیردی، امام خمینی ده هله گلیب چیخما- میشدی کی سلیمان رستمین بیر منظوم مکتوب گلدی، او منه یازمیشدی، «شهریار! بس سن هاراداسان؟ نییه سسین گلیر؟ نییه بیر سؤزدئمیرسن؟» بوسؤز منه تأثیر ائله ییب بوشعری کی «آرپاچایی آشدی، داشدی، سئل ساراننی گؤتدی قاشدی» آهنگینده دی یازدیم و سلیمان رستمه گوندردیم».

سلیمان رستمه
(صفحه ۲۱۰)

بوشعردده سلیمان رستمین ایکینجی شعرینه جوابدیر. شهریار بیرسیرا اینجه مطلبلره اشاره ائدیر، حقلی اولاراق میدان قیزیشدیرانلارا دئییر کی: «نئجه دئییم وورچاتلا سین...» آخی، ووران قارداش، ٹولن قارداش!

قاچاق نبی
(صفحه ۲۱۳)

استاد شهریار بوامیدله وطنه گلدی کی دوستلاری ایله بیرلیکده
باشاسین و قالان ماجرالی عمرینی اوز دوغمادیاریندا باشا وورسون. لاکن
فلک نامساعد اولدی، دوستلارین بعضی سی و فاسیز چیخدی، شاعرین
ظریف و کؤیرهک روحی سیخیلیدی.

شهریار چوخ مکافاتله بیر کیچیک حیط آلدی کی خسیسین اوره گی
کیمی دار ایدی. بونوله بئله بو ائوی ئوزونه بیر پناهگاه بیلیم، خوش ایدی،
فقط فلکین جور و ستمی باشا گلمه میشدی، همسایاسی ئوز عمارتین
اوجالتدی، ائله گوئییه قالدیردی کی شهریارین ائوینه بیر ذره ده گون ایشیغی
دوشموردی.

ایندی استاد شهریار ئوزون بیر قلعه ایچینده زندانی بیلیردی،
حتی فارسجا بیر غزلینده بونا بئله اشاره ائدیر:

متاب از روزن ای ماه شب افروزم، چه اصراری

که شمع کشته ام بینی و زندان غم افزارا

همین قوشمادا شاعر قاچاق نبی نی واسطه کیمی گؤتوروب،

اونون قازاماتا دوشمه سیله ئوز ائوینده زندانی اولماسینی مقایسه ائدیر.

اصلی- کرم شعرینه پیر حاشیه
(صفحه ۲۱۶)

شهریار آذربایجان خلقین زنگین شفاهی ادبیاتیندان مهارتله
فیدالانمیش، ابدی یاشاماق حقوقی قازانان بایاتی، ووشما، گرایلی، ناغیل
و داستانلاریندان ئوز اثر لرینده استفاده ائتمکله اونلاری خلق روحیله
پیوند وئرمیشدیر. بو قوشمادادا، شاعرین ئوزونون قید ائدیگی کیمی
«اصلی و کرم» داستانیندان استقبال ائتمکله شعرینه خصوصی بیر آخیجیلیق
و دوغمالیق بخش ائتمیشدیر. شعر مزاح روحوندا یازیلیمیشدیر.

یالان دنیا
(صفحه ۲۱۸)

شهریار ئوز یارادیجیلیغیندا آذربایجان خلقینین زنگین شفاهی
ادبیاتیندان باجاریقلا بهره لئمیش، هم ده گرایلی، قوشما و بایاتی نین
گوزهل نمونه لرینی یساراتمیشدیر. بو اثرینده آذربایجانین استاد
عاشیق لاریندان اولان تیکمه داشلی خسته قاسمین (۱۰ - نجی عصر هجری)
مشهور گرایلی سینی استقبال ائتمیشدیر.

قارون - افسانه یه گوره قیرخ خزینه سیله یئره باتمیشدیر.

تیمور - امیر تیمور کورکان (۷۳۶-۸۰۷ ه.ق).

چنگیز - چنگیز خان - تموچین (۱۱۵۵-۱۲۲۷ ه.ق).

دریا ائله دیم
(صفحه ۲۲۹)

آنادیلینده یازدیغی اثرلری ایله ادبیاتیمیزا اونودولماز خدمتله ائدن
وادبی خزینه میزه گوزهل اینجی لر بخش ائدن شهریار گله جک نسلله
بویوک امید بسله ییر. بئله بیر حقیقته اینانماق ایسته ییر کی ئوز قدرتلی
قلملری ایله متعهد شاعر و یازیچیلار بودریانی اوقیانوساچه ویره جکله.
سها اولدوزی - دب اکبرین اورتا اولدوزی یانیندا خیردا اولدوز.
عقد ثریا - بیریرده گورونن آلتی اولدوزون آدی - خوشه پروین.
شاهچراغ - شیرازین یاخینلیغیندا زیارتگاه.
منجالب - باتاقلیق.
روشن ضمیر - دکتر مهدی روشن ضمیر، ادیب، معارف خادمی.
حنظل - زهرلی میوه سی اولان هرزه بیتگی.
شهد مصفا - مومدان تمیزلنمیش بال.

(تور كيه يه خيالى سفر)

كلميشم نازلى هلال اولكه سينه
(فكرتين) اينجه خيال اولكه سينه
(عاكفين) مارشى ياشاردىب گوزىمى
باخىرام (يحيى كمال) اولكه سينه

***

اوت اسلام اوجاقى تور كىادير
بىر مصلاسى اياصوفيا دير
بوردا (رومى) كىمى عارفلر وار
صوفيلر عابدهسى قونىادير

***

گورونور، پرده سين آچويقدا خيال
باشدا (فكرت) له دوروب (يحيى كمال)
صون ادبيلر صفيدير، باخ، نه جمال
(شهريار) دان نه آغير استقبال

***

بیر هلال پارلیاراق اولدی گونش
بیر ساچاقلی گونش، احلام آدلی
قول۔ قاناد آچری گنیش بیر ملکه
(امپراطوری اسلام) آدلی

***

قاوزانیر، حیف، قارا بیر طوفان
او گونش چولقالانیر۔ آخ، نه ملال
نه گونش، سانکی محاق ائتوی قمر
صون چیخارکن، ینه بیر اینجه هلال

***

دنیزی قالدیریب آلیمش بئلینه
سانکی سیمرخ خیالیم اوجالیر
لاکن اولدوقدا داها مست جمال
تیره بیر حملینی اگدیگده جالیر

***

باخیشیم قول۔ قاناد آچدیقدا اوچور
گوز دئیر قوی هله باخدیقجا باخیم
بو افقرده سئوینجک قاریشیب
شفقین آرخینا آخدیقجا آخیم

***

دیرم (عاکف) ایله گاه جو ماییم

افقون جلوۀ ماو یتینه
گاه (کمال) دان قول آلیب یو کسه له لیم
باخایم (فکرت) ین علو یتینه

***

طومار آچویقجا خیال فیلم لری
جانلانیر بوردا آغیر بیر تاریخ
توزلی، قانلی، بوغوق طوفانلار
سانکی گوزلر دومان ایچره مریخ

***

هر یثرین توپراغی بیر شی بسلر
بورادا دوغریسی غیرت کانی دیر
بوردا داشدن چوخ ایگیتلر سوموگی
چشمه دن بوللی شهید لرقانی دیر

***

گورورم (فاتحی) ائتمکده هجوم
اوخونوب فاتحه دولت روم
شانلی داغلار، اوجالیقلار گورورم
ینه بیر چوخ دره لر، چوخ اوچوروم

***

گورورم بیر ابدی عزت و شان
گله جک فخری اولان بیر کئچمه جک
یوخ، بوملت، بو حقیقت اولمز

چاتاجاق خضرینه، جامین ایچه جك

***

ینه اسلام علمین قالدیراجاق
امپراطوری اولان عثمانلی
ایکی هیکل یا پاجاق، ال وئرهرک
بیری تورک اوغلی، بیری ایرانلی

***

بورا ژن تورکیه نین پایتختی
آتاتورک انتخابی آنکارا دیر
سابق اسلامبول ایدی، چوخدا گوزل
اما سرحد بورا نسبت آرادیر

***

دوزولوب سانکی بو بالقونلاردا
ینه شاهلار تاجی، بیگلر فسی دیر
قولاق آسسان بو افقلرده هنوز
پاشالار نعره سی، عسکر سسی دیر

***

او گوزلر گوزلی اسلامبول
او دنیزلر قیزی، دریا گلینی
سانکی دریا چیچگی، نیلوفر
قول آچیب، ساحله آتمیش الینی

***

بورددا صون بئر مدنيت يارانيب
نه بنار ياپيلىب، اللروار!
نه جالات، نه صلابت علمى
آتاتوركلر كيمي هيكللر وار

***

شرق و غربى مدنيت قوشولوب
بئر اصيل نسلى بو توپراقدا دوغور
معرفتدن قول آليب عزت نفس
جهلى، فقرى دو غولان پئرده برغور

***

غربت احساس ائلهمم من بوردا
سانكى اوز دوغما دياريمدى منيم
نرده واردى قاريندا شلاريميز
آنا يوردومدى، حصار يمدى منيم

***

من ده آذربالاسى، تورك اوغلى
قوناغام دوغما قاريندا شلاريمما
دئميشم آيرى دوشن لشكرىمى
گئدهيم، وصل ائدهيم باشلاريمما

***

ديلى، دينى، قانى بئر قارداشيدىخ
سوزى بيزدنسه، نه آغلار تاريخ

ایشده محکوم ایدهرک باشچیلاری
قاراملتلی داغلار تاریخ

***

بیزده سیزتک دینه لاقید اولالی
گئتدی یرلر، بیزه گوگلر قالدی
شققه لندیک هره بیر تایدا دوشوب
بیر کسیک باش کیمی سویلر قالدی

***

گل سیخاق بیر کره قارداشلیق الین
لعن ائدهک ناخلف اسلافیمیزه
بوننی (نادر) ده او وقت دویموشدی
قوی محبت قالا اخلافیمیزه

***

بو سوینج ایچقویقا، بیر لمحہ
اونوداق قانلی، حزین لمحہلری
چیخاراق تاریخیمیزدن، چیخاراق
قان قارالدان او قارا صفحہلری

***

آتاتورک هیکلینه گوز تیکه رک
بیردن آلیشلا پیرام ژن تورکی
گوز اوئونده، نه تناسب، بیلمم
بیرده تصویر ائدیرم ژان دارکی

***

اوبالار شاعری یم، دردیمیزی
دویورام، چوخدا درین دویغودی بو
باش توتا، توتما یا، اؤز دویغوملا
اویورام، چوخدا شیرین اویغودی بو

***

گوروم، آی نازلی هلالیم، سانجاق
پارلا سین گئت - کئده بو سونمز اجاق
دئمیرم بیز قول ائدهک دنیانی
دنیا آنجاق بیزی انسان ساناجاق.

مندرجات

صفحہ

۵	شہر یارین آنا دیلیندہ شعر لری
۲۱	حیدر بابای شہریار
۳۱	حیدر بابایا سلام
۴۹	ایکینجی «حیدر بابایا سلام»
۶۱	تور کون دیلی
۶۳	بہجت آباد خاطرہ سی
۶۵	دوگونمہ - سو یونمہ
۶۹	سہندیم!
۸۳	اٹل بلبلی
۹۱	محمد راحیم حضرت تارینہ جواب
۹۹	شہر یارین جوابی
۱۰۱	سلیمان رستمہ
۱۰۲	سلیمان رستمہ
۱۰۴	حکیمہ جان
۱۰۵	کرج خاطرہ سی
۱۰۸	ایمان مشتریسی

صفحه

۱۱۰	ياتا بيلمه بيرم
۱۱۳	شاطر اوغلان
۱۱۶	زمان سسى
۱۱۷	گئتمه ترسا بالاسى
۱۱۹	ناز ايله ميسن
۱۲۱	آزادليق قوشى وارليق
۱۲۲	غم باسدی قلیانیمی
۱۲۴	پروانه و شمع
۱۲۵	صنعتی مملکت
۱۲۸	غمله آتیشیق و باریشیق
۱۳۰	بلالی باش
۱۳۲	ایمانیله گئتدی
۱۳۴	شوخلوق
۱۳۵	جان آلیر ایندی
۱۳۷	آغیز یئمیشی
۱۳۸	دنیا نه یالان تا پما جادیر؟
۱۴۰	انجلا
۱۴۳	هارا قاچسین انسان؟
۱۴۶	آلنمین یازیسى
۱۴۹	یار قاصدی
۱۵۰	گوزوم آیدین
۱۵۲	جان رستم!
۱۵۴	قره باسدی حکایه سى
۱۵۵	انسان ساز انقلا بمیز
۱۵۹	مجنون

صفحه

۱۶۰	چا بالير اورك سينه مده
۱۶۲	اويون اولدوق
۱۶۳	رطب و تريب تزهك آلدیق
۱۶۴	معلول یازیق نیله سین
۱۶۷	اوتایدان گکنه
۱۶۹	آلاله و عده سی
۱۷۰	صا برین خوروزی
۱۷۲	انس و جن
۱۷۴	آلاله بویاغی
۱۷۵	بدوآت
۱۷۶	قافقازلی قارداشلار ایله گوروش
۱۷۹	نشجه کئچدی عمرون؟
۱۸۰	عزیزه
۱۸۳	عزیزه جان
۱۸۴	یا لقیز غریب
۱۸۵	هلال محرم
۱۸۸	تضمین
۱۹۰	خان ننه
۱۹۶	سازلی شاعریمیز «خازن» ین روحنه تقدیم
۱۹۷	فخریه ثولومی
۱۹۹	بیاد دوست دیرینم محمدعلی محزون
۲۰۰	دان اولدوزودا باتدی
۲۰۱	آقا میرصادقین خیراتی
۲۰۵	عمو اوغلو میرابوالفضله
۲۰۷	قارداشیمین مزاری

قوشمالار و باياتيلار

صفحه

۲۰۸	قارداشيم سلیمان رستمه اتحاف
۲۱۰	قارداشيم سلیمان رستمه
۲۱۳	قاچاق نبي
۲۱۶	اصلى - كرم شعرينه بير حاشيه
۲۱۸	يالان دنيا
۲۲۱	گوزومون باشلارى
۲۲۴	باجيم اوغلى «بهروز» ين باياتيلارى
۲۲۷	دكتر جاويد ده گئتدى
۲۲۸	اوشاقلار
۲۲۹	دریا ائله ديم

علاوه لار

۲۳۲	ب. ق. سهند. شهر يارا مکتوب
۲۴۲	محمد راحيم. شهر يارا آچيق مکتوب
۲۴۹	محمد راحيم. قارداشيم شهر يارا ايکينجى مکتوب
۲۵۳	سلیمان رستم. شاعر قارداشيم شهر يارا مکتوب
۲۵۵	سلیمان رستمين مکتوبى
۲۵۷	ا. حسرت. شهر يارا اتحاف
۲۵۹	حكيمه بلورى. شهر يارا
۲۶۱	ايضا حلار

